

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029 (VNS 2/2025 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty muihin erikoisvaliokuntiin lausunnon antamista varten. Mahdollinen lausunto on annettava viimeistään 23.5.2025.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ulkoasiainvaliokunta UaVL 5/2025 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 3/2025 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 6/2025 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 14/2025 vp
- lakivaliokunta LaVL 1/2025 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 6/2025 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 11/2025 vp
- talousvaliokunta TaVL 18/2025 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 6/2025 vp
- hallintovaliokunta HaVL 8/2025 vp
- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 6/2025 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettipäällikkö Mika Niemelä, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Terhi Järvikare, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos, yksikön päällikkö Kati Jussila, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Marko Synkkänen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Tero Tyni, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Veliarvo Tamminen, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Helka Liu, valtiovarainministeriö
- kansliapäällikkö Esa Pulkkinen, puolustusministeriö
- yksikön johtaja, talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

- asiantuntija Elina Kettunen, sosiaali- ja terveysministeriö
- osastopäällikkö Maija Strandberg, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Sinikka Mustakari, valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto
- johtaja Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- vanhempi ekonomisti Suvi Kangasrääsiö, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- vanhempi ekonomisti Matthias Striffler, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- puheenjohtaja, professori Niku Määttänen, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- neuvonantaja Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- Maavoimien komentaja, kenraaliluutnantti Pasi Välimäki, Maavoimat
- majuri Tommi Myyryläinen, Maavoimien esikunta
- ylijohtaja Tuulia Hakola-Uusitalo, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- toimitusjohtaja Aki Kangasharju, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- tutkimusohjaaja Ilkka Kiema, Työn ja talouden tutkimus LABORE
- johtaja Sami Pakarinen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Pasi Sorjonen, Akava ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- johtava ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry
- työelämäprofessori Martti Hetemäki
- professori Roope Uusitalo
- valtiotieteen tohtori Sixten Korkman
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- puolustusministeriö
- Suomen Kuntaliitto
- lapsiasiavaltuutetun toimisto
- vanhusasiavaltuutetun toimisto
- Suomen Luontopaneeli
- Suomen ilmastopaneeli
- Valtion Eläkerahasto
- BIOS-tutkimusyksikkö
- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- väitöskirjatutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto
- Solidium Oy
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Hallinto- ja turvallisuusjaosto on kuullut:

- alivaltiosihteeri Pekka Puustinen, ulkoministeriö
- taloussuunnittelupäällikkö Katja Bordi, ulkoministeriö
- yksikön johtaja, talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö
- talous- ja suunnittelujohtaja Antti Karila, sisäministeriö
- pääjohtaja Sami Rakshit, Tulli

Sivistys- ja tiedejaosto on kuullut:

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

- kansliapäällikkö Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Jorma Karhu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Tiina Kivisaari, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Petri Lempinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Sirkku Linna, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jorma Waldén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- toiminnanjohtaja Ida Mielityinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- toiminnanjohtaja Heikki Holopainen, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- koulutuspolitiikan asiantuntija Nikolas Bursiewicz, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Sivistys- ja tiedejaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Akatemia
- Professoriliitto ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Tieteentekijöiden liitto ry

Maatalousjaosto on kuullut:

- talousjohtaja Matti Hyytinen, maa- ja metsätalousministeriö

Liikennejaosto on kuullut:

- budjettineuvos Jyrki Tanskanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- liikenneneuvos Maria Torttila, liikenne- ja viestintäministeriö
- osastonjohtaja Ari-Pekka Manninen, Väylävirasto

Työ- ja elinkeinojaosto on kuullut:

- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö

Kunta- ja hyvinvointijaosto on kuullut:

- budjettineuvos Niina Puolusmäki, oikeusministeriö
- johtava erityisasiantuntija, yksikön päällikkö Laura Pitkänen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Petra Kokko, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Lind, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtava asiantuntija Nina Knape, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- kehittäispäällikkö Pia Tuominen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- pääekonomisti Minna Punakallio, Suomen Kuntaliitto

Kunta- ja hyvinvointijaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Asunto- ja ympäristöjaosto on kuullut:

- taluspäällikkö Tuula Pietilä, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Talouden näkymät ja haasteet

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2026—2029 pohjautuu valtiovarainministeriön huhtikuussa julkaistuu ennusteeseen¹. Ennusteessa on huomioitu hallituksen keväällä 2025 päättämien kasvutoimien välittömät vaikutukset julkisen talouden tuloihin ja menoihin.

Suomen talouden kasvu on siirtynyt jo usean vuoden ajan eteenpäin. Vuonna 2024 taantuma kuitenkin päättyi, vaikka Tilastokeskuksen mukaan vuositasolla bruttokansantuote (BKT) oli vielä 0,1 prosenttia edellisvuotta pienempi². Tammi—maaliskuussa 2025 BKT:n volyymi pysyi edellisen vuosineljänneksen tasolla, mutta kasvoi 0,8 prosenttia vuodentakaisesta³. Valtiovarainministeriö arvioi talouskasvun olevan 1,3 prosenttia vuonna 2025, 1,6 prosenttia vuonna 2026 ja noin 1,5 prosentin tuntumassa vuosina 2027—2029.

Inflaation selvä hidastuminen ja korkojen lasku ovat parantaneet kotitalouksien ostovoimaa sekä Suomessa että vientimarkkinoilla. Kulutuksen kasvua jarruttaa kuitenkin talouden epävarmuus. Investointien nousun sen sijaan arvioidaan olevan nopeampaa, kun rakentaminen elpyy energiasiihtymään ja puolustukseen liittyvien hankkeiden seurauksena.

Työllisyyden arvioidaan kääntyvän asteittain vuoden 2025 aikana kasvuun piristyneen tuotannon myötä. Vuosina 2026—2029 työllisten määrä kasvaa, työttömyysaste laskee 7,3 prosenttiin ja työllisyysaste nousee 73,7 prosenttiin. Työllisyyden kehitykseen vaikuttavat suhdannekehityksen lisäksi hallituksen rakennepoliittiset työllisyystoimet.

Julkisen talouden alijäämä oli vuonna 2024 ennakoitua syvempi, 4,4 prosenttia suhteessa BKT:hen. Elpyvän taloussuhdanteen ja hallituksen päättämien sopeutustoimien arvioidaan pienentävän alijäämää vuodesta 2025 lähtien. Tästä huolimatta alijäämä pysyy koko kehyskauden yli 3 prosentissa suhteessa BKT:hen. Myös suhdannevaikutuksista puhdistetun rakenteellisen jäämän ennustetaan olevan kehyskaudella 2,4—3,3 prosenttia alijäämäinen suhteessa BKT:hen.

Julkisen velan kasvu suhteessa BKT:hen hidastuu alle prosenttiyksikköön vuosina 2026 ja 2027. Vuonna 2027 velkaantumista hidastaa ylimääräinen tuloutus Valtion eläkerahastosta. Kehyskauden lopulla velkaantuminen kiihtyy muun muassa puolustus- ja korkomenojen kasvun seurauksena ja velkasuhde nousee lähes 90 prosenttiin vuonna 2029.

Valtionhallinto on edelleen julkisen talouden alasektoreista alijäämäisin ja myös pysyy sellaisena. Samoin kuntahallinto ja hyvinvointialueet pysyvät alijäämäisinä, kun taas työeläkelaitokset ovat ylijäämäisiä ja muut sosiaaliturvarahastot lähellä tasapainoa.

Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista piti valtiovarainministeriön ennustetta realistisena, mutta osa arvioi sen olevan melko optimistinen. Ennuste muun muassa olettaa, että Yhdysvalto-

1 Taloudellinen katsaus, kevät 2025. Talousnäkymät, 30.4.2025. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2025:13.

2 Tilastokeskus. Kansantalouden vuositilinpito 2024. 14.3.2025.

3 Tilastokeskus. Kansantalouden neljännesvuositilinpito 2025. 1. vuosineljännes. 30.5.2025.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

jen asettamat tullit ovat voimassa vain lyhyen aikaa. Toisaalta huomiota kiinnitettiin siihen, että ennuste ei ota huomioon hallituksen kasvutoimien dynaamisia vaikutuksia, mikä luo positiivisen riskin.

Valiokunta toteaa, että talouskehitykseen liittyy tällä hetkellä poikkeuksellisen suurta epävarmuutta. Maailmantalouden näkymät ovat hyvin epävakait, ja elpymistä varjostavat kauppa- ja geopoliittiset jännitteet sekä protektionismin kasvu. Suomen talouden tilanne voi näin ollen kehittyä myös ennustettua heikompaan suuntaan.

Valiokunta on huolissaan julkisen talouden jatkuvasta velkaantumisesta. Näköpiirissä oleva tulo-kertymä ei riitä rahoittamaan menoja tulevaisuudessa. Valtiovarainministeriö arvioi kestävyysva-jeen olevan noin 2,5 prosenttia suhteessa BKT:hen eli 7,5 mrd. euroa vuoden 2029 tasolla.

Väestön ikääntyminen luo merkittävän haasteen julkiselle taloudelle ja sen kestävyydelle. Tarpeiden kasvaessa kykyä julkisten menojen kasvun hillitsemiseen sosiaali- ja terveyspalveluissa pidettiin asiantuntijakuulemisessa Suomen julkisen talouden kannalta kohtalonkysymyksenä. Myös voimakas puolustusmenojen lisääminen heikentää julkisen talouden kestävyyttä, minkä ohella talouteen kohdistuu muita paineita, kuten varautuminen ilmastonmuutokseen sekä julki-sen infrastruktuurin uusimis- ja korjaustarpeisiin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomen BKT-kehitys on ollut heikkoa ja jäänyt ver-rokkimaiden tasosta jo 17 vuoden ajan. Tuotantoresurssimme ovat alikäytössä ja olemme menet-täneet sen arvonlisäyksen, joka tuona aikana olisi ollut mahdollista resurssien täystyöllisyydellä saavuttaa. Valtiovarainministeriö ennustaa Suomen potentiaalisen tuotannon kasvavan keski-määrin noin 0,9 prosenttia vuodessa 2025—2029. Kehitys riippuu työpanoksen, pääomakannan ja kokonaistuottavuuden kehityksistä. Heikko tuottavuuden kasvu on yleistä myös muualla kehit-tyneissä talouksissa, mutta Suomessa työn tuottavuuden kasvu on ollut erityisen hidasta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että talous- ja tuottavuuskehitykseen saadaan muutos. Uusiutumis- ja uudistumiskykyä tarvitaan niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla, jotta vähemmillä panoksilla saadaan aikaan enemmän ja parempaa. Tarvitaan kannustimia ja rohkeutta investoida pääomaan ja inhimilliseen pääomaan.

Finanssipoliittiset tavoitteet ja säännöt

Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on parantaa suomalaisten elintasoja, kääntää Suomen ta-lous kestäväan kasvuun ja taittaa hyvinvointia uhkaava velkakehitys. Tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velkasuhde vuoteen 2027 mennessä sekä pidemmällä aikavälillä tasapainottaa julkinen talous ja kääntää velkasuhde laskuun.

Käsittelyssä oleva julkisen talouden suunnitelma on laadittu EU:n ja kotimaisen finanssipoliitti-sen lainsäädännön pohjalta. Uudistetun EU:n finanssipoliittisen lainsäädännön perusteella jäsen-valtiot laativat keskipitkän aikavälin (finanssipoliittis-rakenteelliset) suunnitelmat, joissa keskei-sessä asemassa on nettomenopolku eli sallittu nimellisten nettoperuserusmenojen kasvuvauhti. EU:n neuvosto hyväksyi tammikuussa 2025 Suomen kansallisen keskipitkän aikavälin suunnitelman ja sen sisältämän nettomenopolun vuosille 2025—2028. Suomen edistymisraportti on selonteon

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

liitteessä 4. Kansallinen finanssipoliittinen lainsäädäntö uudistetaan EU-lainsäädännön mukaiseksi vuoden 2025 loppuun mennessä.

Suomi haki huhtikuussa 2025 EU:n finanssipoliittisen lainsäädännön mukaisen kansallisen poikkeuslausekkeen aktivointia kasvavien puolustusmenojen vuoksi vuosille 2025—2028. Lauseke mahdollistaa väliaikaisen poikkeamisen nettomenopolulta siten, että jousto on rajoitettu puolustusmenoihin ja vuosittain enintään 1,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen (verrattuna vuoden 2021 menotasoon). Toteutuessaan joustolla on suuri merkitys Suomelle julkista taloutta koskevien EU-sääntöjen noudattamisen arvioinnissa. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että kasvavista puolustusmenoista aiheutuu merkittävää velkaantumista. Tarve puolustusmenojen lisäämiseen on pysyvä, ja näiden menojen rahoittamiseen on löydettävä ylivaalikautiset ratkaisut.

Valiokunta tukee hallituksen talouspoliittisia tavoitteita ja pitää välttämättömänä julkisen talouden tasapainottamista, velkaantumiskehityksen taittamista sekä talouden kääntämistä kasvuun. On myös tärkeää, että hallitus on sitoutunut vahvistamaan kansallisia finanssipoliittisia sääntöjä siten, että ne tukevat entistä voimakkaammin velkakestävyyttä. Hallituksen velkatavoitteen saavuttaminen vaatii, että hallituksen aiemmin päättämä 9 mrd. euron suuruinen toimenpidekokonaisuus toteutetaan suunnitellussa mitassa vuoteen 2027 mennessä. Julkisten menojen kasvua hidastavia tai tulopohjaa kasvattavia toimia tarvitaan kuitenkin edelleen pidemmällä aikavälillä useamman vaalikauden ajan. Näin ollen julkisen talouden suunnittelua on kehitettävä Suomessa määrätietoisesti ja sääntöjen kansallisessa valmistelussa tulee varmistaa pitkäjänteinen ja ylivaalikautinen sitoutuminen. Hallitus on myös sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn, jota valiokunta pitää hallituksen tavoin uskottavan talouspolitiikan perustana.

Finanssipoliittinen linja

Hallitus päätti kautensa alkupuolella, hallitusohjelmassa ja kevään 2024 kehysriihestä, julkista taloutta yhteensä noin 9 mrd. eurolla vahvistavasta kokonaisuudesta, joka jakautuu noin 5,7 mrd. euron menosopeutukseen, noin 1,4 mrd. euron veronkorotuksiin sekä noin 2 mrd. euron rakenteellisiin työllisyystoimiin.

Ulkoinen toimintaympäristö on ollut vaalikauden ajan epävarma, ja julkisen talouden alijäämän supistaminen on ollut hankalaa heikossa suhdannetilanteessa. Matalasuhdanteessa myöskään rakenteelliset työllisyystoimet eivät tuo odotettua vaikutusta. Suomen talouskehitys on ollut EU-alueella heikoimpien joukossa, joten kasvun vauhdittaminen on erityisen akuutti kysymys Suomelle.

Kehityksen kääntämiseksi hallitus päätti puoliväliriihessä uusista toimista, jotka luovat mahdollisuuden talouden kasvun nopeuttamiseen. Tämä runsaan 2 mrd. euron kasvupaketti rahoitetaan menosäästöillä ja veropohjaa tiivistämällä sekä toimenpiteistä seuraavilla dynaamisilla vaikutuksilla. Lisäksi tuloutusta Valtion eläkerahastosta (VER) lisätään kertaluonteisesti siten, että valtion velanottotarve vuonna 2027 vähenee noin 1 mrd. eurolla. Tämän on tarkoitus toimia siltarahoituksena ennen kuin päätettyjen toimien suotuisat dynaamiset vaikutukset talouskasvuun reaalisoituvat.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Valiokunta pitää tärkeänä kasvun nostamista talouspolitiikan keskiöön, sillä julkisen talouden kestävyyttä on mahdotonta turvata ilman riittävän nopeaa talouskasvua. Valiokunta pitää kuulemiensa asiantuntijoiden tavoin hallituksen uusia linjauksia merkittävänä suunnanmuutoksena. Puoliväliriihen verolinjaukset ovat rohkeita ja kunnianhimoisia. Veronkevennyksillä hallitus tavoittelee ennen kaikkea talouden kannustimien vahvistamista. Hallituksen veropäätökset myös muuttavat finanssipolitiikan viritystä aiempaa elvyttävämmäksi, sillä kompensoivat säästötoimet ovat pienempiä kuin veronkevennykset. Tätä kautta päätökset todennäköisesti lisäävät kokonaiskysyntää, minkä voidaan olettaa kasvattavan kokonaistuotantoa tilapäisesti.

Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisessa esiin tuotuun näkemykseen siitä, että velkaantumiskehityksen kannalta hallituksen kasvutoimien vaikuttavuus on keskeisessä asemassa. Olennaista on, kuinka toimet onnistuvat lisäämään taloudellista toimeliaisuutta ja tuottavuutta ja konkretisoituvat sellaiseksi talouskasvuksi, joka rahoittaa veronkevennykset. Toisaalta asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, että vaikka veronkevennykset rahoittaisivat merkittävältä osin itsensä, ei se muuttaisi kokonaiskuvaa julkisen talouden kehityksestä, jota leimaa velkaantumisen jatkuminen.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtion budjettitalouden alijäämätilanne paranee hetkellisesti vuosiksi 2026—2027, mutta kehyskauden lopulla alijäämä on jälleen yli 12 mrd. euroa. Keskeinen kertaluonteinen alijäämää parantava tekijä on edellä todettu tuloutus VER:stä talousarvioon. Asiantuntijakuulemisessa kyseisen tuloutuksen tarkoituksenmukaisuutta on kuitenkin haastettu. Vuodesta 2001 lähtien VER:n nimellistuotto on ollut keskimäärin 5,5 prosenttia vuosittain, kun taas valtion velan efektiivinen keskimääräinen korkokustannus on ollut vain 2,5 prosenttia (tällä hetkellä noin 2,0 prosenttia). Kokonaisuutena valiokunta kuitenkin pitää niin kutsutua siltarahoitusta tarpeellisenä toimenä ennen verotoimien dynaamisten vaikutusten realisoitumista.

Kasvu- ja työllisyystoimet

Talouskasvun tukemista on pidetty valiokunnan asiantuntijakuulemisessa laajalti perusteltuna, sillä talous-, työllisyys- ja tuottavuuskasvun vauhdittaminen on tärkein keino julkisen talouden vakauttamiseksi. Hallituksen toimenpiteitä on syytä tarkastella kannusteita muuttamaan pyrkivänä rakennepolitiikkana, joka luo mahdollisuuden talouskehityksen suunnan kääntämiseen. Kun talous kasvaa, avautuu myös uusia työmahdollisuuksia ja sen seurauksena tehdyillä työmarkkinauudistuksilla on mahdollisuus toimia niiltä odotetulla tavalla. Kokonaisuuden kannalta keskeistä on se, mikä on hallituksen linjaamien toimenpidekokonaisuuksien yhteisvaikutus ja miten niillä pystytään lisäämään kansantalouden tuottavuutta.

Uudet veropoliittiset toimet

Hallituksen veropolitiikka kannustaa työnteeseen, yrittäjyyteen sekä tukee kotimaista omistajuutta. Tavoitteena on ostovoiman kohentuminen, työnteon kannustimien parantuminen ja talouskasvun edellytysten vahvistuminen. Painopistettä siirretään työn ja yrittäjyyden verotuksesta kulutuksen ja haittojen verottamiseen.

Hallitus päätti puoliväliriihessään uusista veronalennuksista ja -kiristyksistä, jotka on linjattu selonteon sivuilla 42—44. Merkittävimmät veroperustemuutokset koskevat ansiotulo- ja yhteisö-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

verotusta. Osana kasvuun kannustavien veronalennusten rahoitusta hallitus päätti lisäksi noin 1 mrd. euron veronkorotuksista ja muista sopeutustoimista. Muun muassa tupakan, alkoholijuomien, virvoitusjuomien sekä kaivosmineraalien verotusta kiristetään, jätetään tekemättä ansiotulo-
loverotukseen liittyvä indeksitarkistus ylemmissä tuloluokissa ja poistetaan työmarkkinajärjestö-
jen jäsenmaksujen verovähennyskelpoisuus. Kokonaisveroasteessa ei tapahdu merkittävää muu-
tosta. Veroaste oli 42,3 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2024 ja vaihtelee 42,1—42,5 pro-
sentin välillä kehyskaudella.

Ansiotuloverotus. Hallitus keventää pieni- ja keskituloisten työn verotusta 525 milj. eurolla vuon-
na 2026 ja edelleen 125 milj. eurolla vuonna 2027 sekä nostaa työtulovähennyksen lapsikohtaista
korotusta. Lisäksi muun muassa ansiotulojen ylin marginaaliveroaste alennetaan 52 prosenttiin
vuonna 2026. Staattisesti arvioiden ansiotuloverotuksen kevennykset ovat yhteensä noin 1 mrd.
euroa vuodessa.

Asiantuntijakuulemisessa nostettiin esiin valtiovarainministeriön muistio⁴, jonka mukaan ylim-
män rajaveroasteen alentamisen itserahoitusaste on (pitkällä aikavälillä) 100 prosenttia eli se ra-
hoittaa itse itsensä, ja keskituloisten veroasteen kevennyksen itserahoitusaste on 30 prosenttia.
Esiin tuotiin, että eri tutkimuksiin perustuvat laskelmat voivat poiketa toisistaan merkittävästi.
Huomionarvoisena pidettiin kuitenkin sitä, että ylimmän rajaveroasteen ollessa niin korkea kuin
mitä se Suomessa on, jo varsin maltillisilla oletuksilla päädytään käyttäytymisvaikutuksen myötä
lähellä sataa prosenttia oleviin itserahoitusasteisiin. Korkea rajaveroaste heikentää työntekijöi-
den kannustimia pyrkiä etenemään työuralla ja ottaa vastaan vastuullisempia ja vaativampia teh-
täviä. Näin ollen kyseisten verojen alentamisella voi olettaa olevan positiivinen ahkeruutta ja me-
nestyksen halua lisäävä vaikutus, joka tuo tuottavuus- ja talouskasvua. Sen sijaan pieni- ja keski-
tuloisten verotuksen keventämisellä ei ole nähty olevan yhtä merkittävää vaikutusta talouskas-
vuun tai työn tarjontaan. Ansiotuloverotusta kiristävät veroratkaisut myös osin kumoavat pieni-
ja keskituloisten veronkevennysten vaikutuksia.

Yhteisöverotusta hallitus keventää laskemalla yhteisöverokantaa kahdella prosenttiyksiköllä 18
prosenttiin vuonna 2027. Sen staattinen vaikutus verotuloihin on arviolta 830 milj. euroa tuloja
vähentävä. Valtiovarainministeriön muistion mukaan yhteisöveron alentamisen itserahoitusaste
on noin 60 prosenttia.

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, että yhteisöveron alentamisen itserahoituksesta on ole-
massa vähemmän ja epävarmempaa tutkimusnäyttöä kuin ansiotulojen ylimpien rajaveroastei-
den alentamisen vaikutuksista. Suomen yhteisöverotuksessa on kuitenkin piirteitä, jotka ohjaavat
investointeja tuottavuuskehitystä alentavalla tavalla. Yhteisöveron alentaminen voi olla perustel-
tua osana kokonaistuotannon kasvattamiseen tähtäävää verorakenteen muutosta. Samalla se voi
kasvattaa myös yhteisöveropohjaa ja monia muita veropohjia investointien kasvun myötä. Lisäk-
si monikansalliset yritykset voivat jatkossa näyttää enemmän voittoja Suomessa.

Toisaalta osa asiantuntijoista kiinnitti huomiota siihen, että yhteisöveron alentaminen saattaa olla
kallis ja tehoton kasvutoimi. Suomen nimellinen yhteisöverotus on jo nykyisellään melko kilpai-

⁴ Valtiovarainministeriö. Muistio hallituksen puoliväliriihen toimenpidekokonaisuuden vaikutuslaskel-
mista. 30.4.2025 Liitettä 2 muokattu 6.5.2025.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

lukykyisellä tasolla. Toisaalta efektiivisesti taso ei ole niin matala kuin nimellinen veroaste antaa ymmärtää. Kuulemisessa tuotiin esiin, että yhteisöverokannan alentamisen kannustinvaikutusta heikentää se, että osa verokannan alennuksesta kohdistuu aiemmin tehtyjen investointien tuottoihin. Verokannan laskun lykkääminen vuoteen 2027 pienentää tätä ongelmaa, mutta ei poista sitä kokonaan. Esiin nostettiin myös, että valtiovarainministeriön muistio sisälsi laskuteknisen virheen ja tämäkin huomioon ottaen itserahoitusaste on todellisuudessa merkittävästi alempi kuin 60 prosenttia. Kuulemisessa nousi esille, että verokannusteen tarkempi kohdentaminen saattaisi olla tehokkaampi keino lisätä yritysten investointeja, joskin hallinnollinen taakka olisi silloin suurempi.

Valiokunta toteaa, että saadun selvityksen perusteella kireää ansiotulojen ja yritysten voittojen verotusta pidetään yleisesti talouskasvulle haitallisina veroina. Tämä tukee sitä, että hallituksen kasvutoimissa veronalennuspäätökset keskittyvät juuri näihin. Kevennykset kaikissa tuloluokissa parantavat työn tekemisen kannustimia ja ostovoimaa. Myös yhteisöveron alentamisella on kasvua tukevia vaikutuksia, joskin vaikutusten suuruusluokka on tutkimusnäytön pohjalta epäselvempi. Kuten edellä on todettu, kasvuun tähtääviä toimia on syytä katsoa kokonaisuutena, joka parhaassa tapauksessa luo positiivisen kierteen, jossa tuottavuuskasvu kiihtyy, työllisyys paranee, verotulot nousevat ja elintaso paranee.

Valiokunta pitää dynaamisten vaikutusten huomioon ottamista lähtökohtaisesti perusteltuna, vaikka niihin tyypillisesti liittyy huomattaviakin epävarmuuksia. Valtiovarainministeriö toteaa muistioissaan, että siinä käytetyt oletukset ovat tutkimuskirjallisuuden ylälaidasta. Näin ollen varovaisuusperiaatteen mukaisesti on hyvä, että itse julkisen talouden suunnitelman ja kehyspäätöksen luvuissa on huomioitu vain suorat staattiset vaikutukset. Lopulliset vaikutukset riippuvat dynaamisten vaikutusten toteutumisesta, joten myönteiset kasvuvaikutukset heijastuvat alijäämä- ja velka- ym. lukuihin vasta tulevaisuudessa.

Panostukset T&K-toimintaan ja osaamiseen

Talouskasvua, tuottavuutta ja Suomen kilpailukykyä vauhditetaan merkittäväillä panostuksilla T&K-toimintaan sekä nostamalla osaamistasoa. T&K-rahoituslain mukaisesti tutkimus- ja kehittämis toiminnan rahoitus nousee kehyskaudella 3,2 mrd. eurosta 4,0 mrd. euroon. Tavoite on kasvattaa Suomen T&K-investoinnit 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen, josta julkisen panostuksen osuus on kolmannes. Merkittävimmät lisäykset kohdistuvat tulevana vuosina yritysten T&K-toiminnan vauhdittamiseen Business Finlandin valtuuksina. Julkisen talouden suunnitelmassa myös muun muassa korkeakoulujen, Tieteen tietotekniikan keskuksen CSC:n ja Euroopan avaruusjärjestö ESA:n ohjelmien T&K-rahoitusta lisätään.

Valiokunta pitää panostuksia T&K-toimintaan ja koulutukseen tärkeinä ja korostaa, että ne ovat merkittäviä keinoja tuottavuuskasvun parantamiseksi. Tavoitteiden mukaisesti on keskeistä pyrkiä korkeakouluttamaan 50 prosenttia ikäluokasta huolehtien myös korkeakoulutuksen laadusta. Näin lisätään inhimillistä pääomaa, joka luo edellytykset innovaatioiden synnylle ja niiden laajamittaiselle käyttöönotolle.

Asiantuntijakuulemisessa nostettiin esiin korkeakoulujen perusrahoitusta koskevat säästöt, jotka ovat ristiriidassa T&K-panostusten ja koulutustason nostotavoitteen kanssa. Valiokunta pitää so-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

peutustoimista huolimatta hyvänä sitä, että hallituksella on tahtotila esimerkiksi korkeakoulujen aloituspaikkamäärän kasvattamiseen (kuten 3,8 milj. euron pysyvä lisäys). Myönteistä on myös, että osaaminen ja koulutus on edelleen otettu huomioon laadukkaaseen varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen panostamalla. Muun muassa perusopetukseen valmistavan opetuksen lisäopetukseen on kohdennettu 13,8 milj. euron vuotuinen lisärahoitus.

Työllisyyttä tukevat toimenpiteet

Hallitusohjelmassa linjatuista työllisyyttä lisäävistä rakennepoliittisista toimenpiteistä merkittävimmät muodostuvat nykyisistä työelämän poissaoloihin kannustavista järjestelmistä luopumisesta, työttömyysetuuksien laajamittaisista uudistuksista sekä työmarkkinoiden joustavuutta vahvistavista työmarkkinauudistuksista. Vaikka heikko suhdannetilanne on heikentänyt kuluvalle vaalikaudella työllisyyskehitystä, niin julkisen talouden suunnitelman mukaan tähän mennessä toteutettujen rakenteellisten toimien arvioidaan pidemmällä aikavälillä vahvistavan työllisyyttä noin 90 000 hengellä ja julkista taloutta yhteensä noin 2,1 mrd. eurolla. Talouskasvun ja työllisyyden välillä on kiinteä yhteys ja kasvun vauhdittuessa myös työllisyystoimien voidaan odottaa tuottavan tulosta. Haasteena on kuitenkin kasvuun kääntynyt pitkäaikaistyöttömyys⁵.

Valiokunta korostaa myös työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton oleellista merkitystä talouskasvulle ja julkisen talouden kestävyydelle, koska se helpottaa osaamisen pullonkauloja sekä vastaa laajemmin väestöllisen huoltosuhteen heikkenemisen haasteisiin. Keskeistä on niin ikään panostaa Suomen houkuttelevuuteen yritysten ja osaajien kohdemaana. Oleellista on, että taloudellinen huoltosuhde paranee.

Investointiohjelma

Hallitus tukee kestäväää talouskasvua myös määräraikaisella investointiohjelmalla, jota on laajennettu ja täydennetty siten, että kokonaisuus on noin 4,5 mrd. euroa. Ohjelma koostuu panostuksista työvoiman liikkuvuuden, vientivetoisen teollisuuden ja elinkeinoelämän kannalta tärkeisiin väylähankkeisiin, korjausvelan purkuun ja raidehankkeiden edistämiseen kaikkialla Suomessa. Panostuksia on kohdennettu myös muun muassa puhtaan siirtymän investointien tukemiseen ja teknisiin nieluihin sekä Kela-korvausten uudistuksiin ja kokeiluihin.

Investointiohjelman budjetoidut valtuudet ja määrärahat nousevat julkisen talouden suunnitelman myötä yhteensä noin 3,8 mrd. euroon, josta vuosille 2023—2029 aiheutuu määrärahavaikutusta noin 3,3 mrd. euroa. Uusi päätös kohdentaa 118 milj. euroa perusväylänpitoon vuodelle 2026 jatkaa hallituksen linjaa panostaa väyläverkon kuntoon.

Investointiohjelmasta noin 4,2 mrd. euroa rahoitetaan ns. perustason ylittävillä valtion omaisuustuloilla, purkamalla valtio-omisteisten listaamattomien yhtiöiden ylipääomituksia sekä tuloutuksilla Valtion asuntorahastosta. Lisäksi noin 0,3 mrd. euroa toteutetaan normaalin kehyksen puitteissa.

⁵ Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste: Kevät 2025. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2025:25.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Muut toimet kasvun tukemiseksi

Hallitus edistää talouskasvun edellytyksiä myös muilla toimilla, kuten sujuvoittamalla investointien luvitusta sekä vauhdittamalla suuria puhtaan siirtymän teollisia investointeja maaliskuussa 2025 voimaan tulleella verohyvityksellä. Lisäksi kasvuyritysten pääomamarkkinan vahvistamiseksi Suomen Teollisuussijoitus Oy:n roolia on kehitetty ja sitä pääomitetaan yhteensä 300 milj. eurolla uudelleenjärjestelemällä valtion omaisuutta. Puoliväliriihessä tehtiin myös päätöksiä energia-alan kasvutoimien tukemiseksi. Tältä osin valiokunta viittaa erityisesti talousvaliokunnan lausuntoon (TaVL 18/2025 vp).

Valtionhallinnon ja -avustusten säästöt

Osana puoliväliriihen päätöksiä hallitus linjasi 130 milj. euron lisäsäästöt valtion toimintamenoihin. Näin ollen valtionhallinnon tuottavuusohjelmien ja muiden toimien säästötavoite on noin 405 milj. euroa vuonna 2026 kiristyen edelleen noin 512 milj. euroon vuonna 2027.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että hallitus pyrkii monipuolisin keinoin tehostamaan valtionhallinnon toimintaa ja lisäämään tuottavuutta. Tässä työssä tulee olla valmius myös aitoon toiminnan priorisointiin, jotta keskeiset ydintoiminnot voidaan luotettavasti turvata eikä palvelutaso vaarannu.

Myös avustustoiminnassa joudutaan priorisoimaan ja etsimään tehokkuutta. Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtionavustussäästöt ovat uudet ja vanhat päätökset huomioon ottaen yhteensä 238,5 milj. euroa vuonna 2026, josta ne edelleen kiristyvät 288,5 milj. euroon vuodesta 2027 lukien. Tämä 50 milj. euron kiristyminen kohdistuu STEA-rahoitteisiin avustuksiin.

Puolustuksen rahoitus

Hallitus linjasi huhtikuussa 2025 puolustusmenojen nostosta vähintään 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2029 mennessä. Kyse on laajasti hyväksytystä ja merkittävästä panostuksesta, joka nostaa puolustusmenoja yli 30 prosentilla kehyskauden aikana. Nato-kriteerien mukaiset puolustusmenot nousevat saadun selvityksen perusteella vuonna 2029 noin 9,3 mrd. euroon, joka on noin 10 prosenttia valtion budjettitalouden menoista. Nato-kriteereissä huomioon otetaan puolustusministeriön hallinnonalan lisäksi sotilaseläkkeet, osa Rajavartiolaitoksen menoista ja ulkoministeriön osuus sotilaallisen kriisinhallinnan menoista.

Hallituksen päätöksen myötä puolustusministeriön hallinnonalan menot kasvavat aiemmin päätettyyn tasoon nähden 0,6 mrd. eurolla vuonna 2028 ja 3,0 mrd. eurolla vuonna 2029. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa puolustusmenoja lisättäessä otetaan huomioon myös Rajavartiolaitoksen tarpeet, ja viittaa tältä osin puolustusselonteosta antamaansa lausuntoon (VaVL 1/2025 vp — VNS 9/2024 vp).

Valiokunta pitää puolustusmenojen lisäämistä välttämättömänä ja perusteltuna vallitsevassa toimintaympäristössä. Lisäykset mahdollistavat maavoimien kehittämisen aloittamisen ja Naton puolustussuunnittelun (NDPP) määrittämien kriittisten tavoitteiden edistämisen. Lisärahoitusta

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

suunnataan myös muun muassa tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintaan.

Puolustuselonteossa (VNS 9/2024 vp) linjataan, että Suomen puolustusmenot mitoitetaan ylivaalikautisesti vähintään Naton yhteisesti määrittämälle tavoitetasolle. Kehyskauden rahoitus kytkeytyy siten käynnissä olevaan keskusteluun siitä, mille tasolle jäsenmaiden puolustusmenot tulisi asettaa riittävän pidäkkeen saavuttamiseksi. Valiokunta painottaa, että Suomen kannalta on tärkeää, että puolustusmenot edistävät aidosti liittokunnan pelotteen ja puolustuksen konkreettista vahvistamista ja että kaikki jäsenmaat panostavat puolustukseensa sekä tavoittelevat puolustusbudjetillaan vahvaa ja kustannustehokasta suorituskykyä.

Puolustusmenojen BKT-osuutta merkittävämpää on näin ollen se, millainen suorituskyky rahoituksella konkreettisesti saavutetaan ja millä aikajänteellä se on mahdollista saavuttaa. Tähän vaikuttavat esimerkiksi puolustusmateriaalin maailmanlaajuinen kysynnän kasvu ja siitä aiheutuvat hintapaineet ja toimitusvaikeudet. Muun muassa toimitushaasteiden takia materiaalihankintoihin kohdennetun määrärahan siirtyvä erä on jo noussut poikkeuksellisen suureksi (2,3 mrd. euroa vuoden 2024 tilinpäätöksessä).

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa tarkasti puolustusbudjetin todellista käyttöä ja erityisesti materiaalihankintojen kustannustehokasta toteuttamista vallitsevassa toimintaympäristössä. Määrärahojen kasvaessa valvonnan on oltava kunnossa. Ylivaalikautisen sitoutumisen varmistamiseksi on myös tärkeää, että parlamentaarisesti valmistellaan suunnitelma pysyväksi tarkoitettujen puolustusmenojen rahoittamisesta.

Valiokunta korostaa, että puolustuksen kehittämisen keskeinen edellytys on tasapainoinen ja kestävä julkinen talous. Samalla vahvan puolustuskyvyn omaava maa on turvallinen ja vakaa toimintaympäristö ulkomaisille investoinneille, mikä parantaa puolestaan julkisen talouden näkymiä.

Hyvinvointialueiden talous

Hyvinvointialueilla on merkittävä rooli valtiontaloudessa ja julkisessa taloudessa mittaluokkansa takia, ja näin ollen on tärkeää, että hyvinvointialueet ovat edelleen keskiössä tarkasteltaessa julkisen talouden tilannekuvaa ja kestävyyttä. Valtiovarainvaliokunta kiinnittää mietinnössään huomiota hyvinvointialueiden talouden kokonaiskuvaan. Yksittäisiä palveluita ja niiden järjestämistä tai rahoittamista koskevien hallituksen muutosesitysten osalta valiokunta viittaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon (StVL 6/2025 vp).

Valtion yleiskatteinen rahoitus on kehyskaudella noin 26,7—27,4 mrd. euron tasolla (vuoden 2026 hintatasossa). Vuoden 2026 rahoitus on noin 1,2 mrd. euroa suurempi kuin edellisessä julkisen talouden suunnitelmassa johtuen muun muassa indeksikorotuksesta ja jälkikätestarkistuksen tarkentumisesta. Rahoitusmallin mukainen laskelma ottaa huomioon vuoden 2026 indeksitarkistuksen (3,24 prosenttia, 916 milj. euroa), ennakoidun palvelutarpeen kasvun, tehtävämuutokset sekä jälkikätestarkistuksen arvioinnissa alueiden tilinpäätösarviot vuodelta 2024 sekä talousarvio- ja taloussuunnittelutiedot jatkovuosilta. Jälkikätestarkistuksessa huomioidaan kasvava ns. omavastuuosuus vuodesta 2026 lukien.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Hyvinvointialueiden menojen kasvu hidastui selvästi vuonna 2024, mutta tulos oli edelleen alijäämäinen. Vuonna 2025 tuloksen ennustetaan kääntyvän ylijäämäiseksi, kun menojen kasvu jatkuu hitaana ja valtion rahoitus nousee noin 1,4 mrd. eurolla vuoteen 2023 liittyvän jälkikäteistarkistuksen myötä. Painelaskelmaan perustuva ennuste arvioi tuloksen kääntyvän jälleen alijäämäiseksi kehyskauden lopulla.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että kokonaisuutena tarkastellen hyvinvointialueiden talous on vakautumassa vaikeiden ensimmäisten vuosien jälkeen. Taloustilanteeseen kohdistuu kuitenkin edelleen epävarmuutta liittyen niin kustannusten kehitykseen kuin aluekohtaisen rahoituksen kehitykseen. Riskejä liittyy myös muun muassa uudistusohjelmien toteutumismenoon ja lyhytnäköisten säästötoimien toteuttamiseen. Hyvinvointialueiden talous on eriytynyt ja kehitys uhkaa jatkua. Viisi aluetta on edelleen laatinut merkittävästi alijäämäisen talousarvion kuluvalle vuodelle. Lisäksi taloussuunnitelmien perusteella vain noin puolet alueista tavoittelee alijäämien kattamista säädettyssä määräajassa. Osalla alijäämien kattaminen on myös epärealistista vaaditussa aikataulussa.

Rahoitusperiaatteen toteutumista arvioidaan valtionrahoituksen ja alueiden muun rahoituksen riittävyydellä suhteessa lakisääteisiin tehtäviin, ja sen tulee toteutua koko maan tasolla mutta myös alueittain. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että rahoitusta pidetään tässä vaiheessa kokonaisuutena riittävänä lakisääteisten tehtävien turvaamiseen. Riskinä kuitenkin on, että yksittäisillä alueilla sopeutusvaade muodostuu liian kovaksi. Tätä arviota tukee sosiaali- ja terveysministeriön selvitys⁶. Ennakollisen talouden ohjauksen menettelyiden, lisärahoitusmenettelyiden ja myös arviointimenettelyiden käynnistymistä voidaan pitää hyvin todennäköisenä. Erityisesti lisärahoitusmenettelyiden määrän ennakoidaan kasvavan ottaen huomioon myös oikeuskanslerin päätöksen (23.4.2025).

Valiokunta pitää aiempien mietintöjensä tavoin keskeisenä, että budjettirajoite ei muodostu pehmeäksi ja että kustannusten kasvun hillinnästä pidetään kiinni. Valiokunta yhtyy julkisen talouden suunnitelman linjaukseen siitä, ettei alijäämän kattamiskauden määräaikainen pidentäminen kaikkia alueita koskevana ole välttämätön lakisääteisten palveluiden turvaamiseksi. Alueiden välillä on suuria eroja sekä kertyneen alijäämän määrässä että alijäämien kertymisen syissä, ja siksi tarkastelua on perusteltua tehdä aluekohtaisesti. Yleisellä kattamiskauden pidentämisellä voisi olla negatiivisia kannustinvaikutuksia.

Valiokunta korostaa hyvinvointialueiden määrätietoista toiminnan uudistamista ja muita toimenpiteitä, joita alueet itse voivat tehdä kustannuskasvun hillitsemiseksi ja rahoituksen riittävyyden turvaamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä myös rahoitusmallin kehittämistyötä, jotta aluekohtainen rahoitus kohdentuu nykyistä paremmin, ennakoitavammin ja pitkäjänteisemmin alueen palvelutarpeen perusteella ja jotta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys ja kannustimet rahoituksen määräytymisessä vahvistuvat.

Valiokunta toteaa lisäksi, että julkisen sektorin oman palvelutuotannon tehokkuudella on merkittävä vaikutus julkisen talouden kestävyysasteeseen. Tehokkuuden ja tuottavuuden parantaminen sote-

⁶ Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:14.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

palveluissa on näin ollen keskeistä, ja se vaatii toimintatapojen ja rakenteiden muuttamista. Valiokunta pitää aiempien mietintöjensä tavoin tärkeänä, että hyvinvointialueille saadaan tehokkaasti jalkautettua tietoa parhaiden käytäntöjen, vaikuttavien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönoton tehostamiseksi.

Kuntatalous

Kuntatalous heikkeni vuonna 2024 ennakoidusti poikkeuksellisten kertaluonteisten tekijöiden poistuttua. Toiminnan ja investointien rahavirta kääntyi negatiiviseksi ja vuosikate heikkeni, vaikka toimintakulujen kasvu oli maltillista. Kuluvana vuonna kuntatalouden ennakoitaan heikenevän edelleen muun muassa heikon suhdannetilanteen takia, mutta kehyskaudella näkymät vakautuvat. Vuosikatteen eivät kuitenkaan tule kattamaan nettoinvestointeja. Tulojen ja menojen epätasapaino edellyttää kuntataloudessa pitkäjänteistä päätöksentekoa ja tasapainottamistoimenpiteitä, sillä valtiovarainministeriön painelaskelman mukaan kuntien lainakanta olisi ilman uusia toimia kasvamassa lähes 8 mrd. eurolla vuodesta 2024 vuoteen 2029 mennessä.

Kuntien valtionavut ovat kehyskaudella 5,8—6,1 mrd. euroa (vuoden 2026 hintatasossa), josta laskennalliset valtionosuudet kattavat noin 4,8—5,0 mrd. euroa. Valtionosuudet ovat yli 0,4 mrd. euroa suuremmat kuin edellisessä julkisen talouden suunnitelmassa. Kasvu johtuu muun muassa indeksitarkistuksista, valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta sekä tehtävämuutoksista. Jo aiemmin linjatut kuntien peruspalveluiden valtionosuuden indeksijarru sekä tehtävien ja velvoitteiden purkamiseen liittyvä säästö kuitenkin pienentävät valtionosuuksien kasvua, samoin kuin uusi 75 milj. euron valtionosuusvähennys.

Kehysriihessä päätettyjen verotoimenpiteiden vaikutukset kompensoidaan kunnille, mutta johtuen muun muassa edellä todetusta 75 milj. euron sopeutustoimesta, kehysriihen päätösten yhteisvaikutus on jonkin verran kuntataloutta heikentävä. Kokonaisuudessaan hallituskauden aikaiset päätökset kuitenkin vahvistavat kuntataloutta. Valiokunta viittaa sivistysvaliokunnan (SiVL 6/2025 vp) sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (TyVL 6/2025 vp) lausuntoihin ja toteaa, että nykyisessä kuntien tehtäväkentässä kuntatalouden säästöt kohdistuvat suurelta osin opetus- ja kulttuuritoimeen sekä työvoimapalveluihin.

Valiokunta pitää erityisen haasteellisena kuntien eriytymiskehitystä, joka jatkuu edelleen. Eriytyminen ilmenee niin kuntien taloudessa kuin tulevaisuuden haasteissa. Esimerkiksi palveluverkoon liittyy sekä merkittäviä sopeutuspaineita että kasvukeskusten investointipaineita. On tärkeää, että hallitus jatkaa kuntien tehtäväkentän norminpurkua ja että myös tehtävien eriyttämistä selvitetään. Valtionosuusjärjestelmä on tarkoitus uudistaa vastaamaan sote- ja TE-uudistusten jälkeistä kuntien uutta roolia siten, että lainsäädäntö tulisi voimaan vuoden 2027 alussa.

Kestävä kehitys

YK:n yhteiset tavoitteet kestävä kehityksen toteuttamiselle asettaa globaali toimintaohjelma, Agenda 2030, joka pyrkii kestäväan kehitykseen niin talouden, ihmisten hyvinvoinnin kuin ympäristön kannalta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus on sitoutunut ilmastolain tavoitteisiin ja hiilineutraaliuden saavuttamiseen viimeistään vuonna 2035. Vuoden 2024 ilmastovuosikertomuksen mukaan erityistä huomiota tulee kiinnittää maankäyttösektorin ilmastotoimiin. Julkisen talouden suunnitelmassa Suomen ympäristökeskukselle ja Luonnonvarakeskukselle osoitetaan 8 milj. euroa hiilinielujen ja hiilivarastojen laskennan kehittämiseen havainnointijärjestelmällä. Valiokunta pitää ympäristövaliokunnan tavoin (YmVL 11/2025 vp) menetelmäkehittämistä välttämättömänä, jotta vaikutusarviot voidaan tehdä laadukkaasti ja valita parhaiten soveltuvat toimenpiteet. Kustannustehokkuuden näkökulmasta tulee arvioida myös riskejä, joita aiheutuu, jos tavoitteita ei saavuteta.

Hiilineutraaliuteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 2,4 mrd. eurolla vuonna 2026, ja summa alenee noin 1,6 mrd. euroon kehyskauden aikana. Vuoden 2026 määrärahasoa korottavat Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitukset.

Valiokunta nostaa lisäksi esiin sosiaalisen kestävyys ja pitää tärkeänä, että hallitus kiinnittää toimissaan erityistä huomiota kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteeseen, kuten vähävaraisimpiin väestöryhmiin sekä etenkin lapsiin ja vanhuksiin. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen osalta valiokunta viittaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntoon (TyVL 6/2025 vp).

Valtion taloudelliset vastuut ja riskit

Valtion vastuiden suurimmat osa-alueet olivat vuoden 2024 lopussa valtionvelka (169,4 mrd. euroa), eläkevastuut (101 mrd. euroa) sekä valtiontakaukset ja -takuut (68,7 mrd. euroa). Takaustavastuista etenkin Finnveran vastuut (32,1 mrd. euroa) ovat mittavat. Tähän vaikuttavat muun muassa risteilyalusten tilaukset.

Pitkään jatkunut suhdanteista riippumaton vastuiden yhtämittainen kasvu on kaventanut valtiontalouden riskinkantokykyä ja taloudellisia toimenpidemahdollisuuksia laskusuhdanteissa ja kriisitilanteissa. Normaalin suhdannevaihtelun oloissa yleensä vain osa riskeistä realisoituu, mutta laajemman ulkoisen sokin tilanteessa riskit voivat olla merkittäviä.

Kasvava velkasuhde lisää velan korkomenoja, mikä puolestaan kasvattaa valtiontalouden alijäämää ja kiihdyttää edelleen velkaantumista. Valtion velan korkomenojen arvioidaan kehyskaudella nousevan 3,3 mrd. eurosta 4,8 mrd. euroon, joka on yli kolmannes valtiontalouden alijäämästä vuonna 2029.

Valiokunta on huolissaan valtion vastuiden kasvusta ja siitä, että niiden realisoitumisesta aiheutuvat kustannukset voivat aiheuttaa merkittävän rasituksen. Lisäksi jos velkaantuminen jatkuu ja muuttuu hallitsemattomaksi, kasvaa riski valtion lainansaannin vaikeutumisesta ja sen hinnan kohoamisesta. Tämä korostaa valtiota sitovien taloudellisten päätösten sekä vastuiden seurannan sekä huolellisen riskien arvioinnin ja hallinnan tärkeyttä. Julkisen talouden tasapainottamiseen tähtäävät toimet ovat siten välttämättömiä myös valtion vastuiden hallitsemisen kannalta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Muita nostoja

Sisäinen turvallisuus. Hallitus kohdentaa sisäministeriön hallinnonalalle valmiuteen ja varautumiseen yhteensä noin 127 milj. euroa kehyskaudella. Lisäysten taso vaihtelee vuosittain noin 20 milj. eurosta noin 46 milj. euroon.

Valiokunta viittaa hallintovaliokunnan lausuntoon (HaVL 8/2025 vp) ja toteaa, että panostukset sisäiseen turvallisuuteen ovat välttämättömiä muuttuneessa toimintaympäristössä. Sisäisen turvallisuuden viranomaiset, etenkin poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli (PTR), kohtaavat aiempien turvallisuushkien lisäksi yhä monimuotoisempia uusia uhkia. Ne toimivat ensivasteviranomaisina muun muassa epäselvissä tilanteissa niin kauan kuin ne eivät ole tulkittavissa sotilaallisiksi uhkiksi. Osana välttämättömien säästöjen toimeenpanoa myös sisäministeriön hallinnonalalla on valmisteltu tuottavuusohjelma. Hallituksen linjauksen mukaisesti on kuitenkin myönteistä, että poliisien ja rajavartijoiden määrää ei vähennetä. Myös Tullin toimintaedellytykset keskeisenä PTR-viranomaisena on tärkeää turvata.

Kehitysyhteistyö ja humanitaarinen apu. Kehityspolitiikka on oleellinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, ja on tärkeää, että Suomi pitää kiinni kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista. Osana tasapainottamistoimia hallitus esittää aiempien kehitysyhteistyön määräraha-aleikkausten lisäksi uutta 50 milj. euron säästöä. Säästötoimien ulkopuolelle on jätetty suomalaisten kansalaisjärjestöjen tuki, jota valiokunta pitää hyvänä ratkaisuna.

Myönteistä on myös se, että humanitaariseen katastrofiapuun budjetoidaan vuosittainen 10 milj. euron lisämääräraha. Ulkoasiainvaliokunnan tavoin (UaVL 5/2025 vp) valtiovarainvaliokunta on huolissaan maailmanlaajuisesta humanitaarisesta kriisistä, joka on syventynyt ja vakava. Suomessa tulee olla tarvittaessa valmius edelleen lisätä humanitaarisen avun rahoitusta.

Asuntopolitiikan rahoituksen muutoksia. Ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahat nousevat, kun Valtion asuntorahaston toiminnot siirretään talousarvioon. Asuntorahaston lakkauttaminen on merkittävä asuntopolitiikan rakenteellinen muutos. Tästä muutoksesta aiheutuu myös vuodelle 2026 kertaluonteinen noin 2,4 mrd. euron talousarviotuloutus.

Valtion tukemaan asuntotuotantoon on tarkoitus myöntää vuosittain 1 mrd. euroa asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuutta. Erityisryhmien investointiavustuksiin on varattu 15 milj. euroa vuosittain, mikä riittää vain vammaisille ja pitkäaikaisasunnottomille suunnattuihin kohteisiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 2/2025 vp johdosta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Helsingissä 5.6.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Saara Hyrkkö vihr
jäsen Markku Eestilä kok (osittain)
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Suna Kymäläinen sd (osittain)
jäsen Mika Lintilä kesk
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Joonas Räsänen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Ville Valkonen kok (osittain)
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Sanna Antikainen ps
varajäsen Janne Jukkola kok (osittain)
varajäsen Lauri Lyly sd
varajäsen Saku Nikkanen sd (osittain)
varajäsen Ben Zyskowitz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mari Nuutila
valiokuntaneuvos Jonna Berghäll

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Vastalause 1 /sd

Perustelut

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2026—2029 pohjaa arvioon vihdoinkin käynnistytävästä talouskasvusta.

Mietinnössä todetaan että "Suomen talouden kasvu on siirtynyt jo usean vuoden ajan eteenpäin. Vuonna 2024 taantuma kuitenkin päättyi, vaikka Tilastokeskuksen mukaan vuositasolla bruttokansantuote (BKT) oli vielä 0,1 prosenttia edellisvuotta pienempi. Tammi—maaliskuussa 2025 BKT:n volyymi pysyi edellisen vuosineljänneksen tasolla, mutta kasvoi 0,8 prosenttia vuodentakaisesta."

Valtiovarainministeriö arvioi talouskasvun olevan 1,3 prosenttia vuonna 2025, 1,6 prosenttia vuonna 2026 ja noin 1,5 prosentin tuntumassa vuosina 2027—2029.

Kasvuennusteesta huolimatta mietinnössä todetaan: "Valiokunta on huolissaan julkisen talouden jatkuvasta velkaantumisesta. Näköpiirissä oleva tulokertymä ei riitä rahoittamaan menoja tulevaisuudessa. Valtiovarainministeriö arvioi kestävyysvajeen olevan noin 2,5 prosenttia suhteessa BKT:hen eli 7,5 mrd. euroa vuoden 2029 tasolla."

Tämä siitä huolimatta, että suunnitelman pohjana olevia ennusteita voidaan pitää varsin optimistisinä, kuten monet valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat nostaneet esiin. Talouden tilanne sisältää suuria epävarmuuksia:

- Epävarmuus on kasvanut alkuvuonna kauppapoliittisten jännitteiden kiristyttyä.
- JTS:n pohjana oleva ennuste on tehty oletuksella, että Yhdysvaltojen asettamat tullit ovat voimassa ainoastaan lyhyen aikaa ja/tai jäävät kohtuulliselle tasolle, tämä vaikuttaa hyvin optimistiselta arviolta.
- On merkittävä riski, että sekä markkinoiden että kuluttajien parantuneet odotukset osoittautuvat ylioptimistisiksi. Kauppasodan lopputulosta ei tiedetä eivätkä nykyisten muutosten vaikutukset näy vielä kokonaan. Ja mahdollisesti pahin vaikutus, epävarmuus, näkyy hitaasti uusissa investointipäätöksissä.

Hallituksen finanssipoliittisen linjan pahin haaste on kuitenkin, ettei hallitus ole tarttumassa talouden pohjimmaiseen ongelmaan, joka on inhimillisen pääoman hidas kasvu.

Suomen talouden kasvu perustuu tuottavuuden kasvuun ja korkeaan osaamiseen, mutta hallituksen toimet näillä alueilla ovat kunnianhimottomia ja heikkoja. Tarvitaan investointeja, jotka tukevat korkeaa osaamista ja vihreää siirtymää. Verotuksen rakenteita ja yritystukia tulisi tarkastella näistä lähtökohdista.

T&K-panostukset ovat tärkeitä, mutta rahoitus ei yksin riitä. Korkeakoulututkintojen määrää on lisättävä ja osaavan työvoiman saatavuutta parannettava. Hallituksen nykyinen politiikka hankaloittaa työperäistä maahanmuuttoa ja vaikeuttaa osaajien saamista Suomeen, mikä monen asiantuntija-arvion mukaan hidastaa talouskasvua.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Kansallinen fipo-säännöstö

Budjettikehysdirektiivin takaraja kansalliselle lainsäädännölle on ensi vuoden vaihteessa. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että sen edellyttämät muutokset kansalliseen finanssipoliittiseen lainsäädäntöön ovat valmistelussa ja tulevat voimaan 1.1.2026.

Hallituksen esitys tulisi saada eduskuntaan pikaisesti. Lisäksi eduskunnan tulee saada hyvissä ajoin tietoa valmistelusta. Muuten eduskunnan tosiasialliset mahdollisuudet vaikuttaa ja tehdä tarvittavat muutokset heikkenevät. Pitkän aikavälin finanssipoliittisen sääntökehikon kehittämiseen tarvitaan laaja parlamentaarinen kate, jotta jatkuvuus ja suunnittelu voidaan varmistaa.

Valtion eläkerahastosta otettavalla siltarahoituksella peitellään velkaa

Miljardin euron lisätuloutuksella Valtion eläkerahastosta (VER) vuonna 2027 vähennetään näennäisesti alijäämiä tavalla, joka on kokonaistaloudellisesti hyvin heikosti perusteltu. Julkinen velka ja tulevat korkomenot pienenevät, mutta samalla julkinen sijoitusvarallisuus ja sen tulevat tuotot pienenevät. Nettovaikutus lisää valtion tulevia menoja merkittävästi.

Valiokunnan valtiovarainministeriöltä saaman selvityksen mukaan maltillisella 5,5 prosentin sijoitustuotto-odotuksellakin verrattuna 2,5 prosentin velanhoidon kustannukseen hallituksen siltarahoituksen kustannus tulee olemaan 35,5 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja kumulatiivisesti vuosina 2026—2029 peräti 117,8 miljoonaa euroa.

Pidämme valtion eläkerahojen lainaamista budjettiin jo lähtökohtaisesti ongelmallisena, mutta tilanteessa, jossa saisimme lainan markkinoilta edullisemmalla ratkaisulla, pidämme hallituksen kikkailua eläkevaroilla kohtuuttomana ja veronmaksajien etujen vastaisena.

Riihen päätökset ja julkisen talouden kuva kuluvalle ja tulevalle vaalikaudelle

Hallituksen kehysriihessä tekemät päätökset ovat suunnanmuutos hallituksen linjassa. Julkisen talouden sopeuttamistavoitteista käytännössä luovuttiin.

Hallitusohjelman mukaan hallituksen keskeisenä tavoitteena oli velka/BKT-suhteen vakauttaminen ja julkisen talouden alijäämän pienentäminen yhteen prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Vaikka säästöpäätöksiä on tehty, julkisen talouden ennusteet ovat edelleen hyvin pessimistisiä. Julkisen talouden alijäämä oli 4,4 % suhteessa BKT:hen vuonna 2024, ja sen odotetaan pienenevän 3,3 prosenttiin vuoteen 2027 mennessä. Tämä alijäämä on suurempi kuin hallituksen tavoite ja ylittää EU:n finanssipoliittisten sääntöjen 3 prosentin rajan.

Velka/BKT-suhteen kasvu ei pysähdy edes positiivisessa skenaariossa, jossa USA:n tullipolitiikka ei aiheuta globaalia taantumaa. Negatiivisemmissä skenaarioissa, joissa maailmankauppa kääntyy tullipolitiikasta, Suomen talouden ja julkisen sektorin ongelmat ovat merkittävästi suurempia.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Sen sijaan, että julkista alijäämää pyrittäisiin pienentämään, hallitus on päättänyt alentaa verotusta toivoen, että veronalennukset kiihdyttäisivät kasvua niin paljon, että kasvanut verotettavan tulon kertymä riittäisi kattamaan veronkevennyksistä aiheutuvat verotulomenetykset.

Verotus kevenee eniten yli 100 000 euroa vuodessa ansaitsevilla, joiden kulutusalttius on pienempi. Lisäksi merkittävä veronalennus yhteisöverotukseen tulee voimaan vasta 2027, mikä ei välittömästi vaikuta taloutta elvyttävällä tavalla.

Risto Murron kasvuriihiyöryhmä oli ehdottanut yhteisöverokannan keventämistä T&K-vähennyksiä ja investointikannustimia kasvattamalla, mutta hallitus päätti alentaa kaikkien yhtiöiden verotusta.

Valtiovarainministeriön muistiota käytettiin perusteluna, jossa arvioitiin veronalennuksen dynaamisten vaikutusten kattavan 60 prosenttia verotulomenetyksistä. Loput verotulomenetyksistä on tarkoitus kattaa lisästästöillä ja veronkiristyksillä, kuten työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistamisella ja virvoitusjuomaveron kiristämällä.

Jos uskotaan valtiovarainministeriön laskelmiin, yhteisöveron ja tuloveron alennukset pienentävät verotulokertymää 1,3 miljardia euroa vuonna 2026 ja 2,2 miljardia euroa vuonna 2027.

Vaikutukset ovat pysyviä, joten verotulokertymän pieneneminen on samansuuruinen myös vuoden 2027 jälkeen. Veronalennusten dynaamiset vaikutukset toteutuvat hitaasti, ja verotulomenetyksien kattaminen vaatisi lisälainoja ennen kuin kasvu ehtisi kasvattaa verotulokertymää.

Suomen julkisen talouden pidemmän aikavälin näkymät ovat joka tapauksessa edelleen huolestuttavat. Yksi syy tähän on päätös puolustusmenojen voimakkaasta kasvattamisesta lähivuosina.

Siksi hallituksen, joka on aivan oikein asettanut tavoitteekseen julkisen talouden kestävyysvahvistamisen, olisi luontevaa tehdä veronalennusten vastineeksi enemmän kompensoivia veronkiristyksiä. Jos veronkiristykset ovat taloudellisen aktiviteetin kannalta mahdollisimman vähän haitallisia, verotulot voisivat kasvaa selvästi nykyiseen verrattuna, mikä osaltaan auttaisi tasapainottamaan julkista taloutta.

Yhteisöveron alentamisen yhteydessä olisi ollut luontevaa kiristää listaamattomien yritysten osinkoverotusta laskemalla nettovarallisuuden suhteutettua tuottorajaa.

Nykyinen listaamattomien yritysten osinkoverotus ohjaa joissakin tapauksissa kasvattamaan nettovarallisuutta, vaikka yritykseen sijoitetut varat tuottaisivat (ennen verotusta) huonosti.

Tämä ei ole taloudellisen tehokkuuden tai kokonaistuotannon kasvattamisen näkökulmasta hyvä asia. Tämän tapainen osinkoverotuksen ja yhteisöveron kattava uudistus yhdessä ansiotulon ylimmän rajaveroasteen laskun kanssa olisi myös vähentänyt Suomen verojärjestelmään liittyvää ns. tulonmuunto-ongelmaa.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Liikenne

Hallituksen liikennepolitiikka rakentuu edelleen kertaluonteisen investointiohjelman varaan, jonka rahoitus riippuu valtionomaisuudesta tulouttamisesta.

Rahoitusta ei voi pitää näin kestäväenä korjausvelan taittamisen kuin myöskään väyläinvestointien kannalta.

Hallituksen linjan kestättömyyttä korostavat hallituksen päättämät kehysleikkaukset uusille investoinneille seuraavalle hallituskaudelle. Orpon hallituksen liikennepolitiikka on ongelmien potkimista tulevaisuuteen.

Korjausvelan kasvu kiihtyy

Selonteon mukaan perusväylänpidon lisärahoitus korjausvelan purkamiseksi laskee hallituksen investointiohjelman kertaluonteisen rahoituksen vähentymisen myötä vuonna 2026 noin 80 miljoonalla eurolla kuluvaan vuoteen verrattuna.

Liikenneväylien yhteenlaskettu korjausvelka on jatkanut kasvuaan koko hallituskauden lisärahoituksesta huolimatta, ja nyt rahoituksen hiipuessa korjausvelan kasvu kiihtyy.

Nykyisen hallituksen euromääräisesti korkeita panostuksia arvioidessa täytyy huomioida maarakennuskustannusindeksin noin 30 % nousu vuosien 2020—2024 välillä ja tasaantuminen korkealle tasolle.

Hallituksen investointiohjelman rahoituskupla kasvaa

Kaikkiaan on kyse jo yli 4 miljardin euron kokonaisuudesta, josta valtaosin on tehty jo talousarviopäätökset. Hankkeiden tarpeellisuudesta valtaosin vallitsee yksimielisyys, muttei hankkeita voi tällä hetkellä arvioida rahoituslähteen näkökulmasta. Tämä on eduskunnan budjettivallankin osalta jo ongelmallista. Valtionomaisuudesta rahoituksen löytämistä ei palvele pitkittynyt matalasuhdanne tai mahdollinen kauppasota. Jää nähtäväksi, joutuuko valtio esimerkiksi myymään tuottavaa omaisuutta heikolla hinnalla lisävelkaantumisen estämiseksi. Tämä asettaisi kasvuinvestoinnit uuteen valoon.

Maatalous ja tuottajahinnat

Maatalouden kannattavuuskriisi on Suomen ruokaturvaa ja huoltovarmuutta uhkaava tekijä. SDP on koko alkukauden peräänkuuluttanut lakimuutoksia, joilla tuottajan asemaa parannetaan. Valitettavasti nämä lait odottavat edelleen antamistaan.

Tulottomat tilat

Luonnonvarakeskuksen mukaan Suomessa on tiloja, jotka nostavat maataloustukia mutta joilla ei ole tuloja maataloudesta. SDP:n mukaan maataloustuet tulee kohdistaa tiloille, jotka tuottavat ruokaa tai panoksia maatalouden tuotantoketjuun. Maa- ja metsätalousministeriö kertoi alkuvuo-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

desta aloittavansa selvityksen, voitaisiinko tukiehtoja tiukentaa (Yle 21.1.2025). Nyt valiokuntien asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että selvitys on lopetettu ja asia haudattu. On käsitämätöntä, että kun valtiontalouden alijäämän ollessa valtava ja leikkauksia on kohdistettu yhteiskunnan heikompiosaisiin, ei tukipolitiikan järjeistämiseen löydy hallitukselta tahtotilaa.

TE-palveluiden siirto

TE-palvelujen siirron alirahoittaminen kunnille korkeamman työttömyyden takia aiheuttaa niille vähintään 50 miljoonan euron vajauksen työttömyysturvan hoitamiseen. Hallitus poisti kuntien mahdollisuuden käyttää palkkatuetta työtä työllistämiskeinona ja samalla leikkasi tähän varatun määrärahan.

Tasa-arvo

Julkisen talouden suunnitelmassa ei ole tehty tasa-arvovaikutusten arviointia, ja hallitus ei ole toiveista huolimatta tehnyt leikkaustensa yhteisvaikutuksista kokonaisarviota.

Asuntorahaston lakkautus ja asuntopolitiikka sekä erityisryhmien investointiavustukset

SDP on kritisoinut päätöstä lakkauttaa Valtion asuntorahasto ja tulouttaa sen varoja muihin budjettitalouden kohteisiin, kuten investointeihin. Valtion asuntorahasto on ollut tärkeä kohtuuhintaisen asuntorakentamisen ja etenkin matalasuhdanteessa käytetty vastasyklisen talouspolitiikan väline, jolla on voitu kiihdyttää asuntotuotantoa ja korjausrakentamista taloustilanteen niin vaatiessa. Jatkossa tämä väline ei ole enää käytössä, kun rahasto lakkautetaan ja siirretään budjettitalouden piiriin.

Valtion tukemaan asuntotuotantoon myönnetään uutta valtuutta yhteensä 1,208 mrd. euroa vuosittain kehyskaudella, josta 1 mrd. euroa on asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuutta. Korkotukilainavaltuuksien määrää voidaan pitää riittämättömänä.

Samaan aikaan kohtuuhintaisista asunnoista etenkin kasvukeskuksissa on pula. SDP:n mielestä valtuutta tulisi nostaa ja lisätä erityisesti 40 vuoden korkotukimallilla tehtävää asuntotuotantoa. Nyt selonteossa esitetyllä korkotukilainojen myöntämisvaltuudella ei pystytä rakennuttamaan kohtuuhintaisia asuntoja kysyntää vastaavasti.

Vuosien 2026—2029 JTS:n mukaan erityisryhmien investointiavustusvaltuuden tasoa lasketaan 43 miljoonasta eurosta 15 miljoonaan euroon vuodessa vuosina 2025—2029 siten, että vammaisten asumiseen liittyvien investointikohteiden rahoitus turvataan. Leikkauspäätös on raju ja etenkin opiskelijoiden, mielenterveyskuntoutujien, ikääntyneiden ja pitkäaikaisasunnottomien asuntojen rakentamisen näkökulmasta kohtuuton.

Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka

Pääministeri Orpon hallitusohjelman linjaus, että Suomi sitoutuu ilmastolain tavoitteisiin, on toistettu jälleen julkisen talouden suunnitelman yhteydessä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Ilmastotoimiin ei kuitenkaan osoiteta riittäviä uusia määrärahoja eikä muitakaan toimia julkisen talouden suunnitelmassa tai kehysriihen kirjauksissa.

Luontokadon torjuntaan osoitetut määrärahat ovat niin ikään riittämättömät, ja esimerkiksi MET-SO- ja Helmi-ohjelmille osoitettu 1,75 miljoonan euron lisärahoitus ei turvaa EU:n ennallistamisasetuksen velvoitteiden saavuttamista.

Hallitus ei ole vieläkään antanut lakisääteistä kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaa.

On toki hyvä, että hiilinielujen ja hiilivarastojen laskennan kehittämiseen osoitetaan julkisen talouden suunnitelmassa 8 miljoonaa euroa ja että maatalouden ja maankäyttösektorin ilmastotoimiin kohdennetaan yhteensä 14,9 miljoonaa euroa vuosien 2026 ja 2027 aikana. Panokset ovat tärkeitä mutta eivät riittäviä.

SDP on useaan kertaan esittänyt, että valtioneuvoston tulisi vielä tällä hallituskaudella päivittää maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) sekä ottaa käyttöön nieluja vahvistavia toimia, kuten maankäytön muutosmaksu ja puupohjaisten polttoaineiden maltillinen vero.

Hallitus tekee jatkuvasti päätöksiä, joilla ilmastopoliittisiin tavoitteisiin pääsemistä vaikeutetaan. Yksi tällainen on kehysriihipäätöksessä esitetty tuulivoimaloiden korkeuteen sidottu etäisyys-sääntely.

Lupahallinnon sujuvoittamisen tavoitteet ilman riittävää lisärahoitusta uhkaa vesittää uudistuksen myönteiset vaikutukset investointien nopeuttamiseksi.

Kasvu, osaaminen, TKI ja energia

Jotta pitkän aikavälin kasvutavoitteet toteutuvat, tarvitaan erityisesti johdonmukaisuutta koulutus-, työvoima- ja liikenne- sekä ilmastopolitiikkaan. Työvoiman tarjontaa tulee kasvattaa koulutuksella, luomalla kannustimia ihmisille siirtyä korkeamman tuottavuuden tehtäviin ja houkuttelemalla työvoimaa ulkomailta. Hallitus ei toimi näiden tavoitteiden eteen, vaan heikentää sekä Suomen koulutusjärjestelmää että työperäistä maahanmuuttoa. Etenkin työperäinen maahanmuutto auttaa hyvin osaamispullonkauloihin, kun työvoimaa rekrytoidaan suoraan tarvittavaan tehtävään.

T&K-rahoituslaki ohjaa kasvattamaan T&K:hon käytettyjä julkisia varoja aina vuoteen 2030. Suurempi osa määrärahoista tulee kohdentaa korkeakouluille eli koulutukseen ja perustutkimukseen. Kehyspäätöksessä on positiivista, että hallitus ensimmäistä kertaa suuntaa korkeakouluille oman T&K-rahoituserän. Tämän lisäyksen merkitys kuitenkin häviää, kun huomioidaan hallituksen samalla tekemät leikkaukset korkeakoulujen perusrahoitukseen, jotka ovat T&K-lisäystä suuremmat.

Hallitus päätti leikata yritystukia 12 miljoonan euron edestä. Summa on vaatimaton, eikä kohdenusta kerrota.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Korkeakoulutus

Hallituksen keskeisimmät koulutusleikkaukset kohdistuvat tällä kertaa korkeakoulutukseen. Pysyviksi leikkauksista jää jopa noin 70 miljoonaa euroa. Tämä on täysin ristiriitaista sen kanssa, että tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Valtionavustuksista ollaan leikkaamassa 52,7 miljoonaa euroa. Tästä 35,8 miljoonaa euroa kohdistuu yliopistoille ja 16,9 miljoonaa euroa ammattikorkeakouluille. Lisäksi korkeakouluille osoitettiin yhteensä 65 miljoonan euron leikkaukset perusrahoitukseen, joiden jakautumisesta yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä ei ole kerrottu. Tästä 65 miljoonan leikkauksesta tiedetään, että vuonna 2026 tehdään määräaikainen 30 miljoonan euron leikkaus ja vuonna 2027 määräaikainen 20 miljoonan euron leikkaus. Vuodesta 2028 alkaen leikataan pysyvästi 15 miljoonaa euroa. Leikkaukset vastaavat 5—7 prosentin leikkausta korkeakoulujen perusrahoituksesta.

Yliopistojen perusrahoitus on vähentynyt 12,6 % vuosien 2013—2023 välillä, kun samanaikaisesti tutkintojen määrä on kasvanut 12,5 %, opiskelijamäärä 36,2 % ja vertaisarvioitujen tieteellisten artikkelien ja kirjojen määrä 8,7 %.

Vuoden 2028 pysyvä leikkaus vastaa ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa noin 3 800 vuositaisen tutkinnon rahoitusta. Hallituskauden aikana tehdyt leikkaukset tarkoittavat ensi vuonna ammattikorkeakouluille 51 miljoonan euron ja 5,4 prosentin laskua perusrahoitukseen.

Hallituksen päätökset vesittävät pitkälti myös tohtorikoulutuspilotin, jos pysyvää rahoitusta jatko-opiskeluun ei ole tulossa.

Perusrahoituksesta leikkaaminen vaikuttaa väistämättä heikentävästi koulutuksen laatuun.

Julkisen talouden suunnitelmassa korkeakoulujen aloituspaikkoihin suunnattiin vain 3,8 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus. Jo päätettyjen aiempien määräaikaisten rahoitusten lisäksi kehysriihen tiedotustilaisuudessa kerrottiin, että korkeakoulutuksen aloituspaikkoihin olisi tulossa uusi määräaikainen 100 miljoonan euron lisäys. Tästä ei ole kuitenkaan mitään mainintaa julkisen talouden suunnitelmassa.

Suomi ei voi samaan aikaan leikata koulutuksesta ja odottaa sen tuottavan enemmän. Jos haluamme osajia, innovaatioita ja kansainvälistä vetovoimaa, meidän on investoitava ihmisiin — opiskelijoihin, opettajiin ja tutkijoihin.

Koulutustason nostoksi ei riitä, että nuoret saavat paikan korkeakoulusta. Koulutustason nosto vaatii aloituspaikkojen täysimääräistä rahoittamista ja riittäviä henkilöstöresursseja.

Hallitus ei tehnyt puoliväliriihessä myöskään päätöksiä kansainvälisten osajien veto- ja pitovoiman parantamiseksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Opiskelijat

Hallitusohjelman mukaan puoliväliriihessä oli määrä päättää opintotuen kokonaisuudistuksen toteutuksesta ja tarkastella opintotuen tulo-rajojen tasoa. Kumpakaan näistä riiehen osoitetuista päätöksistä ei tehty.

Orpon hallituksen toteuttamat toimet ovat leikkaamassa päätoimisen opiskelijan rahamuotoisia etuuksia joissain tilanteissa lähes kolmanneksella. Etuustaso tulee todennäköisesti laskemaan Pohjoismaiden heikoimmaksi.

Seurauksena opiskelijoiden heikentyneestä etuustasosta opintolainaan turvautuminen tulee todennäköisesti lisääntymään entisestään.

Taide ja kulttuuri

Kulttuuri- ja taidealalta on leikattu sekä suoraan varsinaisesta kulttuuribudjetista että muualta kulttuurirahoituksesta, kuten Yleisradiosta.

Kuntien valtionosuuksien leikkauksilla on vaikutuksensa myös kulttuuri- ja kirjastotoimeen: laskennallisen vuosimääräraha-leikkauksen osuus on kirjastoille 2 miljoonaa euroa ja miljoona kulttuurille.

Leikkauslistalla on myös 1,6 miljoonaa euroa kulttuuritilojen investointiavustuksiin.

Lastenkulttuurin valtionavustuksiin (2 miljoonaa euroa/vuosi) ei olla tehty vuosien saatossa indeksikorotuksia.

TKI-toiminnan kasvutoimenpiteet jäävät taiteen ja kulttuurin toimijoiden osalta ohuiksi.

Liikunta

Suunnitelmassa ei ole osoitettu merkittäviä lisäpanostuksia valtion liikuntamäärärahoihin, mikä tarkoittaa, että rahoitus säilyy pääosin vuoden 2025 tasolla. Tämä voi rajoittaa erityisesti pienimuotoisten liikunnan edistämisen hankkeiden ja paikallistason toiminnan kehittämistä.

Hyvinvointialueiden vastuulla oleva ennaltaehkäisevä terveyden edistäminen, johon liikunta kuuluu, saa jatkossakin rahoitusta, mutta tiukentuva talouskuripolitiikka voi rajoittaa uusien liikuntahankkeiden käynnistämistä.

Liikuntapaikkarakentamisen investointiavustuksiin kohdentuu uusia säästöjä 2,4 miljoonaa euroa. Nykyisen hallituksen aikana liikuntapaikkarakentamisen määrärahat ovat vähentyneet merkittävästi.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Nuorisotyö

Hallitus kertoi hallitusohjelmassaan yhdeksi tavoitteekseen lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamisen, mutta puoliväliriihen lopputulos on ainakin osittain ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa. Vaikka nuorisovaltion rahoituksen jättileikkaukset vuodelle 2026 peruttiin, muut päätökset — kuten koulutuksen ja kuntien rahoituksen leikkaukset — uhkaavat nuorten hyvinvointia monella tasolla.

Nuorisovaltion kokonaisrahoitus on kuitenkin laskenut yli 15 prosenttia verrattuna aikaan ennen Orpon hallituskautta.

Kuntatalous

Hallitus tavoittelee kehyskaudella kuntien normeja purkamalla noin 100 miljoonan euron säästöjä. Valitettavasti toteutumassa on pääosin vain rahoituksen suora väheneminen, eikä kuntien tehtäviä ole kyetty vähentämään samassa suhteessa. Julkisen talouden suunnitelmassa kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin ollaan tekemässä uusi 75 miljoonan euron pysyvä lisäleikkaus, mikä haastaa kuntien taloutta entisestään.

TE-palvelut siirrettiin vuoden 2025 alusta kuntien vastuulle huomattavan aliresursoituina, eikä hallitus korjaa tilannetta julkisen talouden suunnitelmassa. Kuntien tilannetta heikentävät myös välillisesti sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset ja toimeentulotuen tarpeen kasvu. Myös kotoutumisen edistämiseen jo aiemmin tehdyt leikkaukset heikentävät kuntien taloutta. On huomattava, että kuntien taloudelliset haasteet uhkaavat johtaa leikkauksiin opetuksesta, joka on sote-uudistuksen jälkeen kuntien suurin budjettierä.

Sisäinen turvallisuus

SDP on ollut huolissaan Rajavartiolaitoksen riittämättömistä resursseista muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Sosialidemokraatit ovat myös vuoden 2025 talousarvion käsittelyn yhteydessä nostaneet esiin poliisin ja suojelupoliisin lisäresurssien tarpeen.

Vuoden 2025 talousarvion käsittelyn yhteydessä sekä hallintovaliokunta lausunnossaan että valtiovarainvaliokunta mietinnössään huomauttivat, että hallituksen sopeuttamistoimet kohtelevat Tullia eri tavoin kuin muita PTR-viranomaisia (poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos). Tulliin kohdistetaan huomattavasti suurempi valtionhallinnon toimintamenosäästön osuus kuin muihin PTR-viranomaisiin. Hallitus ei ole korjannut tätä epäkohtaa julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026—2029, mikä uhkaa ajaa Tullin merkittäviin toimintamenosäästöihin, kun sen määrärahoihin kohdistuu merkittävä vähennys jo vuonna 2026, noin 6 miljoonaa euroa. Tullin mukaan näin mittavia sopeutustoimia ei voida tehdä ilman, että ne vaikuttavat merkittävästi Tullin toimintakykyyn.

Hallituksen panostukset sisäiseen turvallisuuteen ja väestönsuojeluun eivät ulotu riittävien resurssien varmistamiseen pelastustoiminnan tai Häätakeskuslaitoksen toiminnan turvaamiseksi pitkjänteisesti. Pelastusopistolle on osoitettu priorisoiduksi tehtäväksi pelastajien koulutusmäärien mittava lisääminen, mutta tehtävään riittämätön rahoitus ja Pelastusopistolle kohdistetut säästö-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

toimenpiteet uhkaavat pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan tulevaisuuden palvelukyvyyn turvaamisesta.

Maahanmuutto

Suomi tarvitsee työperäisen maahanmuuton edistämistä pystyäkseen vastaamaan työvoimapulaan ja vahvistaakseen julkista taloutta. Samalla tarvitaan saatavuusharkintaa, jolla varmistetaan työntekijöiden maahanmuuton kohdistuvan sitä tarvitseville aloille.

Kela-korvaukset yksityiseen bisnekseen

Hallituksen sosiaali- ja terveystoiminnan linja on selvä: yksityistä sektoria pönkitetään ja julkista sote-sektoria heikennetään. Hallitusohjelman mukaista investointiohjelmaa yksityisen terveydenhuollon Kela-korvauksiin jatketaan. Uutena toimenpiteenä hallitus esittää uudenlaista Kela-korvauskokeilua yli 65-vuotiaille. Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitävät hallituksen linjaa ongelmallisena ja peräti vääränä.

Hyvinvointialueiden tilannetta helpotettava

Oppositio on esittänyt toistuvasti, että hallituksen tulisi pidentää hyvinvointialueiden alijäämän kattamisvelvollisuutta, jotta palvelut saadaan alueilla järkevästi rakennettua ja vältetään lyhytnäköisiltä leikkauksilta, kuten henkilöstön irtisanomisilta ja toimintojen karsimiselta. Pitkäjänteinen henkilöstöpolitiikka ja sote-alan veto- ja pitovoiman kehittäminen ovat mahdottomia säästöpainneissa. Sote-ammattilaisten tarve on suuri, mutta hallituksen leikkausten myötä on suuri vaara, että irtisanotut henkilöt eivät enää palaa julkiselle sote-sektorille vaan pahimmassa tapauksessa vaihtavat kokonaan alaa. Etenkin ennaltaehkäisystä ja ei-lakisääteisistä palveluista leikkaaminen tulee nopeasti kalliiksi, kun ongelmia pääsee syntymään ja ne pahenevat. Pahimmillaan ongelmat koskevat kokonaisia perheitä ja niillä voi olla pitkäkestoiset seuraukset. Hallitus on esittämässä jopa yli 150 miljoonan euron leikkauksia, jotka kohdistuvat etenkin sosiaalipalveluihin. Hallituksen väitteet siitä, että kyseessä ei olisi leikkaus, vaan taloudellinen vaikutus syntyy lähinnä teknologian lisäämisen tuoman tehokkuuden ansiosta, eivät ole olleet uskottavia.

Leikkaukset kehitysyhteistyöstä ja Gazan tilanne

Suomen julkisen kehitysyhteistyön arvioidaan laskevan 0,32 prosenttiin bruttokansantulosta kehyskaudella. Tätä taustaa vasten ja huomioiden yhä heikentynyt humanitaarinen tilanne Gazassa ehdotamme lisättäväksi osaksi varsinaista kehitysyhteistyötä 10 miljoonaa euroa vuosittain humanitaarista tukea. Tämä tulisi valtioneuvoston ehdottaman humanitaariseen katastrofiapuun kohdennettavan 10 miljoonan euron vuosittaisen lisäyksen päälle.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa linjaansa ja tasapainottaa julkista taloutta sosiaalisesti oikeudenmukaisemmalla tavalla kohtuullistamalla leikkauksia ja lisäämällä tuloja karsimalla verotukia ja vahvistamalla veropohjaa.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi talouspoliittisen linjansa vaikutukset eri väestöryhmien elämän ja tulonjakovaikutusten kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esitys EU-säädösmuutosten myötä tarvittavista kansallisen lainsäädännön muutoksista annetaan eduskuntaan pikaisesti. Lisäksi eduskunnan tulee saada hyvissä ajoin tietoa valmistelusta.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy valmistelemaan asuntopoliitiikan merkittävää uudistamista kohtuuhintaisen asuntotuotannon jatkuvuuden paaluttamiseksi ja sekä erityisryhmien asumistarpeiden turvaamiseksi.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu suunnitelmistaan alentaa korkeimpien tulo-
luokkien verotusta velkaa kasvattavalla tavalla.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin koko väestön koulutus- ja osaamistason nostamiseksi ja palauttaa aikuiskoulutustuen sekä luopuu koulutukseen suunnitelmistaan lisäleikkauksista.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa järjestöjen toimintaedellytykset ja kohtuullistaa järjestökenttään kohdistamia leikkauksia.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa luovan alan ja kulttuurin toimijoiden toimintaedellytykset sekä tunnistaa alan kasvupotentiaalin.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa käyttöön maankäytön muutosmaksun ja tehostaa kunnianhimoitomia ilmastotoimiaan.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa ylimääräiset Kela-korvaukset ja suuntaa resurssit julkiseen terveydenhuoltoon.*
- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi toimenpiteet, joilla turvataan osaavan työvoiman saatavuus helpottamalla työperäistä maahanmuuttoa.*
- 12. Eduskunta edellyttää, että hallitus lykkää hyvinvointialueiden velvollisuutta kattaa alijäämät hätäisten leikkausten välttämiseksi ja turvaa alueille riittävän rahoituksen.*
- 13. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskuntaan esityksen hoitoon pääsyn nopeuttamiseksi.*

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 1

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskuntaan esitykset, joilla vahvistetaan kuluttajien sekä yritysten luottamusta, vauhditetaan yritysten investointeja ja helpotetaan yritysten kasvurahoituksen saatavuutta.

Helsingissä 5.6.2025

Joona Räsänen sd
Seppo Eskelinen sd
Saku Nikkanen sd
Pia Viitanen sd
Lauri Lyly sd

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Vastalause 2 /kesk

Perustelut

Suomi tarvitsee reilun kasvun tien

Suomi on sairastanut kroonista kasvuvajetta jo yli viidentoista vuoden ajan. Tämän taustalla ovat heikko tuottavuuskehitys, investointien vähäisyys sekä osaaajapula.

Parhaillaan niin tavallisten ihmisten kuin yrittäjienkin luottamus tulevaan on alavireistä. Ihmisten pelko niin julkisen talouden kuin omankin talouden romahtamisesta on todellinen. Yrityksillä ei ole luottoa kasvuun.

Kokoomushallituksen politiikan seurauksena Suomessa ovat olleet kasvussa työttömyys, konkurssit ja valtion velka, ei talous.

Keskustan kasvun resepti on: Suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa ja omistettu Suomessa. Suomeen tarvitaan vahvempi kasvunäkymä. Tavoitteena tulee olla vähintään kasvun tuplaaminen ennustettuun verrattuna.

Hallituksen tavoitteena olevan 100 000 lisätyöllisen sijaan maassa on paheneva suurtyöttömyys. Hallituksen julkista taloutta koskeva enintään yhden prosentin alijäämä vuonna 2027 on karkaamassa kauas, koska alijäämän ennakoidaan nyt olevan 3,3 prosenttia tavoitevuonna. Ero hallituksen tavoitteen ja ennusteen välillä on peräti 7 miljardia euroa.

Luottamus talouteen pitää palauttaa. Ilmapiirin ja toimintaympäristön tulee olla vakaa ja ennakoitava. Nyt se ei sitä ole. Hallitus on valinnut epävakaa polun. Poliittisen riskin vähyys on ollut aiemmin Suomen hyve, mutta ei ole enää.

Suomen ennustettavuus investointikohteena onkin heikentynyt merkittävästi vaalikauden kuluessa. Veropolitiikasta on tullut täysin ennakoimatonta. Hallituspuolueiden suurista lupauksista huolimatta valtion velkaralli kiihtyy.

Suomeen tarvitaan myönteinen ja vakauttava tulevaisuusnäkökulma.

Orpon hallituksen puoliväliriihi ei muuta Suomen talouden isoa suuntaa.

Talouden kasvu ja työpaikat ovat toiveiden varassa. Luvatus kasvupaketin sijaan puoliväliriihen tuloksena on paisuva julkinen velka, ennen kaikkea suurituloisia suosivat veroratkaisut, uudet koulutusleikkaukset ja kuntatalouden heikennykset. Suunta on siis sama kuin on ollut jo kaksi vuotta. Tavallisten ihmisten ahdinko jatkuu edelleen. Useat hallituksen tekemät lakimuutokset lisäävät merkittävästi perusturvan ja toimeentulotuen käyttöä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Keskusta on huolissaan muutosten yhteisvaikutusten arvioinnin puutteellisuudesta. Etuusleikausten vaikutukset erityisesti lapsiperheisiin ovat merkittäviä ja lisäävät lapsiperheköyhyyttä. Monet lakimuutokset lisäävät myös alueellista epätasa-arvoa.

Hallituksen talous- ja veropolitiikka ovat kaukana vakaasta ja ennustettavasta maailmasta. Mieli muuttuu veronalennusten ja veronkiristysten välillä.

Suomi tarvitsee suunnanmuutoksen. Suomen pitää päästä hallituksen velkapolitiikasta kestäväan kasvun tielle. Talouden kasvu ja työpaikat ovat lopulta myös kestävin ratkaisu velkaantumiseen.

Hallitusohjelman mukaan julkisen talouden velkasuhde vakautetaan ja sen jälkeen käännetään ylivaalikautisessa tarkastelussa pysyvästi alenevalle uralle. Hallituksen esitellessä syksyllä 2023 ensimmäisen julkisen talouden suunnitelmansa vuosille 2024—2027 arviona oli, että velka suhteessa bruttokansantuotteeseen nousee 81,6 prosenttiin vuoteen 2027 mennessä.

Tänä keväänä hallituksen antamassa julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026—2029 velkasuhde on kuitenkin nousemassa 86,7 prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä. Tämä on merkittävästi yli vaalikauden alussa hallituksen itsensä arvioiman tason. Velan taso suhteessa bruttokansantuotteeseen nousi vuonna 2024 jo 82,1 prosenttiin ylittäen näin sen tason, jolla sen piti olla vaalikauden päätteeksi.

Hallituksen esittelemän uuden julkisen talouden suunnitelman mukaan velka suhteessa bruttokansantuotteeseen jatkaa ylivaalikautisessa tarkastelussa nousuaan. Vuonna 2029 velkasuhde on jo lähes 90 prosenttia.

Tämän maan työllisyys, talous ja tulevaisuus usko täytyy saada kasvuun. Keskittämisen kaavan sijaan tarvitaan kasvun kaava, jossa kaikki suomalaiset ja kaikki alueet pidetään mukana.

Työllisyys

Velkaantumisen lisäksi viimeisten kahden vuoden aikana Suomi on vajonnut syvenevään työttömyyteen. Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on toteuttaa uudistuksia työllisyyden nostamiseksi vähintään sadallatuhatta työllisellä. Työllisyyden kasvulla tavoitellaan julkisen talouden vahvistumista yli kahdella miljardilla eurolla. Luvattujen 100 000 uuden työllisen sijaan hallituskauden aikana on syntynyt lisää työttömiä.

Tilastokeskuksen kausi- ja satunnaisvaihtelusta tasoitetulla trendillä mitaten työllisiä oli kesäkuussa 2023 hallituskauden alkaessa 2 637 000. Maaliskuussa 2025 vastaava luku oli 2 588 000 työllistä. Työllisten määrä on hallituskauden aikana supistunut tähän mennessä 49 000 työllisellä.

Huolestuttavaa on nuorten työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden paheneminen. Suomea koettelee yritysten konkurssiaalto, ja monilla työpaikoilla käydään muutosneuvotteluja. Kaikkiansa tällä eduskuntavaalikaudella on kahden vuoden aikana laitettu vireille jo noin 7 000 konkurssia.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Heikentynyt työllisyystilanne näkyy myös työllisyysalueilla, ja on huolestuttavaa, että ne ovat joutuneet reagoimaan rahoituksen niukkuuteen rajoittamalla työllistymistä edistävien tukien, kuten palkkatuen ja starttirahan, maksamista.

Toimenpiteitä kasvun vahvistamiseksi ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten vahvistamiseksi

Tarvitaan verokannustimia investointien ja työllisyyden vahvistamiseksi:

— Investointiverohyvitys myös pienille ja keskisuurille yrityksille. Hallituksen tulisi pikaisesti korjata investointiverohyvitystä siten, että raja laskettaisiin 50 miljoonasta eurosta 1 miljoonaan euroon. Samalla investointihyvityksen voimassaoloa tulee jatkaa, jos EU tämän sallii. Lisäksi investointihyvitys tulee toteuttaa korkeammalla 30 %:n tasolla itäiseen Suomeen perustettavalla erityistalousalueella.

— Toteutetaan kalliin ja heikosti vaikuttavan yleisen yhteisöveroalennuksen sijaan rakenteellinen uudistus yhteisöverotukseen keskustan mallin mukaisesti. Yhteisövero olisi kevyempi silloin, kun voitto jätetään yrityksen sisälle kasvun hakemista varten voittojen ulos jakamisen sijaan.

Näin toimimalla Suomeen saataisiin lisäystä yritysten tki-toimintaan ja investointeihin sekä työntekijöiden palkkaamiseen. Hallituksen yleinen yhteisöveroalen hyöty sen sijaan painottuu vanhoille voittoa tuottaville yrityksille, jotka jakavat voittoja ulos osinkoina ja joista osa päätyy ulkomaisille sijoittajille. Myös Murron kasvutoimia pohtinut työryhmä ehdotti yhteisöveron rakenteellisempaa uudistamista, eikä suinkaan yleistä alentamista.

— Moni yksityisrittäjä ja pienyrittäjä toimii liikkeen- tai ammatinharjoittajana eli yksityisenä elinkeinonharjoittajana tai maataloudenharjoittajana, joita yhteisöveron muutos ei koske. Yritysten tasapuoliseksi huomioimiseksi toteutetaan korotus yrittäjävähenhennykseen nostamalla se 5 prosentista 7 prosenttiin, jotta myös muita kuin osakeyhtiön kautta toimivia yrittäjiä kannustetaan.

— Yrittäjien eläkejärjestelmän kehittäminen on perusteltua. Yksityiskohtiin voidaan ottaa kantaa valmistelun edetessä ja muutosten tarkempien vaikutusarvioiden selvittyä.

— Alimman eläkeiän saavuttaneille 20 % työtuloista kokonaan verovapaaksi, jos jatkaa työelämässä. Luodaan näin kokeneille työntekijöille porkkana jatkaa työelämässä. Hallitus on jättänyt huomioimatta tämän ison voimavaran ja keskittyy sen sijaan kohdentamaan veronalennuksia kaikista suurituloisimmille eläkeläisille, millä ei ole minkäänlaista kasvuvaikutusta.

— Pääministeri Orpon hallitus on korottanut keskituloisen palkansaajan verotuksen kireimmilleen vähintään kymmeneen vuoteen kulutusverotus huomioiden. On sinänsä hyvä, että hallitus on ymmärtänyt aiemman ankaran veronkorotuspolitiikkansa turmiollisuuden, mutta onnettoman työllisyystilanteen seurauksena edessä olevat työttömyysvakuutusmaksujen korotukset uhkaavat syödä tuloveroalennuksen vaikutusta erityisesti keskituloisilta.

Tuloveroalennus tulee toteuttaa siten, että sitä painotetaan voimakkaammin ostovoiman ja kotimaisen kulutuksen tukemiseksi keskituloisille sen sijaan, että hallituksen kaavailemalla tavalla veronkevennystä kohdistetaan erityisesti kaikkein suurituloisimmille työtulojen ja eläketulojen saajille.

— Marginaaliverotuksen helpottamiseksi keskusta toteuttaisi enimmäismäärän ansiosidonnaisille päivärahoille (työttömyysturva ja sairauspäiväraha) sekä vastaavasti keventäisi sosiaalivakuutusmaksuja. Työntekijän vakuutusmaksuja perittäisiin vain siihen tulorajaan saakka, josta myös vakuutusoikeutta kertyy.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

- Keskusta ei pidä perusteltuna hallituksen aikomusta korottaa palkansaajien verotusta vähennysoikeuksia karsimalla.
- TKI-vähennystä tulee parantaa siten, että start-up-yritykset voivat hyödyntää niitä täysimääräisesti. Palautus rahana tai kuittaus muita veroja vastaan, eli annettaisiin hyötyä myös niille tappiollisille yrityksille, jotka eivät voimakkaan kasvuvaiheen vuoksi voi verokannustinta nykyisellään hyödyntää.
- Keskusta pitää tervetulleena hallituksen päätöstä pidentää tappioiden vähennysaikaa nykyisestä 10 vuodesta 25 vuoteen.
- Sukupolvenvaihdojen helpottamiseksi perintö- ja lahjaveroon tulisi toteuttaa kunnianhimoisempi uudistus siten, että otettaisiin käyttöön aito 10 vuoden maksuaika, jonka korko olisi ainoastaan valtion viitekoron verran, mutta ei sitä suurempi. Veron voisi maksaa kymmenessä erässä kymmenen vuoden kuluessa.
- Toteutetaan välittömästi yleishyödyllisten yhteisöjen ky-muotoisiin pääomarahastoihin tekemien sijoitusten verovapaus, jolla helpotetaan sijoittamista pörssin ulkopuolisiin kasvuyhtiöihin.
- Keskusta pitää virheellisenä hallituksen päätöstä, jolla leikattiin kotitalousvähennystä vuoden 2024 tasosta, koska se edistää harmaata taloutta ja heikentää mikro- ja pk-yritysten toimintamahdollisuuksia. Keskusta palauttaisi kotitalousvähennyksen ehdot ennalleen.
- Suomessa satsataan määrätietoisesti TKI-toimintaan edellisellä vaalikaudella tehdyn parlamentaarisen sopimuksen mukaisesti. Hallituksen on syytä varmistaa, että koko ketju on kunnossa ja myös innovaatiotoimintaan osoitetaan tutkimuksen ja tuotekehityksen lisäksi riittävät resurssit sekä saadaan vientipalvelut sujuvaksi hallituksen toteuttaman organisaatiouudistuksen jälkeen.

Perustetaan erityistalousalue itäiseen Suomeen

- Keskusta esittää kymmenen vuoden erityistalousaluekokeilua itäiseen Suomeen, koska alue kärsii Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutuksista. Erityisalueen työkaluja olisivat esimerkiksi määräaikainen vapautus investoivalle yritykselle yhteisöverosta, opintolainojen hyvitys, muuttoavustus osaavan työvoiman houkuttelemiseksi, alueellisesti kevennetty sähköverotus, sosiaaliturvamaksujen huojentaminen, luvitusten ohituskaista, työvoiman saatavuusharkinnasta luopuminen sekä TKI:n ja koulutuspaikkojen lisäpanostusten painottaminen aivan erityisesti itäiseen Suomeen.
- Keskusta kuuntelisi tarkasti myös kuuden maakunnan yhteistä esitystä Itäisen Suomen ohjelman toimenpiteiksi ja varaisi tähän rahoitusta. Itäisen Suomen osalta tarvitaan nyt hallitukselta puheiden sijaan tekoja.

Alueiden elinkeinoelämän erityispiirteet huomioitava

- Hallitus on poistanut tukialueesta II seuraavat kunnat: Alavus, Kuortane, Ähtäri, Alajärvi, Evijärvi, Lappajärvi, Soini, Vimpeli, Hartola, Heinola, Sysmä, Padasjoki ja Juupajoki. Nämä kunnat on lisätty II tukialueeseen vuonna 2022. Hallituksen poukkoileva linja ei mahdollista yrityksille ja haasteellisessa ympäristössä toimiville kunnille pitkäjänteistä elinkeinotoiminnan näkymää ja siten heikentää alueiden mahdollisuuksia entisestään. Hallituksen tulee perua tukialuekartan muutos ja rakentaa kestävämpi malli aluetukien jakoon. Suomen tulee vaikuttaa Euroopan unionissa tavalla, joka lopettaa tukialuekartan nollasummapelin ja tunnustaa alueiden erityispiirteet väestökehityksen, elinkeinoelämän tarpeiden ja rakennemuutoksen osalta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Muita kasvutoimia

- Otetaan jatkossa käyttöön seutukuntakohtaiset kasvusopimukset korvaamaan ainoastaan muutamien kaupunkiseutujen kanssa tehtävät MAL-sopimukset. Silloin valtio osallistuisi tasapuolisemmin koko Suomen kehittämiseen.
- Tehdään luvituksesta Suomen kilpailukykytekijä asettamalla tavoitteeksi, että Suomessa on Euroopan nopein luvitusprosessi vuoteen 2027 mennessä. Käynnistetään suursiivous hallinnon tehostamiseksi ja turhan sääntelyn purkamiseksi.
- Valjastetaan eläkerahaa kiihdyttämään kansantalouden kasvua Suomessa huomioimalla eläkerahastojen edellytykset sijoittaa kasvuvaiheen yrityksiin Suomessa.
- Varmistetaan julkisen hallinnon sinänsä perusteltujen säästöjen toimeenpanossa, ettei niiden vuoksi aiheudu millään sektorilla viivästyksiä tai muuta haittaa yritysten toimintaan. Vahvistetaan elintarvikealan vientiedellytyksiä.
- Laaditaan kunnianhimoinen matkailualan kasvustrategia. Tavoitteeksi on asetettava matkailun tuplaaminen v. 2030 mennessä ja matkailutaseen saaminen tasapainoon. Keskusta ei edelleenkään hyväksy hallituksen aiemmin päättämää leikkausta matkailun edistämisen rahoitukseen Business Finlandin toimintamenoihin, koska tämä haittaa yhden kasvualamme näkymää.
- Ei hyväksytä hallituksen aiemmin päättämää alueellisen kuljetustuen leikkaamista, koska tämä vaikeuttaa pitkien etäisyyksien maassa vientiteollisuuden toimintaedellytyksiä kasvattamalla kuljetuskustannuksia.
- Tehdään tuottavuusloikka tekemällä Suomesta tekoälyn hyödyntämisen ja soveltamisen suurmaa. Tavoitteena on näyttää muulle maailmalle mallia tekoälyn eettisessä hyödyntämisessä.

Suomeen lisää ihmisiä ja inhimillinen pääoma kasvuun

- Tavoitteena on saada inhimillinen pääoma reippaalle kasvu-uralle. Inhimillisen pääoman saamiseksi pitkäaikaiselle kasvu-uralle tehdään puolueiden välinen vastaava parlamentaarinen sopimus kuin TKI-satsausten osalta on tehty.
- Lisäpanostuksia nuorten ikäluokkien koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen sekä osaajien maahanmuuttoon. Näiden koulutusinvestointien rahoittamiseksi voidaan myös osin luopua valtion muusta kuin strategisesta omaisuudesta, kun sille arvioidaan saatavan koulutuksen kautta parempaa tuottoa pitkällä aikavälillä. Koulutusleikkaukset on lopetettava välittömästi. Hallitus sen sijaan jatkaa koulutukseen satsaamisen sijaan virheellistä koulutusleikkausten linjaansa. Aiemmin on kohdistettu jo tuntuvat säästöt ammatilliseen koulutukseen sekä lakkautettu aikuiskoulutustuki ja supistettu kansalaisopistojen ja kansanopistojen rahoitusta. Nyt hallitus kohdistaa leikkauksia korkeakouluihin sekä kuntien valtionosuusleikkauksilla varhaiskasvatukseen ja peruskouluihin. Koko koulutusketju on näin ollen joutumassa Orpon hallituksen kaudella säästötoimien kohteeksi.
- Tehdään perheystävällistä politiikkaa. Ei toteuteta leikkauksia lapsiperheille. Yhtenä konkreettisena keinona tukea perheitä voisi olla lapsiperheiden verotuksen keventäminen. Tätä olisi syytä selvittää.
- Valmistellaan lakkautetun aikuiskoulutustuen tilalle välittömästi uudenlainen kannustin aikuisopiskeluun, eikä toteuteta leikkausta ammatilliseen koulutukseen.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

- Toivotetaan työtä pelkäämättömät maahanmuuttajat tervetulleiksi Suomeen. Huoltosuhteen heikkeneminen voidaan pysäyttää, kun Suomeen tulee 40 000 nettomaahanmuuttajaa vuositain. Maahanmuuttajien tulee työllistyä yhtä hyvin, samanlaisiin tehtäviin ja samanlaisella palkalla kuin kantaväestön. Käyttöön tulee ottaa Kanadan ja Australian mallia mukaileva pisteytysjärjestelmä, jotta varmistamme maahanmuuton tervehdyttävän julkista taloutta.
- Ulkomaisille erityisosaajille ja heidän perheilleen tulee tarjota ja varmistaa kahden viikon palvelulupaus siitä hetkestä, kun hakija jättää hakemuksensa järjestelmään. Lupaus sisältää tunnistautumisen, työluvan saamisen ja kaikki muut käytännön toimet pankkitilin avaamisesta henkilötunnukseen ja lasten hoitopaikkaan.
- Rakennetaan Suomeen tuleville opiskelijoille kannustimet jäädä opintojen jälkeen Suomeen työskentelemään.
- Perustetaan maailmalle suomalaisia kieli- ja kulttuurikouluja, joissa suomen kieltä ja kulttuuria oppineille voitaisiin antaa oleskelulupa Suomeen työskentelemään.
- Peruutetaan työperäistä maahanmuuttoa hankaloittava kolmen kuukauden sääntöä koskeva muutos.

Parlamentaarinen työ käyntiin kasvun aikaansaamiseksi

- Valmistellaan parlamentaarisessa yhteistyössä ylivaalikautinen sitoumus julkisen talouden pitkäjänteisestä tervehdyttämisestä ja kunnianhimoisiin kasvutoimenpiteisiin satsaamisesta.

Biokaasutuotantoa vauhditettava ja uusiutuvan energian tuotantoon satsattava

Hallitusohjelmassa luvataan edistää biokaasutuotannon kehittämistä ja käynnistämistä sekä biokaasun monipuolista käyttöä. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan samanaikaisesti toimia sekä biokaasun tuotannon että käytön edistämiseen.

Hallituksen on olennaista varmistaa, että Suomeen saadaan todella toteutettua uusia biokaasulaitos- ja kierrätyslannoitetuotantoinvestointeja. Keskusta on peräänkuuluttanut biokaasun tuotannon ja käytön tarkastelua kokonaisuutena. Tämä edellyttää yhteistyötä eri ministeriöiden kesken (MMM, TEM, YM, LVM, VM). Kokonaiskoordinaatiota hallinnonalojen välillä on syytä vahvistaa. Tällä hetkellä se näyttää puuttuvan kokonaan.

Keskusta on huolissaan siitä, että uusiutuvan energian investointien luvitus ei tule nopeutumaan hallituksen tavoittelemalla tavalla, vaan uusilta energiantuotantolaitoksilta jatkossakin edellytetään kallista ja monivaiheista ympäristönsuojelulain mukaista menettelyä. Hallituksen valmistelemat toimenpiteet pikemminkin luovat epävarmuutta puhtaiden energiamuotojen investointiympäristöön.

Jakeluinfra-asetuksen muuttaminen heikensi kannustimia siirtyä biokaasuun, kun biokaasun tankkausasemat muutettiin rajatusti de minimis -tuen kautta tuettavaksi. Tärkeää olisi ollut säilyttää teknologianeutraalisuus, eikä luoda yhdelle käyttövoimalle erillistä tukea. Tiedossa on, että etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa tankkausasemaverkko on vielä liian harva. Lisäksi hallitus on tuonut biokaasulle uusia hallinnollisia velvoitteita, muun muassa kestävyys todentamisvelvoitteen, jotka lisäävät kustannuksia eivätkä paranna biokaasuinvestointien edellytyksiä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Hallituksen päätös jakeluvelvoitteen lisävelvoitteen alentamisesta lisää epävarmuutta biokaasutuotannon toimialaan. Investointiympäristö ei näyntyä houkuttelevana. Lupausten vastainen politiikka on vahingollinen niin kestävien polttoaineiden markkinoiden kehittymisen kuin huoltovarmuudenkin kannalta.

Keskusta on huolissaan siitä, miten Orpon hallituksen päätös ottaa liikenteen päästökauppa käyttöön jo vuonna 2027 vuoden 2031 sijaan tulee vaikuttamaan polttoaineiden hintaan, sekä siitä, miten Orpon hallituksen kansallinen päätös laajentaa päästökauppa koskemaan maa- ja metsätaloutta tullaan kompensoimaan tuottajille. Keskusta edellyttää täysimääräistä kompensatiota tästä lisäkustannuksista aiheuttavasta hallituksen onnettomasta kansallisesta päätöksestä.

Yrittäjyys ja työelämä

Keskustan mielestä on hyvä, että osa-aikayrittäjien sosiaaliturvaa parannetaan ottamalla käyttöön yhdistelmävakuutus ansioturvaan. Yhdistelmävakuutus vahvistaa sekä yrittäjänä että työntekijänä työskentelevien työttömyysturvaa. Uudistus parantaa toimeentulon turvaa erityisesti luovilla aloilla.

Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, kuinka työtön saattaa joutua selvittämään oman pienimuotoisenkin yritystoiminnan merkitystä ja laajuutta. Jos ihminen tekee muutamankin tunnin töitä kuukaudessa, joudutaan ratkaisemaan, onko hän päätoiminen vai sivutoiminen yrittäjä. Selvityksen ja arvion tekee työvoimaviranomainen. Tulkinnat pää- ja sivutoimisesta yrittäjyydestä saattavat olla kirjavia, mikä aiheuttaa paljon epävarmuutta ja riskejä. Se on oikeusturva- ja tasapuolisuusongelma, eikä kannusta kokeilemaan, saisiko pienimuotoisesta yritystoiminnasta lisätuloja tai johtaisiko se jossain kohtaa jopa päätoimiseen yrittäjyyteen.

Lakkautetun aikuiskoulutustuen tilalle tulisi viipymättä valmistella uusi malli, joka kannustaisi aikuisopiskeluun ja vastaisi työelämän muuttuviin tarpeisiin sekä ohjaisi jatkuvan oppimisen tielle. Yksilölliset ja joustavat oppimispolut mahdollistavat mielekkään työuran, ja ne tarvittaessa voisivat nopeastikin vastata uusiin kehittämistarpeisiin.

Myös työhyvinvointiin ja työssäjaksamiseen sekä hyviin esimies- ja alaistaitoihin on kiinnitettävä enemmän huomiota. Tärkeää on myös perheen, opiskelun ja työelämän parempi yhteensovittaminen. Joustavia ratkaisuja tarvitaan ja myös oikeanlaista asennetta esimerkiksi lapsiperheiden ja työelämän yhdistämisessä. Myös osatyökykyisten huomioiminen on nostettava uudelle tasolle. Osatyökykyiset eivät saa jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle sairauden tai vamman takia. Heille suunnattavat yksilölliset palvelut ovat paras tie tukea työelämässä pärjäämistä.

Hallitus on linjannut kotihoidon tuen muutoksesta, jonka mukaan oikeus kotihoidon tukeen alkaa kolmen vuoden asumisajan jälkeen. Asumisaikavaatimus koskee molempia vanhempia. Vaikka muutos ei Kelan tilastojen mukaan kosketakaan kovin suurta joukkoa, on se periaatteellisesti iso. Sosiaaliturva on Suomessa ollut perinteisesti asumisperusteista, ja tämä ehdotettu kolmen vuoden sääntö tekisi siihen poikkeuksen. Sitä voi pitää perustuslain ja yhdenvertaisuuslain näkökulmasta ongelmallisena. Lisäksi jos suomalaisella henkilöllä on ulkomaalainen puoliso, niin he eivät saisi kotihoidon tukea, jos puolison asuinaikavaatimus ei täyty.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Tekoäly ja datatalous

Tekoäly ja datatalous tarjoavat mahdollisuuksia tuottavuuden parantamiseen, mutta samalla tietosuojaan tulee kiinnittää huomiota. Tietosuojavalvottujen toiminnan resurssit on turvattava. Tietosuojan merkitys tulee nähdä osana väistämätöntä teknologian ja innovaatioiden laajentumista, talouden kasvumahdollisuuksien ja investoijien luottamuksen vahvistamista sekä kansallista turvallisuuden ja yksityishenkilöiden henkilötietojen suojan varmistamista. Suomen kilpailukyvyyn kannalta on tärkeää, että yhteiskunnan toimintaan ja turvallisuuteen luotetaan teknologian nopeassa kehitystilanteessa.

Talouspolitiikan sukupuolivaikutusten arviointi

Edellisillä hallituskausilla valmisteltiin erillinen arviointi hallituskauden talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista. Arviointien perusteella voidaan todeta, että vaikka yksittäisten talouspoliittisten päätösten vaikutukset saattavat olla pieniä, voivat ne erityisesti kasautuessaan vaikuttaa sukupuolten tasa-arvoon.

Tällä hallituskaudella on toteutettu esimerkiksi laajoja rakenteellisia työmarkkinauudistuksia, joilla näyttäisi olevan negatiivisia yhteisvaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon työmarkkinoilla ja naisten toimeentuloon. Olisikin tärkeää, että budjettilakeja valmistellessa arvioitaisiin lakien sukupuolivaikutuksia, jotta kielteisiä vaikutuksia voitaisiin vähentää ja välttää.

Liikenne

Vastalauseessa keskitymme valtiovarainvaliokunnan ja liikennevaliokunnan asiantuntijakuulemisiin tukeutuen analysoimaan puheena olevaa JTS-selontekoa, vaikka väyläpolitiikan suurin ongelma on tällä hetkellä tulevaisuuden vision puuttuminen. Toisin sanoen: millaista väyläpolitiikkaa Suomen pitäisi geopoliittisten muutosten ja suurvaltasuhteiden jännittymisen vuoksi harjoittaa, jotta emme näivettyisi pussinperäksi Euroopan nurkassa.

Hallitus on kirjannut ohjelmaansa lupauksen tehdä edeltäjiään parempaa väyläpolitiikkaa. Hallituksen väyläpolitiikkaa voidaan perustellusti luonnehtia sekavaksi ja vastuuttomaksi. Hallitusohjelman hyviltä kuulostavat tavoitekirjaukset ja hallituksen pitkän aikavälin rahoituspäätökset eivät kohtaa toisiaan.

Niin kuluva vaalikauden kahtena viimeisenä vuotena kuin kehyskaudella 2026—2029 väylärahoitus on laskemassa, vaikka kustannustason arvioidaan nousevan. Samalla kehysten ulkopuolisten ja valtion tuottavan omaisuuden myyntituloilla rahoitettavien hankkeiden osuus väylärahoituksessa on kasvanut huolestuttavan suureksi. Äskeisessä kehysriihessään hallitus päätti kasvat-
taa lisää tuota osuutta.

Vastoin omia lupauksiaan hallitus tekee suurinta osaa Suomea näivettävää väyläpolitiikkaa. Se on luomassa valtion väyläpolitiikkaan täysin vääränlaista toiminta- ja rahoituskulttuuria. Sen korjaaminen tulevilla hallituskausilla tulee olemaan hankalaa, koska hallitus on painamassa kehysrahoituksen minimiin erityisesti kehittämishankkeissa. Kansantaloudellisesti katsottuna ei ole

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

viisasta myydä vaalikaudesta toiseen valtion omaisuutta samoilla määrillä kuin hallitus on nyt tekemässä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisiin nojautuen tuomme esiin julkisen talouden suunnitelman 2026—2029 keskeisimmät ongelmakohdat liikenne- ja viestintävaliokunnan vastuualueilta. Miellemme hallitukselta olisi kaikki syy edellyttää toimimaan hallitusohjelmakirjausten mukaisesti.

Hallituksen olisi syytä selvittää liikennepolitiikassaan seuraavia näkökulmia:

- hallitus on leikannut pitkäjänteistä väylärahoitusta ja kompensoinut sitä kertaluonteisella lyhytaikaisella rahoituksella olettaen LJS12-suunnitelmassa, että seuraava hallitus korottaa kehysrahoituksen kehyskauden 2026—2029 jälkeen
- väylärahoituksen vuotuinen epätasaisuus ja korjausvelan huomattava kasvu
- väyläpolitiikan harjoittaminen yli 4,5 mrd. euron investointiohjelmalla, joka rahoitetaan valtion omaisuuden myyntituloilla. Investointiohjelmasta jopa yli 3 mrd. euroa koskee väyliä
- millaisia lisäkustannuspaineita investointiohjelman mukanaan tuomat uudet väylät aiheuttavat perusväylänpidon riittävälle rahoitukselle
- Länsiradan rahoituksen mahdollisesti muuttuvat reunaehdot
- poikittaisliikenneyhteyksien kehittämisen laiminlyöminen
- lupaus maakuntalentojen jatkumisesta ostopalveluliikenteenä ilman, että hallitus on osoittanut siihen rahoitusta
- laajakaistaohjelman lakkauttamisen / toimimattomien laajakaistayhteyksien vaikutukset ihmisten yhdenvertaisuudelle ja Suomen talouskasvulle
- ns. tuottavuusohjelman vaikutukset liikenne- ja viestintäministeriön alaisten virastojen suorituskykyyn (erityisesti Liikenne- ja viestintävirasto) samaan aikaan, kun niille on määrätty lisätehtäviä geopolitiittisen tilanteen vaikeutuessa.

Hallitus on rikkonut väylien pitkäjänteisen suunnittelu- ja rahoitusjärjestelmän

Kuluneella vaalikaudella hallituksen väyläpolitiikka on ollut kauttaaltaan erittäin ongelmallinen. Jo ohjelmassaan hallitus ei ottanut huomioon vuonna 2021 parlamentaarisesti hyväksyttyä 12-vuotista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa, jossa määritellään pitkäjänteisen väyläpolitiikan tavoitteet ja painopisteet rahoitustarpeineen. Pitkäjänteisen väylästrategian toteuttamiselta putosi samalla rahoituspohja, kun kehysvaikutteisia väylämenoja on leikattu ensin hallitusohjelmassa ja myöhemmin kehys- ja budjettiriihissä.

Samoin on käymässä ensi syksynä tehtävälle liikennejärjestelmäsuunnitelman päivitykselle, joka on jo pahasti myöhässä. Hiljattain lausuntokierroksella ollutta luonnosta ollaan päivittämässä hallituksen huhtikuisten kehysriihipäätösten mukaiseksi ilman, että työ olisi aitoa parlamentaarista työryhmyötä.

Yhteenvetona toteamme, että hallitus ei edes pyri harjoittamaan pitkäjänteistä väyläpolitiikkaa, vaan se on tekemässä parhaimmillaankin vain puolen eduskuntavaalikauden väyläpolitiikkaa keskittyen hyvin poikkeuksellisilla rahoituskeinoilla käynnistämään lukumääräisesti mahdollisimman monia väylien investointi- ja kehittämishankkeita, luomaan mielikuvaa korjausvelan

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

taittamisesta sekä ohjaamaan kertaluonteista lisärahoitusta tienpäälystysohjelmiin unohtamalla, että perusväylänpitoon kuuluu paljon muutakin kuin uuden pikipinnan levittämistä.

Poukkoileva sekä epätyypillinen väylärahoitus luo epävarmuutta ja aiheuttaa lisäkustannuksia

Liikennevaliokunnan valiokuntakuulemisissa oltiin tuotu vahvasti esiin, että perusväylänpidossa ja väyläverkon kehittämisessä pitäisi tavoitella ennakoitavaa ja tasaista rahoitustasoa. Se edesauttaisi väylänpidon pitkäjänteistä suunnittelua, kilpailuttamisen ja urakoiden toteutumista sekä inf-ramarkkinoiden toimivuutta. Historiasta tiedämme, että liian monien hankkeiden käynnistäminen kumuloi kustannusten nousut liian suuriksi sekä aiheuttaa rakentamiselle viivästyksiä ja merkittäviä lisärahoitustarpeita.

Asiantuntijalausuntoihin nojautuen haluamme tuoda esiin poukkoilevan väylärahoituksen ongelmallisuuden sekä epätyypillisen väylärahoituksen riskit, kun pitkäjänteistä väylärahoitusta leikataan ja sitä korvataan investointiohjelmalla, jossa rahoitus on kertaluonteista ja edellyttäisi valtion tuottavan omaisuuden myyntiä jopa miljardeilla euroilla. Katsomme myös, että vastuullinen hallituspolitiikka edellyttäisi pitkäjänteisyyttä ilman, että tiedossa olevia haasteita lykätään suoraan seuraavalle hallitukselle tai niitä omilla toimillaan jopa vaikeutetaan, kuten nyt on käymässä.

Perusväylänpito. Perusväylänpidon vuosittainen määräraha on vaihdellut huomattavasti varainhoitovuosina 2024—2025. Vaihtelu jatkuu myös nyt ehdotetulla kehyskaudella 2026—2029. Vielä vuonna 2024 perusväylänpidon määräraha oli 1,566 mrd. euroa, jolla huonokuntoisten väylien ns. korjausvelka saatiin lähes pysäytettyä. Vuonna 2025 määrärahaa nostettiin 1,605 mrd. euroon, jonka jälkeen on tapahtumassa suoranainen romahdus kehyskauden loppua kohti mentäessä kolmelle viimeiselle varainhoitovuodelle. Vuosina 2027—2029 perusväylänpidon rahoitus olisi enää 1,286 mrd. euroa.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan väylien yhteenlaskettu korjausvelka nousisi hallituksen ehdottamalla vuotuisella rahoitustasolla nykyisestä 4,2 miljardista eurosta jopa yli 5 miljardiin euroon, mikä on vastoin hallituksen ohjelmassaan myös itselleen asettamaa tavoitetta, puhumattakaan siitä, mitä se viestii julkisuuteen.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden ohella haluamme myös tähdentää, että korjausvelka ei kata palvelutasopuutteita (investointivelka), kuten maanteiden leventämisistä, mäkien ja mutkien oikaisua, lisäkaistojen ja lisäraiteiden rakentamista tai liittymien parantamista eikä myöskään uusien lakisääteisten velvollisuuksien täyttämisen kustannuksia. Siksi hallituksen linja käynnistää korjausvelkarahoilla mahdollisimman paljon pelkkiä tienpäälystysohjelmia uhkaa kasvattaa korjausvelan hallitsemattomaksi.

Investointi- ja kehittämisrahoitus

Parhaimmillaan liikenneverkon kehittämishankkeet tukevat sekä kansalaisten arkea että elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja ovat usein yksi suurten elinkeinoelämän investointihankkeiden toteutuksen perusedellytyksistä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Väyläverkon kehittämisinvestointien määrärahasoksi esitetään kehyskaudella 2026—2029 vuosittain yhteensä noin 574—421 milj. euroa. Väyläverkon kehittämismomentin määrärahat olisivat puolestaan vuosittain 518—346 milj. euroa. Kehyksen määrärahat sisältävät myös ylläpitovaiheessa olevat elinkaarihankkeet (100—54 milj. euroa).

Vuodelle 2026 nimeämätön hankevaraus on pyöreät nolla euroa, koska koko rahoitus on sidottu hallituksen jo päättämiin hankkeisiin. Kehysvuosien 2027—2029 osalta hankevaraukset ovat vain 2 milj. euroa, 43,8 milj. euroa ja 53,2 milj. euroa. Tästä huolimatta hallitus kasvatti äskeisessä kehysriihessään kehysvaikutteisia väylämenoja.

Investointiohjelma

Hallitus kirjasi ohjelmaansa yhteensä neljän miljardin euron investointiohjelman, jota se kasvatti äskeisessä kehysriihessään 4,5 mrd. euroon. Siitä 4,2 mrd. euroa rahoitetaan pääosin valtion omaisuuden myyntituloilla ja vain noin 0,3 mrd. euroa kehysten puitteissa. Valtaosa investointiohjelman panostuksista, yli 3 mrd. euroa, kohdentuu liikenne- ja viestintäministeriön hallinnon-alalle erilaisiin väylähankkeisiin, väyläverkon kehittämiseen sekä korjausvelan purkuun.

Tähän mennessä hallitus on myöntänyt valtuuksia uusien väylien investointi- ja kehittämispäätöksille, mutta varsinainen rakentamisrahoitus vielä puuttuu. Huomattavaa on myös, että Savon radan kunnostamisen määrärahoja sekä erityisesti Karjalan radan kehittämISRahoitusta on leikattu hallitusohjelmassa luvatussa. Toisin sanoen hallitus on uudelleenkohdentanut rahoitusta muihin investointiohjelman ulkopuolisiin hankkeisiin, jotka eivät muutoinkaan ole osuneet mm. Etelä-Savon maakuntaan tai Kainuuseen. Hallituksen on silloin turha puhua koko maan liikenneväylien kehittämisestä.

Valiokuntakuulemisissa ilmeni, että hallitus olisi sitoutunut rahoittamaan kokonaan päättämänsä kaikki uudet investointihankkeet. Tämä tarkoittaisi sitä, että hallituksen pitäisi myydä ennen toimikautensa päättymistä valtion tuottavaa omaisuutta 4,2 mrd. eurolla tai rahoittaa ne lisävelanotolla, jos valtion omaisuuden myynti vallitsevassa markkinatilanteessa ei olisi järkevää. Kolmantena vaihtoehtona olisi, että hallitus peruisi sellaiset hankkeet, joille se ei onnistu saamaan rahoitusta.

Keskustan valiokuntaryhmä tähdentää, että hallituksen on kannettava vastuunsa hallitusohjelmassa kirjaamansa ja myöhemmin hankekohtaisesti päättämänsä investointiohjelman rahoituksesta loppuun saakka. Yhdenkään hankkeen rahoitusta ei tule siirtää seuraavan hallituksen vastuulle.

Länsiradan rahoitukseen sisältyvässä kustannus- ja velkapommi

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti joulukuussa 2023 reunaehdoista, joilla valtio osallistuu Länsiradan (aik. Turun tunnin juna) rahoitukseen. Hanke on kirjattu hallituksen investointiohjelmaan.

Joulukuussa 2023 tehdyn päätöksen mukaan valtion rahoitusosuus Länsiradan ensimmäisen vaiheen rakentamisesta (kokonaiskustannusarvio 1,3 mrd. euroa) olisi 51 % eli 400 milj. euroa. Han-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

keyhtiön kuuden osakaskunnan osuus kustannuksista olisi 49 % eli euromäärältään samansuuruinen. Lisäksi hankeyhtiö hankkisi ulkopuolista rahoitusta 500 milj. eurolla.

Osakaskunnat ovat pitäneet maksuosuuksiaan liian suurina. Ne eivät ole tehneet päätöksiä osallistumisestaan ja maksuehdoista Länsiradan rakentamiseen. Länsirata-yhtiö on ilmaissut valmiutensa käynnistää rakentaminen vuoden 2027 alusta.

Hallituksen sisältä hankkeesta on annettu ristiriitaisia tietoja. Liikenne- ja viestintäministeri Lulu Ranteen (ps.) mukaan kuntien väliset neuvottelut olisivat keskeytyneet maaliskuussa 2025. Pääministeri Orpo (kok.), joka on ottanut hankkeen erityissuojelukseensa, on taas sanonut neuvottelujen edenneen. Kehysriihessään huhtikuussa 2025 hallitus ei ilmeisesti ole käsitellyt Länsirata-kysymystä lainkaan, koska se puuttuu eduskunnalle annetusta JTS-selonteosta.

Mediatietojen (HS 3.5.2025) mukaan kunnat olisivat esittäneet sopimusta, joka poikkeaisi olennaisesti hallituksen talouspoliittisen ministerivaliokunnan joulukuussa 2023 tekemästä päätöksestä. Kunnat olisivat ehdottaneet, että valtio maksaisi kokonaan hankkeen ensimmäisten vuosien rakentamiskustannukset. Lisäksi kuntien mallissa edellytettäisiin, että valtion pitäisi sitoutua hankeyhtiön 500 miljoonan euron ulkoisen rahoituksen hankkimiseen ennen kuntien ja valtion sopimuksen allekirjoittamista. Kunnat olisivat vaatineet myös, että jos valtio myöhemmin vetäytyisi Länsiradasta, sen tulisi maksaa kunnille korvausta eli palauttaa kuntien maksamia osuuksia.

Muistutamme, että jos valtion rahoitusta käytetään ennen kuntien rahoitusosuutta, muihin liikennehankkeisiin kaavaillut rahat menisivät ensi vuonna pitkälti Länsiradan rakentamiseen. Moni hanke muualla Suomessa jäisi silloin rakentamatta.

Ongelma tulisi myös siitä, kuinka hallitus hoitaisi rahoituksen, jossa se ottaisi valtiolle taloudellisia vastuita suunniteltua enemmän. On riski, että valtion omaisuutta jouduttaisiin myymään alihintaan tai kattamaan rahoitusosuus ottamalla lisävelkaa tilanteessa, missä hallitus ei ole saamassa Suomen velkaantumista kuriin. Lisäksi olisi hyvä muistaa, että kysymys on vasta Länsiradan rakentamisen ensimmäisestä vaiheesta, jossa uutta rataa rakennetaan Turku—Salon ja Lohja—Espoon osuuksille. Toista vaihetta, joka koskisi oikoradan rakentamista kahden edellä mainitun rataosuuden liittämiseksi toisiinsa, ei hallitus edistä lainkaan. Tehtyjen arvioiden mukaan se olisi hankkeen kallein osa (kustannusarvio 1,9 mrd. euroa), johon hankeyhtiön osakaskunnilla on ollut vähiten kiinnostusta.

Johtopäätöksenä toteamme, että Länsirataan liittyy edelleenkin liian suuria ja pitkäaikaisia taloudellisia epävarmuuksia sekä kohtuuttoman suuria riskejä siihen nähden, että hallituksen kannattaisi ottaa ne valtiontalouden kannettavaksi, jos lopulta valtio joutuisi rahoittamaan koko noin 3 mrd. euron hankkeen kustannusnouvuineen tilanteessa, missä hallitus ei ole turvannut esimerkiksi Suomen puolustukselle ja huoltovarmuudelle elintärkeitä reittejä Suomen sisällä ja Suomesta muualle.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Hallitus laiminlyö poikittaisliikenteen kehittämisen

Mielestämme vallitsevassa ajassa hallituksen tulisi kustannushyötysuhteeltaan kyseenalaisen ja vain henkilöliikenteelle tarkoitetun miljardiluokan raideinvestoinnin sijasta keskittyä kehittämään jo olemassa olevia raide- ja muita liikenneyhteyksiä sekä Suomen poikittaisliikennettä.

Esimerkiksi 14.5.2025 julkistetun selvityksen mukaan Pieksämäki—Savonlinna—Parikkala-rataosuuden liikennöitävyyden palauttaminen olisi merkittävä parannus koko Suomen raideliikenteen toimintavarmuudelle. Rataosuus yhdistäisi Savon ja Karjalan radat, ja se toimisi erityisesti tavaraliikenteen varayhteytenä Kaakkois-Suomen teollisuuden raaka-ainekuljetuksille häiriötilanteissa, joissa liikennöinti olisi poikki Kouvolan itä- tai pohjoispuolelta. Samalla se parantaisi itä-länsisuuntaisia raideliikenneyhteyksiä ja mahdollistaisi henkilöliikenteen käynnistämisen Pieksämäki—Savonlinna sekä parantaisi tavaraliikenteen toimintaedellytyksiä myös normaalioloissa. Kokonaiskustannukset olisivat vain pieni murto-osa Länsiradan kustannuksista.

Maakuntalennot

Hallitus tiedotti 23.4.2025, että "hallitus turvaa maakuntalentojen jatkumisen alkuvuoteen 2028 saakka". Eduskunnalle myöhemmin annetun JTS-selonteon mukaan "hallitus käynnistää neuvottelut kaupunkien kanssa maakuntalentojen jatkosta tavoitteena lentojen turvaaminen alkuvuoteen 2028 asti".

Liikenne- ja viestintäministeri Lulu Ranteen (ps.) mukaan "maakuntalennot jatkuvat varmasti, mutta meillä ei ole mitään rahoja valmiina" (STT 11.5.2025). Toisin sanoen hallitus on päättänyt maakuntalentojen jatkumisesta ostopalveluliikenteenä, mutta ilman rahoitusta. Tämä on jälleen kerran yksi uusi esimerkki siitä, että hallituksen puheet ja rahoituspäätökset eivät kohtaa toisiaan.

Maakuntalentoja on tuettu ostopalveluliikenteenä Joensuuhun, Jyväskylään, Kajaaniin, Kemi—Tornioon ja Kokkola—Pietarsaareen osana koronapandemian taloudellisia tukitoimia. Tähän asti valtio on maksanut kokonaan ostopalveluliikenteestä aiheutuvat kustannukset. Nykyinen sopimuskausi on päättymässä keväällä 2026. Ministeri Ranteen mukaan seuraava sopimuskausi alkuvuoteen 2028 maksaisi yhteensä 33 milj. euroa.

Keskustan valiokuntaryhmä haluaa tähdentää, että tavoite on palauttaa lentoliikenne edellä mainituille maakuntalentokentille markkinaehtoiseksi. Se vie oman aikansa. Hallitus on muutoinkin lupautunut tekemään talouskasvua vahvistavia toimenpiteitä. Sen olennaisena osana on saavutettavuus, jota myös toimiva lentoliikenne maakuntiin edustaa. Sen sijaan niiden lakkauttaminen tai edes epäily maakuntalentojen jatkumisesta olisi vahingollista alueiden talouksille.

Korostamme myös, että kunta—valtio—suhteessa luottamuksen kannalta olisi tärkeää, että hallitus pitäisi kunnille antamansa lupaukset. Kuntapolitiikassa hallitus ei ole kyennyt toteuttamaan kuntataloutta vahvistavia toimenpiteitä, ja myös kunnat kärsivät taloudellisesti hallituksen epäonnistuneesta talous- ja työllisyyspolitiikasta. Hallitus on myös omana säästötoimenpiteenään jo siirtänyt kuntien maksettaviksi vastuullaan olevia tehtäviä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Valtakunnallinen laajakaistaohjelma on palautettava

Hallitus lakkautti ensi töikseen Laajakaista kaikille -ohjelman huolimatta siitä, että maaliskuussa 2024 julkistetun asiantuntijaselvityksen perusteella vuonna 2010 käynnistetty ohjelma oli onnistunut yli odotusten. Siinä tähdennetään, että ilman valtion tukitoimenpiteitä laajakaistaverkkoja ei nouse koko Suomeen markkinaehtoisesti.

Selvityksen julkistamisen jälkeen liikenne- ja viestintäministeri Lulu Ranne (ps.) aikoi perehtyä selvitykseen ja viedä asian johtamaansa ministerivaliokuntaan. Lupauksesta on kulunut jo yli vuosi, mutta mitään ei ole tehty.

Vallitseva ongelma voidaan kiteyttää siihen, että hallitus on ohjelmassaan luvannut toimivat laajakaistayhteydet sekä edistävän palvelujen digitalisoitumista. Se edellyttää sitä mm. hyvinvointialueilta sotepalveluissa.

Suomessa 3G-verkot on ajettu alas vuosina 2023—2024 uuden sukupolven laajakaistaverkkojen tieltä. Se on tuonut mukanaan katvealueita, jolloin ihmisillä on ollut vaikeuksia jopa soittaa puhelimella esimerkiksi hätäkeskuksiin. Alueelliset pelastusviranomaiset ovat myös tuoneet julki huolensa.

Äsken käydyn kehysriihen perusteella hallitus ei ole tarttunut jo vallitsevaan ja kansalaisia eriarvoistavaan ongelmaan. JTS-selonteossa ei ole lainkaan laajakaistayhteyksistä. Niistä on vain löyhä pöytäkirjamerkintä, jonka mukaan "linjataan koko Suomen tietoverkkoyhteyksistä ja niiden kehittämisestä TUUTTI-hankkeessa 2025—2026". TUUTTI-hanke taas on maaliskuussa 2025 perustettu hanke luoda digitalisaatiosta kestävä ja turvallista kasvua sekä kilpailukykyä vuoteen 2037 asti. Hanke ei siis vastaa varsinkin maaseudulla ja harvan asutuksen alueilla jo vallitsevaan akuuttiin ongelmaan.

Virastoille asetetut tuottavuusohjelmat

Asiantuntijakuulemisissa Liikenne- ja viestintävirasto toi esiin, että viraston budjettirahoitteinen toimintamenokehys pienentyisi tuottavuussäästöjen takia noin 14 % aiempaan verrattuna, eikä kehukseen esitettyihin lisämäärärahaesityksiin ole saatu lainkaan rahoitusta. Virastolla on jo ennuudesta laajat vastualueet. Se vastaa omalta osaltaan liikenteen ja viestinnän sektorilla yhteiskunnan varautumisen ja toimintakyvyn varmistamisesta. Siksi olisi tärkeää varmistaa kriittisten tehtävien riittävä resurssointi mm. NIS 2 -direktiivistä aiheutuviin uusiin tehtäviin.

Liikenne- ja viestintävirasto painotti myös, että Kyberturvallisuuskeskuksen toiminta on budjettirahoitteista. Siten säästöt kohdistuvat myös sen toimintaan, mikä väistämättä heikentää kansallista kyberturvallisuutta. Virasto totesi myös, että tuottavuussäästöjen aiheuttamat kehysleikkaukset ja samanaikainen uusien tehtäväkokonaisuuksien lisääntyminen aiheuttavat viraston toimintaan erittäin merkittäviä haasteita.

Keskustan valiokuntaryhmä esittää huolensa, että hallituksen tuottavuusohjelmiksi ristityt juustohöylämäiset leikkaukset jopa Suomen turvallisuudesta huolehtiville keskeisille virastoille mu-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

rentavat Suomen sisäistä ja ulkoista turvallisuutta samanaikaisesti, kun niiden tehtävät lisääntyvät ja vaikeutuvat.

Hallinnon säästöt ovat mittakaavaltaan perusteltuja, mutta ne on toteutettava tuottavuutta parantamalla sekä sääntelyä sujuvoittamalla ja turhaa hallinnollista taakkaa ja ihmisten sekä yritysten kustannuksia lisääviä hyödyttömiä normeja purkamalla.

Maa- ja metsätalous

Keskusta on jo aiemmin todennut, että hallitusohjelmassa on maa- ja metsätalouden sekä kala- ja riistatalouden osalta monia hyviä kirjauksia. Keskusta pitää hyvänä, että maatalouden merkitys osana huoltovarmuutta ja yhteiskunnan strategista ydintä on kirjausten perusteella tunnistettu. Valitettavasti valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029 ei osoita riittävää rahoitusta tai keinoja useimpien hallitusohjelman hyvien asioiden toteuttamiseen.

Maatalouden kannattavuus

Hallitus laskee ansiokseen sen, että sen maa- ja metsätaloussektorille osoittamat leikkaukset on pääosin onnistuttu kohdentamaan muualle kuin ruokaa tuottavaan maatalouteen. Keskusta huomauttaa, että pelkästään nykytilan turvaaminen ei kuitenkaan missään tapauksessa riitä kotimaisen ruuantuotannon säilymiseen pitkällä aikavälillä. Hallitusohjelmaan kirjatut tavoitteet sektorin kannattavuuden kasvusta ovat huomattavasti julkisen talouden suunnitelmaan kirjattuja kunnianhimoisempia.

Keskusta muistuttaa, että maatalouden kannattavuustilanne on edelleen erittäin heikko. Hallituspuolueiden lupaukset maatalouden kannattavuuden suunnanmuutoksesta eivät ole toteutuneet. Hallitus vetoaa kannattavuuskysymyksessä elintarvikeketjun vahvempien osapuolien, ennen kaikkea kaupan, vastuuseen. Valitettavasti pelkät vetoamukset oikeudenmukaisemmasta tulonjaosta eivät riitä. On erittäin huolestuttavaa, ettei hallitus ole riittävällä tavalla edistänyt hallitusohjelman kirjausten mukaisia elintarvikemarkkina-, kilpailu- ja hankintalakien uudistuksia. Elintarvikemarkkinalain uudistamisen niin sanottu II paketti on vasta ministeriön asettaman työryhmän valmistelussa. Hankintalain uudistusten painopiste on muualla kuin elintarvikehankinnoissa. Markkinoiden tasapainottamisen kannalta tärkeimmän eli kilpailulain uudistamisen osalta ei ole käynnissä minkäänlaista valmistelua. Keskusta vaatii, että hallitus noudattaa omaa hallitusohjelmansa kirjausta ja aloittaa välittömästi valmistelut kilpailulain uudistamiseksi.

Oikeudenmukaisemman tulonjaon lisäksi koko suomalaiseen ruokaketjuun on tavoiteltava arvonlisää. Tämä on mahdollista ennen kaikkea lisäämällä panostuksia ruokavientiin. Hallitus on osoittanut lisäpanostuksia vienninedistämiseen mutta jättänyt huomioimatta vienninedistämisen kannalta tärkeiden tukipalveluiden rahoituksen. Rahoitustarvetta on muun muassa Ruokaviraston vientiluvituksissa. Ruokavirasto on viestittänyt, että sillä on hallituksen leikkausten vuoksi vaikeuksia edes nykyisen palvelutason ylläpitämisessä.

Maatalouden heikko kannattavuuskehitys on tunnistettu, mutta suunnan kääntämiseen tähtäävät toimenpiteet loistavat poissaolollaan. Maatilojen määrän ennustetaan vähenevän dramaattisesti

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

seuraavan kymmenen vuoden aikana. Erityisen huolestuttavaa on, että lopettavissa tiloissa on en-tistä suurempia tuotantoyksiköitä. Tuotannon väheneminen heikentää Suomen ruokaomavarai-suutta ja huoltovarmuutta. Vallitseva jauhelihapula osoittaa, miten kotimainen tuotanto ei edes nykyisellään tahdo riittää kattamaan kysyntää. Heikko kannattavuusnäkökulma vaikuttaa negatiivi-sesti sukupolvenvaihdoksiin ja investointihalukkuuteen.

Keskusta katsoo, että hallitus ei ole riittävällä tavalla puuttunut edes maatalouden akuutteihin on-gelmiin. Ruoantuotannon painopisteen siirtyminen hyvin pienelle maantieteelliselle alueelle ja itäisen Suomen tyhjeneminen vaativat erityistä huomiota ja toimenpiteitä. Todellinen huoltovar-muus edellyttää, että ruoantuotantoa harjoitetaan koko Suomessa. Hallituksen tulee pikimmiten huomioida itäisen Suomen erityistilanne ja osana kokonaisuutta neuvotella alueelle kohdennet-tua EU:n maaseuturahoitusta.

Keskusta on huolissaan hallituksen kyvystä puolustaa kotimaista maataloutta EU:n seuraavan maatalouspolitiikan ohjelmakauden neuvotteluissa. Maatalous- ja maaseutupolitiikan rahoituk-sen turvaaminen on välttämätöntä. Koko EU:n tasolla vaatimuksena tulee olla, että maatalouden suhteellinen osuus EU-budjetissa vähintään, inflaatio huomioiden, säilyy. Niin sanotusta II pila-rin mallista ei tule luopua. Hallituksen tulee asettaa neuvottelutavoitteeksi, että Suomen saama ra-hoitusosuus kasvaa nykyisestä.

Metsät ja uusiutuva energia

Hallituksen päätös korottaa metsävähennystä on kannatettava, sillä se osaltaan vahvistaa metsien kotimaista omistajuutta ja kestävää käyttöä. Hallituksen metsäpolitiikassa on kuitenkin monelta muulta osin parannettavaa. Kestävä metsien hoitoa edistävästä Metka-tuista on leikattu ja tukieh-toja on heikennetty. Metsitystuki on lakkautettu kokonaan. Keskusta on pitänyt näitä päätöksiä vahingollisina koko suomalaiselle metsäsektorille.

Kevään 2025 kehysriihessä hallitus onneksi osoitti osittain ymmärtäneensä päätösten vahingolli-suuden ja osoitti lisämäärärahaa metsien kasvun edistämiseen. Keskusta kiinnittää huomiota sii-hen, että lisärahoitukselle olisi olemassa tarve ja vahvat perusteet myös vapaaehtoisen suojelun METSO-rahoituksen osalta. Vapaaehtoisella suojelulla voidaan lisätä metsien käytön yleistä hy-väksyttävyyttä.

Hallitus on epäonnistunut lupauksessaan vahvistaa kotimaisen uusiutuvan energian tuotantoedel-lytyksiä. Biokaasun ja -energian byrokratiaa ja tuotantokustannuksia on lisätty jo useilla hallituk-sen esityksillä. Energialaitosten luvitukseen ei ole osoitettu minkäänlaisia helpotuksia, ja kalliit todentamisvelvoitteet on ulotettu jopa maatilakokoluokan biokaasulaitoksiin. On käsittämätöntä, että edes EU:n tarjoamia joustomahdollisuuksia ei ole haluttu hyödyntää.

Maatalouden kannalta välttämättömän kuivike- ja kasvuturpeen saatavuuden osalta hallitus ei ole kyennyt osoittamaan mitään konkreettista parannusta nykytilaan. Pelkät kirjaukset saatavuuden turvaamisesta eivät riitä. Korvaavia ja kustannusneutraaleja ratkaisuja on löydettävä nopeasti, sil-lä hallitus on omilla päätöksillään ajamassa turvetuotantoa alas koko Suomesta vuosikymmenen loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Luonnonvara-alan koulutus

Julkisen talouden suunnitelmassa esitetyt leikkaukset näkyvät ammatilliseen koulutukseen tarkoitettujen määrärahojen laskuna ja aikuiskoulutustuen poistumisena. Koulutuksen järjestäjien lausunnoissa on korostunut huoli siitä, että säästöjen kohdentaminen voi johtaa koulutusmäärien tai koulutuksen laadun heikkenemiseen ja näin vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta erityisesti talouden, hyvinvoinnin ja huoltovarmuuden kannalta keskeisillä luonnonvaratalouden aloilla. Keskusta ei kannata ammatilliseen koulutukseen kohdistettavia lisäsästöjä.

Petopoliitiikka

Keskusta katsoo, että suurpetojen kannanhoidollisen metsästyksen aloittamiselle tulee löytää pikimmiten ratkaisu. Hallituksen esitys metsästyslain muuttamisesta ei vienyt asiaa riittävällä tavalla eteenpäin. Vaarana on, ettei suurpetojen kannanhoidollinen metsästys mahdollistu vielä tänäkään eduskuntakauden aikana. Kannanhoidollisen metsästyksen mahdollistamista puoltavat myös taloudelliset syyt. Valtion talouteen syntyy kustannussästöjä petokorvausten pienentymisen sekä mm. erilaisten susihankkeiden vähentyneen tarpeen myötä.

Ympäristö

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) jatkuu ennätysmäinen velanotto, eikä suunnitelmassa ole onnistuttu tekemään valintoja ja tarvittavia uudistuksia, joilla saavutettaisiin edes hallitusohjelmassa määritetyt ilmasto- ja luontotavoitteet.

Valtiontalouden alijäämää on lähdetty taklaamaan lukuisilla leikkauksilla. Leikkaukset osuvat edelleen samoille ihmisille ja alueille. Puoliväliriihessä hallitus teki lisäksi merkittäviä valtion tuloja vähentäviä veropäätöksiä, joiden hyöty kohdistuu suurituloisiin palkansaajiin ja lähinnä suuriin yrityksiin. Kasvu- ja tuottavuustoimet ovat edelleen vähäisessä roolissa eivätkä kohdistu tasapuolisesti eri osiin maata ja erityyppisiin yrityksiin. Itäinen Suomi jää lähes kokonaan oman onnensa nojaan.

Julkisen talouden suunnitelmassa olisi pitänyt pystyä tekemään selkeämpiä valintoja, jotta rahoitus suuntautuisi aidosti vaikuttaviin kohteisiin ja jotta koko Suomi tulisi huomioiduksi. Nyt tuleville sukupolville jää ilmasto- ja luontokriisin ratkaisemisen lisäksi massiivinen velkataakka.

Leikkaukset

Ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdistuvat merkittävät leikkaukset jatkuvat. Ympäristöministeriön hallinnonalalla on tehtäviä, joita sen tulee kyetä suorittamaan tasapuolisesti koko maassa sekä maan rajojen yli. Erityisesti huolta herättää se, miten viranomaisresurssit riittävät ympäristölainsäädännön vaatimien ympäristölupien asianmukaiseen ja nopeaan käsittelyyn. Tämä korostuu erityisesti uuden Lupa- ja valvontaviraston perustamisen ja aluehallinnon uudistuksen yhteydessä.

Aluehallintouudistukseen sisältyy riski maakuntien mahdollisuuksien heikkenemisestä huolehtia alueensa elinvoimasta. Paikallista päätösvaltaa pitää vahvistaa, jos halutaan, että toimilla on yleis-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

nen hyväksyntä. Hallituksen esitys ei vaikuta tukevan vahvoja paikallisia elinvoimakeskuksia vaan jatkaa keskittävää politiikkaa. Päätöksiä tulevat enenevässä määrin tekemään sellaiset ihmiset, joilla ei ole riittävää paikallistuntemusta. Aito alueellinen läsnäolo on edellytys laadukkaille ja saavutettaville viranomaispalveluille, jotta ympäristöministeriön hallinnonalalle kuuluvat tehtävät tulevat hoidettua tasapuolisesti ja tehokkaasti.

JTS nostaa esiin huolen siitä, pystyykö ministeriö suoriutumaan sille kuuluvista tehtävistä ja velvollisuuksista rajusti pienenevillä määrärahoilla.

Vesienhoito

Hallitus panostaa merkittävästi Saaristomeren kunnon parantamiseen, mutta samaan aikaan sisävesien ja muun Itämeren tilasta huolehtimisen varat vähenevät. Sisävesien ja muun Itämeren tilasta huolehtiminen ei hallituksen mielestä ole edelleenkään yhtä tärkeää kuin Saaristomeren huonon tilan parantaminen.

Saaristomeri on suojelunsa ansainnut, mutta samalla rahojen kohdentaminen vain Lounais-Suomen rannikolle on yksi leikkaus lisää itäiselle Suomelle. Suomessa puhtaat sisävesistöt eivät ole itsestäänselvyys.

Luonnonsuojelu

Kun vapaaehtoinen suojelu vähenee, pakottava normiohjaus voi lisääntyä. Helmi- ja METSO -elinympäristöohjelmat vahvistavat Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaavat luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Molemmat ohjelmat pohjautuvat vapaaehtoisuuteen ja ovat osoittautuneet menestyksiksi. Vapaaehtoisuus on ollut merkittävä tekijä siinä, että ohjelmista on tullut suosittuja ja mallilla on hyvä jatkaa.

Julkisen talouden suunnitelma ei pysty takaamaan riittäviä resursseja vapaaehtoiseen suojeluun, ja riski niin sanotun harmaan suojelun osalta on olemassa. Siksi on olennaista, että hallitus joututtaa yksityisen kompensatiomarkkinan syntymistä.

Korjausrakentaminen ja energia-avustukset

Suomen asuntorakentamisen näkymät jatkuvat heikkoina. Rakennusala tarvitsee nopeasti tukea. Korjausrakentamisen määrärahoista leikkaaminen oli yksi hallituksen suurimmista virheistä tilanteessa, jossa uudisrakentaminen hiipuu ja varsinkin Itä- ja Kaakkois-Suomessa asunto-osakeyhtiöiden tarve korjauksiin on kasvava ja taloudelliset resurssit väheneviä. Tilannetta pahentavat entisestään hallituksen kotitalousvähennykseen tekemät leikkaukset.

Myös energia-avustusten loppuminen hallituksen leikkausten myötä osuu samalle tontille. Energia-avustuksilla on parannettu rakennuskantaa ja tuotu työtä ympäri Suomen.

Rakennuksia ei voi katsoa pelkästään sijoituskohteina, vaan ne tulee nähdä koteina ja työpaikkoina. Terveet ja toimivat rakennukset parantavat elämänlaatua.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Korjausrakentaminen ja energia-avustukset vastaavat myös Suomen ilmastotavoitteisiin, kun rakennusten energiatehokkuutta saadaan parannettua.

Asuntopolitiikka

Asumisoikeusasuntojen rakentamisella täydennysrakennetaan matalan markkinahinnan lähiöihin asuntoja ilman riskiä alueiden eriytymisestä — näissä lähiöissä ei, vanhan asuntokannan matalan hintatason vuoksi, rakennusliikkeiden kuluttajamyyntiin tuleva omistusasuntotuotanto käynnisty.

Asumisoikeusasuntojen rakentamisen lopettamisen viesti on, että alueiden eriytymiseen ei Suomessa suhtauduta vakavasti. Tällaista viestiä ei tule lähettää nopeasti kaupungistuvassa Suomessa.

Hallituksen tulee viestittää, että suomalaiset kaupungit pitävät ehdottomasti kiinni alueellisen eriytymisen torjunnasta.

Tuotannon jäädyttämisen sijaan ASO-tuotantoa voidaan ohjata nykyistä tarkemmin. Esimerkiksi ASO-järjestelmän parametreja voidaan muuttaa, asuntoja kohdentaa ja rahoitukselle asettaa reunaehdot, joilla valtion riskiä pienennetään lähiöitä uhraamatta.

Erytisyryhmien asuntotarjontaan hallituksen osoittama määräraha on liian pieni, jotta se riittäisi kaikille kohderyhmille.

Asumisneuvonta

Asumisneuvonnan tuen puolitus vähentää työntekijöitä kunnissa. Asumisneuvonta ei ehtinyt edes vakiintua, kun sitä jo kohdennetaan uudelleen.

Sosiaaliturvan leikkaukset lisäävät vuokranmaksuvaikeuksia ja häätoriskejä. Hallituksen toimet lisäävät asiantuntija-arvioiden mukaan köyhyyttä erityisesti lapsien osalta, mikä pahentaa tilannetta entisestään. Tämä on jo nyt ollut nähtävissä toimeentulotuen hakijoiden rajuna kasvuna. Hallituksen toimien vuoksi joudutaan siirtymään ehkäisevästä toiminnasta vahinkojen korjaamiseen. Tämä vie painopistettä etäämmälle tukilain mukaisesta tarkoituksesta.

Luonnonvara-alan ilmastotoimet

Luontopohjaiset ekosysteemit ovat keskeisessä roolissa ilmastonmuutoksen torjunnassa. Näiden luontopohjaisten ekosysteemien ylläpidossa keskeisessä roolissa ovat luonnonvara-alan toimijat eli maa- ja metsätalouden harjoittajat ja alalla työskentelevät. Samalla on kyse maaperän terveyden ja kasvukunnan ylläpitämisestä, joilla on keskeinen merkitys ruokaturvan ja huoltovarmuuden ylläpitämisessä.

Hallituksen tekemät leikkaukset mm. kosteikkoviljelystä olivat ennenaikaisia ja ideologisia, mikä on hidastanut niiden toteuttamista. Nyt hallitus on onneksi hyväksymässä ne menetelmät osaksi maatalouden tehokkaita ilmastotoimia.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Liikenteen päästöt

Kotimaan liikenteen päästöjen vähentämisellä on keskeinen rooli taakanjakosektorin päästövähennysvelvoitteiden täyttämisessä, sillä noin kolmasosa taakanjakosektorin päästöistä tulee liikenteestä. Parhaillaan valmisteltavana olevassa energia- ja ilmastostrategiassa linjataan lähemmin hiilineutraaliuden ja puhtaan siirtymän edistämiseen liittyvistä toimista.

Sivistys ja koulutus

Kuntatalous

Ennen puoliväliriihtä tehdyn kuntatalousbarometrin mukaan lähes 70 prosenttia kuntien talousjohtajista ennakoii oman kuntansa talousnäkymien huononevan seuraavan 12 kuukauden aikana. Neljäsosa vastaajista arvioi sopeutustarpeen olevan huomattava ja kaksi neljäsosaa kohtalainen. Valtaosa kunnista on tilanteessa, jossa niiden tulisi pystyä sopeuttamaan palveluverkkoaan sekä toimintaansa vastaamaan vähenevää väestöään ja sen seurauksena vähenevää rahoitusta.

Tällaisessa tilanteessa on virhe tehdä kuntien valtionosuuksiin leikkauksia. Tutkimuksen mukaan kannattavaa olisi pitää koulutukseen käytettävä rahoitus kunnissa nykytasolla eikä sitä pitäisi vähentää edes oppilasmäärän vähenemisen mukaisesti.

Hallitus päätti leikata 75 miljoonalla eurolla kuntien peruspalveluiden valtionosuutta vielä sen lisäksi, että kuntien valtionosuuden indeksejä päätettiin jo aiemmin leikata vuosittain yhdellä prosenttiyksiköllä. Tämä tarkoittaa ensi vuoden budjetissa 30,6 miljoonan euron leikkausta.

Koska valtaosa (yli 60 prosenttia) kunnan menoista koostuu kasvatuksen ja koulutuksen palveluiden tuottamisesta, vaikuttavat kuntatalouteen tehtävät muutokset myös peruspalveluiden, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen. Nämä ovat leikkauksia lapsilta ja nuorilta. Kokonaisuudessaan arvioidaan hallituksen päätösten vahvistavan kuntataloutta, mutta vaikutukset kuntiin ovat kuitenkin hyvin erilaiset. Noin puolella kunnista valtionosuudet VM:n arvion mukaan laskevat. Lisäksi yhteisöverokertymän alenemisesta syntyy myös riski koulutusleikkauksiin.

Tehdyt leikkaukset asettavat kuntapäätäjät niissä kunnissa, joissa valtionosuudet laskevat, vaikeaan tilanteeseen. 1.8.2025 voimaan tulevien lakiuudistusten toimeenpano edellyttää kolmen vuosiviikkotunnin lisäämistä vuosiluokille 1–6. Uusi oppimisen ja koulunkäynnin tuki edellyttää 0,122 tuntia ryhmäkohtaisia tukimuotoja oppilasta kohden viikossa. Uudistusten kustannusvaikutuslaskelmien perusteella niiden toteutus ei onnistu lain tavoitteiden mukaisesti ilman lisäresurssointia.

Hallituksen nyt tekemät leikkaukset kunnille heikentävät uudistusten toimeenpanoa. Yleiskatteellista lisärahoitusta ei käytetä kaikissa kunnissa lisätunteihin eikä oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistamiseen. Näin ollen kaikissa kunnissa alakoulussa vuosiviikkotuntimäärä ei lisäännä 1.8.2025 nykyisestä tuntimäärästä kolmella vuosiviikkotunnilla eikä opettajia tai erityis- ja erityisluokanopettajia rekrytoida lisää toteuttamaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistusta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Tapa, jolla hallitus toteuttaa leikkaukset, ei ole oikeudenmukainen eri kuntia ja niissä asuvia lapsia sekä nuoria kohtaan.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmalliin kohdennetaan JTS:n mukaan yhteistyössä C6-kaupunkien kanssa kuusi miljoonaa euroa vuosittain. C6-kaupungeille kohdennettava täydennyskoulutus on tärkeä avaus, mutta hallitus unohtaa Suomen muiden alueiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten tarpeet. Tilanne on koko Suomessa heikko.

Riittävä, hyvinvoiva ja koulutettu henkilöstö on laadukkaan varhaiskasvatuksen perusta. Moniammatillisuus on suomalaisen varhaiskasvatuksen voimavara ja luo vahvan pohjan henkilöstön laaja-alaiselle osaamiselle. Kelpoisesta henkilöstöstä, erityisesti yliopistokoulutetuista varhaiskasvatuksen opettajista, on kuitenkin pulaa. Varhaiskasvatuksen osaamisen johtaminen ja kehittäminen sekä kelpoisen henkilöstön riittävydestä huolehtiminen vaativat suunnitelmallista koordinoitua kaikkialla Suomessa.

Hallitus jättää jälleen ottamatta huomioon lapsimäärän kasvun vaikutukset henkilöstömäärään. Asiayhteydessä ei tuoda esille tarvetta lisätä varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön koulutusmääriä. Varhaiskasvatuksen osallistumismäärän noston vaikutukset henkilöstötarpeeseen on arvioitava ja otettava huomioon aloituspaikkamäärien pysyvänä nostona.

Esi- ja perusopetus

Julkisen talouden niukkenevat resurssit ja kuntien erilaiset taloustilanteet ovat lisänneet koulujen välistä eriarvoisuutta, mikä uhkaa tasa-arvoisen perusopetuksen toteutumista. Taloudelliset raamit vaikuttavat ratkaisevasti opetuksen laatuun, laajuuteen ja oppimisen tuen mahdollisuuksiin, ja Karvin arviointien mukaan resurssien niukkuus heikentää opetuksen järjestämistä. Vaikka kansalliset oppimistulosten arvioinnit osoittavat, että alueelliset erot osaamisessa ovat pieniä, kaupunkien sisällä koulujen väliset erot voivat olla merkittäviä sosioekonomisten tekijöiden vuoksi. Tasa-arvoinen koulutus edellyttää paitsi riittävää rahoitusta myös laajempaa yhteiskuntapoliittista yhteistyötä muun muassa talous-, asunto- ja työllisyyspolitiikan kanssa. Koulutukseen vaikuttavat monet perheiden hyvinvointiin liittyvät päätökset, ja oppimiserot liittyvät vahvasti perheiden ja alueiden sosiaaliseen ja taloudelliseen eriytymiseen.

Karvin arvioinnit osoittavat, että perusopetukseen valmistavan opetuksen lisärahoitus on tarpeen. Suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen kannalta on tärkeää, että kaikilla maahanmuuttotautaisilla, niin lapsilla, nuorilla kuin aikuisillakin, on todellinen mahdollisuus oppia ja opiskella suomen tai ruotsin kieltä ja tuntea kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kielitaidolla on olennainen merkitys oppimisessa, sosiaalisten suhteiden rakentumisessa, yhteiskuntaan sosiaalistumisessa ja työllistymisessä. Vieraskielinen väestö keskittyy erityisesti kaupunkeihin, ja tästä seuraa eroja myös koulu- ja aluetasolla.

Karvin perusopetuksen oppimistulosten arvioinneista käy ilmi, että lukemisharrastus on selvästi yhteydessä oppilaan osaamiseen. Lukemisharrastus tukee osaamisen kehittymistä sekä äidinkiellässä että matematiikassa. Valitettavaa on, että lukemisharrastus näyttäytyy erityisesti korkeasti

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

koulutettujen perheiden harrastuksena. Lukemiskokemuksia tulisi tarjota myös sellaisille lapsille, jotka eivät oma-aloitteisesti ja aktiivisesti ilmaise kiinnostusta lukemista kohtaan.

Toinen aste

EU- ja Eta-maiden ulkopuolelta tuleville toisen asteen opiskelijoille ollaan säätämässä lukukausimaksuja korkeakoulujen tapaan. Toisen asteen koulutuksesta ollaan tällä varjolla leikkaamassa 18 miljoonaa euroa. Hallitus on leikannut ammatillisesta koulutuksesta jo 120 miljoonaa ja norveja purkamalla 9 miljoonaa. Lukioon on aiemmin säädetty rahoitusleikkuri, joka leikkaa noin 100 miljoonaa joka vuosi lukiolle myönnetystä rahoituksesta.

Lukuvuosimaksujen säätämisen perusteella tehtävä leikkaus toteutetaan toisella asteella samaan tapaan kuin korkeakouluissa. Oletuksena leikkauksille on, että opiskelijoiden kokonaismäärä ei muutu, vaikka opinnoista tehdään maksullisia. Tämä on vastoin kysynnän ja tarjonnan lakia ja muuntuu siten väistämättä puhtaaksi koulutusleikkaukseksi, kuten se toteutui korkeakoulujenkin tilanteessa.

On tärkeää, että tunnistettuihin väärinkäytöksiin etsitään korjausratkaisuja. Malli, jossa rahoitusta leikataan mahdollisten lukukausimaksujen verran, ei ole sellainen. Useampi pieni lukio joutuu mahdollisesti lopettamaan toimintansa ulkomaalaisten opiskelijoiden opiskelun muuttuessa maksulliseksi ja siten mahdottomaksi. Lukioden saavutettavuus heikkenee näillä alueilla ja vaikeuttaa alueiden nuorten kouluttautumista.

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen järjestämisedellytykset ja saavutettavuus ovat olleet esillä koulutuspolitiikassa ja hallitusohjelmissa erityisesti 2010-luvun alusta lähtien. Ikäluokkien pieneneminen, kuntien toimintaympäristön eriytyminen ja julkisen talouden tilanne edellyttävät lukiokoulutuksen järjestämisen uudistamista, jotta koulutuksen saavutettavuus ja sivistyksellisten oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen voidaan taata myös jatkossa erilaisilla alueilla sekä suomen ja ruotsin kielillä.

Ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden vastaanottaminen edellyttää lukioilta valmiuksia tarjota oppimisen tukea ja tarkoituksenmukaista kielitietoista opetusta opiskelijoille. Oppimisen tuki ja opiskelijoiden hyvinvointi on samalla lukioille laajempi haaste. Tutkimukset, arvioinnit ja selvitykset ovat osoittaneet, että oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointi on heikentynyt, oppimisen tuen tarpeet lisääntyneet ja oppimistulokset laskeneet 2000-luvulla. Kunnat rahoittavat tällä hetkellä lukiokoulutustaan lakisääteisen asukasperusteisen rahoitusosuuden lisäksi merkittävästi itse. Laajat oppimisen tukeen liittyvät kehittämisvaatimukset ja -tarpeet edellyttävät myös valtion rahoituksen lisäämistä lukiokoulutukseen.

Ammatillinen koulutus

Kokonaisuudessaan ammatilliseen koulutukseen on kohdistunut leikkauksia, jotka eivät ole kohdistuneet tasaisesti kaikkiin järjestäjiin. Samalla ammatilliseen koulutukseen ollaan tekemässä merkittäviä uudistuksia. Rahoitusjärjestelmä uudistuu siten, että uusi rahoitusmalli on käytössä

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

ensimmäisen kerran vuoden 2026 rahoituksesta päätettäessä. Oppimisen tuen uudistus astuu voimaan 1.8.2026. Lisäksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kahdensanvuotinen ko-keilu, johon valitaan enintään 40 koulutuksen järjestäjää, käynnistyy 1.1.2026. On tärkeää, että useiden samanaikaisten muutosten vaikutuksia ammatillisen koulutuksen laatuun, vaikuttavuuteen, osaamistavoitteiden saavuttamiseen ja koulutuksen saavutettavuuteen seurataan aktiivisesti.

Korkeakoulutus

Hallituksen keskeisimmät koulutusleikkaukset kohdistuvat tällä kertaa korkeakoulutukseen. Pysyviksi leikkauksista jää jopa noin 70 miljoonaa euroa. Tämä on täysin ristiriitaista sen kanssa, että tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä mahdollisimman lähelle 50:tä prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Suomi jää jälkeen koulutustasossa kaikkia vertailumaitaan. Suomelta puuttuu parlamentaarinen yhteisymmärrys pitkän aikavälin suunnitelmasta ja rahoituksesta osaamis- ja koulutustasomme nostamiseksi. Työssä ei voida keskittyä vain valmistuneiden tutkintojen määrään, vaan myös opetuksen ja tutkimuksen laatuun, mitä perusrahoitus turvaa.

Valtionavustuksista ollaan leikkaamassa 52,7 miljoonaa euroa. Tästä 35,8 miljoonaa euroa kohdistuu yliopistoille ja 16,9 miljoonaa euroa ammattikorkeakouluille. Lisäksi korkeakouluille osoitettiin yhteensä 65 miljoonan euron leikkaukset perusrahoitukseen, joiden jakautumisesta yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä ei ole kerrottu. Tästä 65 miljoonan leikkauksesta tiedetään, että vuonna 2026 tehdään määräaikainen 30 miljoonan euron leikkaus ja vuonna 2027 määräaikainen 20 miljoonan euron leikkaus. Vuodesta 2028 alkaen leikataan pysyvästi 15 miljoonaa euroa. Leikkaukset vastaavat 5—7 prosentin leikkausta korkeakoulujen perusrahoituksesta.

Yliopistojen perusrahoitus on vähentynyt 12,6 % vuosien 2013—2023 välillä, kun samanaikaisesti tutkintojen määrä on kasvanut 12,5 %, opiskelijamäärä 36,2 % ja vertaisarvioitujen tieteellisten artikkelien ja kirjojen määrä 8,7 %.

Vuoden 2028 pysyvä leikkaus vastaa ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa noin 3 800 vuositaisen tutkinnon rahoitusta. Hallituskauden aikana tehdyt leikkaukset tarkoittavat ensi vuonna ammattikorkeakouluille 51 miljoonan euron ja 5,4 prosentin laskua perusrahoitukseen.

Hallituksen päätökset vesittävät pitkälti myös tohtorikoulutuspilotin, jos pysyvää rahoitusta jatko-opiskeluun ei ole tulossa. Vaikka pilotti loppuu vasta 2028, niin ei ole johdonmukaista, että jatko-opintoihin ei tehtäisi panostuksia tällä välillä.

Perusrahoituksesta leikkaaminen vaikuttaa väistämättä heikentävästi koulutuksen laatuun. Rahoituksen väheneminen tarkoittaa koulutusten järjestämisedellytysten heikkenemistä eli myös vähemmän yksilö- tai pienryhmätason opetusta, ohjausta ja tukea. Lisäksi pysyvän perusrahoituksen väheneminen heikentää korkeakoulujen mahdollisuutta suunnitelmalliseen pitkäjänteiseen toiminnan kehittämiseen ja vaikeuttaa myös ulkopuolisen tutkimusrahoituksen kotiuttamista vastinrahoituksen puutteiden vuoksi.

Korkeakouluihin jo aiemmin kohdennetut resurssileikkaukset viimeisen 15 vuoden ajalta tarkoittavat, että ammattikorkeakoulut järjestävät tutkintokoulutuksen noin puolet pienemmällä rahoit-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

tuksella ja yliopistot kolmanneksen pienemmällä rahoituksella nyt kuin vuonna 2011. Korkeakoulujen rahoitustilanne opiskelijamääriin suhteutettuna jo nykyisellään jää jälkeen muista Pohjoismaista lähes kolmasosan, ja kohdistettujen leikkausten jälkeen tilanne on entisestään huonompi.

Julkisen talouden suunnitelmassa korkeakoulujen aloituspaikkoihin suunnattiin vain 3,8 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus. Jo päätettyjen aiempien määräaikaisten rahoitusten lisäksi kehysriihen tiedotustilaisuudessa kerrottiin, että korkeakoulutuksen aloituspaikkoihin olisi tulossa uusi määräaikainen 100 miljoonan euron lisäys. Tästä ei ole kuitenkaan mitään mainintaa julkisen talouden suunnitelmassa. Kyseinen summa tulee löytää opetus- ja kulttuuriministeriön nykyisen rahoituskehysten ulkopuolelta, koska muuten se näyttäytyy lisäleikkauksena koulutukseen.

Suomi ei voi samaan aikaan leikata koulutuksesta ja odottaa sen tuottavan enemmän. Jos haluamme osajia, innovaatioita ja kansainvälistä vetovoimaa, meidän on investoitava ihmisiin — opiskelijoihin, opettajiin ja tutkijoihin.

Koulutustason nostoksi ei riitä, että nuoret saavat paikan korkeakoulusta. Koulutustason nosto vaatii aloituspaikkojen täysimääräistä rahoittamista ja riittäviä henkilöstöresursseja. Koulutuksen laadun varmistamiseksi ja koulutuksen läpäisyn parantamiseksi pitää huolehtia riittävästä oppimisen tuesta ja ohjauksesta sekä henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvoinnista. Koulutustason nostoa ei saa tavoitella oppimistavoitteita madaltamalla.

Tavoitteeksi asetetun koulutus- ja osaamistason nostamiseksi koko koulutuspolkua tulisi katsoa yhtenä jatkumona ja osoittaa siihen riittävästi resursseja. Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon ja osaamisen edistämisen tulisi näkyä konkreettisesti opetusmäärissä, resursseissa, rakenteissa ja arjen käytännöissä. Korkeakouluissa koulutetaan opettajia ja asiantuntijoita, joiden varaan koko koulutusjärjestelmän ja Suomen tulevaisuus rakentuu. Tämän vuoksi korkeakouluilla on keskeinen rooli osaamistason nostossa ja koulutuksellisen tasa-arvon edistämisessä. Vain vahvistamalla osaamista ja tukemalla erilaisista taustoista tulevia opiskelijoita voidaan rakentaa suomalaiselle koulutusjärjestelmälle vahva ja nykyistä tasa-arvoisempi tulevaisuus.

Hallitus ei tehnyt puoliväliriihessä myöskään päätöksiä kansainvälisten osaajien veto- ja pitovoiman parantamiseksi. Tämä on parlamentaarisesti jaettu tavoite, ja se oli nostettu yhdeksi toimenpiteistä Murron kasvutyöryhmän raportissa. Hallituksella olisi ollut useita keinoja edistää kansainvälisten osaajien houkuttelua ja asettumista Suomeen. Suomen kansainvälistyminen ja osamisperusteinen maahanmuutto vaativat nykyistä sujuvampia oleskelulupakäytäntöjä ja kotoutumisen tukea. Väitöskirjatutkijoille tulisi myöntää oleskelulupa koko väitöskirjaprosessin ajaksi, ja korkeakoulututkinnon suorittaneille tulisi mahdollistaa pysyvä oleskelulupa ilman lisäkritereitä. Lisäksi kansainvälisille osaajille on tarjottava mahdollisuus oppia suomea tai ruotsia työ- tai opiskeluaikana.

Avoim korkeakoulu

Hallituksen päätöksen mukaisesti avoimen korkeakouluopetuksen roolia kasvatetaan ja sen maksunperintää vapautetaan. Lisäksi tarjotaan mahdollisuus kokonaisten tutkintojen suorittamiseen

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

avoimen väylän kautta. Päätös on valmisteltu kuulematta korkeakouluja eli päätöksen toimeenpanijoita.

Tämä on selkeä muutos Suomen pitkään jatkuneelle käytänteelle opintojen maksuttomuudesta ja tutkintokoulutukseen hakeutumisesta. Vaarana on, että maksullisuuden laajentaminen sekä tutkintokoulutuksen ostamismahdollisuus lisäävät yhteiskunnassamme koulutuksen keskittymistä, sosioekonomisen taustan vaikutusta koulutustasoon ja eriarvoisuuskehitystä sekä muodostavat kahden kerroksen tutkintoja. Koulutuksen maksuttomuus on turvannut kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua, ja näin on oltava jatkossakin.

Esimerkiksi hallituksen kaavailema mahdollisuus suorittaa maksuttomasti 30 opintopistettä avoimessa korkeakoulussa ilman opiskelupaikkaa jääneille on linjassa aikaisemman käytännön kanssa.

Korkeakoulutuksen tulee säilyä Suomessa maksuttomana.

TKI

T&K-rahoituslain mukaisia uusia lisäyksiä suunnataan yliopistoille ja ammattikorkeakouluille yhteensä 30 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 54 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lähtien. Rahoituksen painopiste on yliopistoissa siten, että yliopistot saavat vuoden 2026 lisäyksestä 20 miljoonaa euroa ja vuoden 2027 lisäyksestä 39 miljoonaa euroa. On kuitenkin huomioitava se tosiasia, että ammattikorkeakouluille vuonna 2015 AMK-laissa vahvistettua TK-tehtävää ei edelleenkään tueta rahoituksellisesti riittävästi.

T&K-toiminnan rahoituslisäysten ja perusrahoitukseen tehtävien leikkausten seurauksena korkeakoulujen toiminnan ja henkilöstön painopiste siirtyy koulutuksesta ja ylimmän opetuksen antamisesta tutkimuksen puolelle. Tätä voi vauhdittaa myös se, että korkeakoulujen rahoitusmallissa vahvistettiin T&K-toimintaa koulutuksen rahoituksen kustannuksella.

Korkeakoulutukseen kohdennettujen leikkausten seurauksena tarvittavat tutkimus- ja kehityspäonnukset jäävät valitettavasti tyhjän päälle osaajapulan vuoksi. Perusrahoitusleikkauksilla rapautetaan korkeakoulujen mahdollisuuksia kouluttaa T&K-toimintaan tarvittavia osaajia ja tutkijoita.

Opiskelijat

Hallitusohjelman mukaan puoliväliriihessä oli määrä päättää opintotuen kokonaisuudistuksen toteutuksesta ja tarkastella opintotuen tulorajojen tasoa. Kumpakaan näistä riiehen osoitetuista päätöksistä ei tehty.

Orpon hallituksen toteuttamat toimet ovat leikkaamassa päätoimisen opiskelijan rahamuotoisia etuuksia joissain tilanteissa lähes kolmanneksella. Etuustaso tulee todennäköisesti laskemaan Pohjoismaiden heikoimmaksi ja selkeästi matalimmalle tasolle vuoden 1992 opintotukiuudistuksen jälkeen.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Seurauksena opiskelijoiden heikentyneestä etuustasosta opintolainaan turvautuminen tulee todennäköisesti lisääntymään entisestään. Opintolainakanta on tällä hetkellä kasvanut noin nelinkertaiseksi reilun kymmenen vuoden takaiseen verrattuna. Vastavalmistuneiden maisterien lainamäärät ovat nousseet alle 10 000 eurosta 24 714 euroon vuonna 2024. Nyt päätettyjen ja päätettävänä olevien toimien myötä velkaantumispaine tulee todennäköisesti entisestään lisääntymään ja mahdollisesti 30 000 tai 40 000 euron opintolainat tulevat olemaan tulevaisuudessa tyypillisiä.

Taide ja kulttuuri

Kulttuuri- ja taidealalta on leikattu sekä suoraan varsinaisesta kulttuuribudjetista että muualta kulttuurirahoituksesta, kuten Yleisradiosta. Monet toimijat, kuten taidefestivaalit, ovat kaatuneet, moni kiertue on peruutettu ja moni alan ammattilainen jäänyt työttömäksi. Samaan aikaan kulttuuripoliittinen selonteko arvioi, että kuntatalouden vaihtelevien tilanteiden vuoksi alueellinen eriarvoisuus kulttuuripalveluissa kasvaa.

Kuntien valtionosuuksien leikkauksilla on vaikutuksensa myös kulttuuri- ja kirjastotoimeen: laskennallisen VOS-määrärahaleikkauksen osuus on kirjastoille 2 miljoonaa euroa ja miljoona kulttuurille.

Leikkauslistalla on myös 1,6 miljoonaa euroa kulttuuritilojen investointiavustuksiin.

Lastenkulttuurin valtionavustuksiin (2 miljoonaa euroa / vuosi) ei ole tehty vuosien saatossa indeksikorotuksia, ja avustusten pariin on usean vuoden ajan tullut uusia toimijoita resurssin pysyessä samana. Jo ennestään pienten määrärahojen lasku on merkinnyt mittavia sopeuttamistoimia lapsille ja nuorille suunnatuissa taide- ja kulttuuripalveluissa, kuten avoimessa perhetoiminnassa, varhaiskasvatuksen ja koulupäivän aikana tapahtuvassa toiminnassa sekä erilaisissa tapahtumissa, työpajoissa ja näyttelyissä. Syrjäseuduilla tilanne on erityisen tukala.

Taidetestaajat-kulttuurikasvatusohjelma on vienyt kaikki Suomen kahdeksasluokkalaiset kahdelle taidevierailulle, lähialueelle omaan maakuntaan ja/tai valtakunnalliseen kohteeseen Helsinkiin, jo vuodesta 2017. Ohjelman päärahoittajat ovat alusta lähtien olleet Suomen Kulttuurirahasto sekä Svenska kulturfonden. Eduskunta rahoitti toimintaa kausilla 2020—24, muttei enää kaudella 2024—25. Ohjelma on tavoittanut kahdeksasluokkalaiset nuoret lähes sataprosenttisesti kaikkina päättäneinä toimintakausinaan, tavoittaen yhteensä jo yli 500 000 nuorta.

Säätiöt ovat käyttäneet ohjelmaan ja sen kehittämiseen kahdeksan lukuvuoden aikana lähes 40 miljoonaa euroa ja valtio toistaiseksi 5,15 miljoonaa euroa. Nykyinen rahoitussopimus päättyy kesällä 2027, ja säätiöt ovat päättäneet lopettaa rahoituksen tähän. Taidetestaajat-ohjelman tulevaisuus pitää turvata.

TKI-toiminnan kasvutoimenpiteet jäävät taiteen ja kulttuurin toimijoiden osalta ohuiksi. Taiteen edistämiskeskuksen ja Business Finlandin rahoitusmahdollisuuksien väliin jää tällä hetkellä kriittinen kuilu, joka tarvitsisi oman rahoitusinstrumenttinsa: laadukkaan, kansainvälistä potentiaalia tai skaalautumisen mahdollisuutta omaavan taiteellisen sisällön ensimmäinen konseptointivaihe. Suomi hukkaa jatkuvasti luovan talouden potentiaalia, koska meillä ei ole rahoitusinstrumentteja

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

siihen, että pystyisimme hyödyntämään taiteellisia sisältöjä siinä vaiheessa, kun niitä voisi jalostaa liiketoiminnaksi.

Valtionhallinnon tuottavuussäästöjä jyvitetessä on tärkeä huomioida OKM:n hallinnonalan virastojen muutostilanne, Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin yhdistyminen, joka vaatii vuonna 2026 kriittisiä resursseja toimintojen yhdistämiseen käytännössä — säästöt realisoituvat pidemmällä aikavälillä. Lisäleikkaukset pienten virastojen toimintamenoihin muutostilanteessa voivat muodostua kohtalokkaiksi perustehtävien ja -palveluiden hoitamisen kannalta.

Kulttuuria ja taidetta kehysriihen materiaaleissa sivutaan niukasti. On välttämätöntä, että kulttuurin ja taiteen alalla kulttuuripoliittisen selonteon toimenpideohjelma tulee olemaan merkittävä tulevien askelmerkkien määrittämisen paikka. Myöskään kasvutoimenpiteitä ei ole ulotettu koskemaan taide- ja kulttuurialaa tai edes luovia aloja sen laajemmassa määritelmässään. Tässä taas on varmistettava käynnissä olevan, työ- ja elinkeinoministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön johtamana, kasvustrategiatyön vaikuttavuus ja aito toimeenpanon mahdollisuus.

Liikunta

Liian vähäinen liikkuminen on yksi Suomen keskeisistä terveyshaasteista. Vain noin kolmannes lapsista ja nuorista, neljännes aikuisista ja alle viidennes ikäihmisistä liikkuu terveystensä kannalta riittävästi. Erityisen vähän liikkuvat toimintarajoitteiset henkilöt, joita on arviolta 15 % väestöstä.

Huolestuttavaa on myös se, että väestön terveys ja toimintakyky, jotka paranivat pitkään, ovat 2010-luvulta lähtien heikentyneet. Lihavuuden ja mielenterveysongelmien yleistyminen, työkyvyn heikkeneminen ja iäkkäiden toimintakyvyn pysähtynyt kehitys ovat esimerkkejä tästä. Noin 10 % suomalaisista sairastaa tyypin 2 diabetesta, josta suuri osa olisi ehkäistävissä elintapamuutoksilla, kuten liikunnalla.

Riittämätön liikunta aiheuttaa merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle. Näitä ovat muun muassa terveydenhuollon menot, tuottavuuden lasku, ikääntyneiden hoivakulut, syrjäytymisen seuraukset ja sosiaalityönsien kasvu. Arvioiden mukaan liikkumattomuuden kokonaiskustannukset ylittävät vuositasolla kolme miljardia euroa.

Suunnitelmassa ei ole osoitettu merkittäviä lisäpanostuksia valtion liikuntamäärärahoihin, mikä tarkoittaa, että rahoitus säilyy pääosin vuoden 2025 tasolla. Tämä voi rajoittaa erityisesti pienimuotoisten liikunnan edistämisen hankkeiden ja paikallistason toiminnan kehittämistä.

Vuoden 2025 valtion talousarviossa opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) liikuntatoimen budjetti on noin 154,8 miljoonaa euroa. Tämä on noin 10 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa (165 miljoonaa euroa). Tämä lasku osoittaa, että liikunnan rahoitus on jo valmiiksi laskusuunnassa ennen uuden suunnitelmakauden alkua.

Hyvinvointialueiden vastuulla oleva ennaltaehkäisevä terveyden edistäminen, johon liikunta kuuluu, saa jatkossakin rahoitusta, mutta tiukentuva talouskuripolitiikka voi rajoittaa uusien lii-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

kuntahankkeiden käynnistämistä. Kuntien taloustilanne on suunnitelman mukaan edelleen haastava. Tämä voi johtaa siihen, että kuntien liikuntapalveluiden ylläpito ja kehittäminen jäävät vähemmälle huomiolle, ellei erillistä tukea osoiteta liikuntainfrastruktuuriin.

Liikuntapaikkarakentamisen investointiavustuksiin kohdentuu uusia säästöjä 2,4 miljoonaa euroa. Nykyisen hallituksen aikana liikuntapaikkarakentamisen määrärahat ovat vähentyneet merkittävästi. Vuosina 2016—2023 määrärahat olivat keskimäärin 32,7 miljoonaa euroa, mutta vuonna 2024 ne laskivat 25,5 miljoonaan euroon ja vuonna 2025 ne ovat 17,5 miljoonaa euroa (vuonna 2026 noin 15 miljoonaa euroa). Tämä tarkoittaa, että määrärahat ovat noin puolet aiemmasta keskiarvosta. Kun rakennuskustannusindeksi otetaan huomioon, vuoden 2025 määräraha vastaa 14:ä miljoonaa euroa vuoden 2016 hintatasossa. Lisäksi liikuntapaikkarakentamisen määräraha suhteessa liikunnan kokonaisbudjettiin ei ole koskaan ollut näin pieni kuin nyt.

Nuorisotyö

Hallitus kertoi hallitusohjelmassaan yhdeksi tavoitteekseen lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamisen, mutta puoliväliriihen lopputulos on ainakin osittain ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa. Vaikka nuorisovaltion rahoituksen jättileikkaukset vuodelle 2026 peruttiin, muut päätökset — kuten koulutuksen ja kuntien rahoituksen leikkaukset — uhkaavat nuorten hyvinvointia monella tasolla.

Nuorisovaltion kokonaisrahoitus on kuitenkin laskenut yli 15 prosenttia verrattuna aikaan ennen Orpon hallituskautta.

Hallitus aikoo vahvistaa nuorisotyön roolia osana kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää hyvinvointityötä. Tälle ei ole kuitenkaan osoitettu erikseen rahoitusta, joten on epäselvää, mitä tämä käytännössä tarkoittaa. Tällä viitattaneen koulunuorisotyöhön, mikä osaltaan on myös leikkausriskissä kuntien valtionosuusleikkausten vuoksi.

Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn ja korjaaviin toimenpiteisiin, nuorisotyön eri muotoihin sekä koulutukseen, kuntoutukseen ja työhön pääsemiseen liittyvät asiat ovat tällä hetkellä jakautuneet useamman ministeriön vastuulle. Kokonaiskuvan puute johtaa keskenään ristiriitaisiin politiikkatoimiin, ennustamattomiin lopputuloksiin ja tehottomuuteen.

Kun nuorten hyvinvointia ei tarkastella kokonaisuutena, sille ei ole myöskään painetta tai tosiasiallista mahdollisuutta asettaa tarkoituksenmukaisia tavoitteita eikä toteuttaa tavoitteita johdonmukaisesti. Tavoitetason puuttuminen estää paitsi onnistuneen johtamisen myös resurssien ohjaamisen kestäväällä tavalla nuorten hyvinvointia parantavaan työhön. Nuorten hyvinvointityö on osoitettava yhteen vastuuministeriöön, kuten hallitusohjelmassakin viitotetaan. Selkeimmin kokonaisuus asettuisi osaksi opetusministerin tehtävää, johon kuuluisi siten johdonmukaisesti lapsen ja nuoren kasvun kaaresta vastaaminen. Näin myös nuorisotyö asettuisi osaksi muuta nuori-keskeistä kasvatustyötä, mitä se tosiasiallisesti on.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Sosiaali- ja terveystaloudet

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä Suomessa valtaa pitävä kokoomusjohtoinen hallitus toteuttaa samanlaista politiikkaa kuin edellinen kokoomusjohtoinen hallitus vaalikaudella 2011—2015. Suurimmat leikkaukset kohdistuvat tälläkin kertaa ihmisten tarvitsemiin palveluihin, valtiontaloudessa tehdään säästöjä säilyttämällä kustannusvastuuta kunnille ja hyvinvointialueille sekä kuntien ja kuntalaisten eriarvoistumiskehitystä vauhditetaan.

Erityisesti kuntopoliitikassa kokoomuksen ja perussuomalaisen johtama hallitus ei edes pyri noudattamaan ohjelmaansa. Hallituskausi on jo puolivälissä, mutta ensimmäistään kuntien talouksia vahvistavaa tai kuntien velvoitteita karsivaa lakiesitystä ei ole annettu eduskunnalle. Sama koskee sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä pelastustoimesta vastaavien hyvinvointialueiden rahoitusta, jossa hallitus on keskittynyt vain leikkauksiin. Kuntien rahoitusjärjestelmän uudistamista ei tehdä, ja kuntien valtionosuuslaskusta tehdään miniuudistuksena ilman opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuuksia. Tuotakin on lykätty ainakin yhdellä vuodella eteenpäin.

Myös vuosi sitten kaikille sisäministeriön hallinnonalan viranomaisille asetettu velvoite hakea säästöjä vaikeuttaa sisäisen turvallisuuden pitkäjänteistä hoitamista ja kehittämistä vaikeutuneessa turvallisuusympäristössä. Käytännössä säästövelvoite on turvallisuusviranomaisten perusrahoituksen leikkausta.

Hallitus kiihdyttää tietoisesti kuntien ja kuntalaisten eriarvoistumista

Eduskunnalle annetun julkisen talouden suunnitelman 2026—2029 (JTS) mukaan hallituskauden päätökset ovat vahvistaneet kuntataloutta 300 miljoonalla eurolla. Väite on kyseenalainen ja kertoo parhaimmillaankin vain valtiovarainministeriön oman näkökulman. Edellä mainittuun summaan on tiettävästi laskettu vuoden 2023 marraskuun sote-siirtolaskelman tarkistuksen vuoksi tehty 277 miljoonan euron suuruinen valtionosuuslisäys, jolla torjuttiin vastaavansuuruisen leikkaus kuntien peruspalveluiden valtionosuuksista. Kuntien kannalta se oli kuitenkin nollasummapieliä. Vuoden 2024 alusta voimaan astunut kiinteistöveron alarajojen korotuksen tuottama 108 miljoonan euron lisäys taas hyödytti vain 15 kaupunkia, joilla oli ollut varaa pitää omaa kiinteistöverokantaansa matalana. Lisäyksestä jopa 2/3 koitui Helsingin ja Espoon hyödyksi.

Huhtikuun puoliväliriihessä hallitus päätti leikata kuntien peruspalveluiden valtionosuutta 75 miljoonalla eurolla. Kuntien valtionosuuksia on jo pienentänyt myös yhden prosenttiyksikön indeksijarru, joka leikkaa kuntien rahoitusta noin 110 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Lisäksi kuntien valtionosuuksia leikataan ensi vuonna yli 20 miljoonalla eurolla kuntien norminkevennysohjelman perusteella, vaikka normeja ei ole kevennetty.

Niin ikään kuntien kannalta on olennaisen tärkeää, että hallitus kompensoisi hallitusohjelmansa lupauksen mukaisesti täysimääräisesti puoliväliriihessä päätetyistä suurista veronkevennyksistä kunnille koituvat verotulomenetykset. Huomautamme kuitenkin, että niiden vaikutukset eivät kohdistu kuntiin tasaisesti. Sen sijaan edellä mainitut kuntien valtionosuuksien leikkaukset laittavat kuntien talouksia entistäkin kireämmälle. Useammat kunnat joutuvat paikkaamaan taloutaan kunnallisveron korotuksilla. Kun erot pienimmän ja suurimman kunnallisveroprosentin vä-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

lillä ovat tänä vuonna jo 6,2 prosenttiyksikköä, uhkaa kiilu kasvaa entisestään. Valitettavasti tämä ei kiinnosta hallituspuolueita.

Valtiovarainministeri Riikka Purra totesi JTS-lähetekeskustelussa 7.5.2025 eduskunnan istuntosalin ministeriäitiöstä, että "meillä on tavoitteena tasapainoinen tai lievästi alijäämäinen kuntatalous vuonna 27". Väite ei pidä alkuunkaan paikkaansa. Nyt puheena olevan JTS-selonteon mukaan kuntatalous ei ole tasapainossa eikä lievästi alijäämäinen vuonna 2027. Hallituksen eduskunnalle toimittaman tiedon mukaan kuntatalous olisi vaalikauden viimeisenä vuonna 2027 jopa 1,9 mrd. euroa alijäämäinen, kun alijäämä vaalikauden alussa 2023 oli huomattavasti pienempi, 1,2 mrd. euroa. Siksi tasapaino tai pienempi alijäämä ei näyttäisi olevan edes hallituksen tavoite. Tämä kertoo, että hallituksella ja sen avainministerillä ei ole kiinnostusta kuntataloutta kohtaan.

Hallituskauden puolivälissä voidaan yhteenvetona todeta, että hallituksen vähät toimenpiteet ja niiden vaikutukset ovat kohdistuneet hyvin erisuuruksina eri kuntiin. Selvää on, että suurimmalle osalle kunnista hallituksen toimenpiteet tai suoranainen saamattomuus ovat vaikeuttaneet tilannetta.

Ensi vuosi on kunnille jo neljäs vuosi sote-uudistuksen jälkeen ilman luvattua kuntien peruspalveluiden valtionosuusuudistusta, jota hallitus viime syksynä lykkäsi ainakin yhdellä vuodella eteenpäin. Myös kunnille luvattu normien purkaminen takkuilee, vaikka kunnat ovat antaneet jo reilu vuosi sitten lähes 500 ehdotusta purettaviksi normeiksi.

Sen sijaan hallitus suorastaan tehtailee useiden ministeriöiden kautta uusia lakiesityksiä, jotka lisäävät kuntien kustannuksia. Yhteistä niille on, että ne nakertavat kuntien itsehallintoa päättää lakisääteisten tehtävien järjestämisestä kuntien parhaaksi katsomalla tavalla. Esimerkkeinä mainittakoon jätelakiin tehdyt muutokset, asukasrajavaatimuksen asettaminen kuntien rakennusvalvontaan sekä syksyllä tulossa oleva inhouse-sidosyksikkörajan keinotekoinen nostaminen, joka Kullattaja- ja kilpailuviraston arvion perusteella tuottaisi kunnille ylimääräisiä kustannuksia jopa yhdellä miljardilla eurolla.

Kehysriihen yhteydessä julkistetun kuntatalousohjelman perusteella ei ole yllätys, että kuntien väliset taloudelliset erot uhkaavat syventyä entisestään ja eriytyminen on alueellista. Hallitus ei ole tehnyt elettäkään kuntien taloudellisten erojen kaventamiseksi, vaikka ohjelmassaan se lupaa tukea mm. taantuvia kuntia. Se on jättänyt Venäjä-pakotteista taloudellisesti eniten kärsineen itäisen Suomen asukkaat palveluineen kokonaan oman onnensa nojaan.

Siksi ei voida välttyä ajatukselta, että kaikella hallituksen tekemättömyydellä ja saamattomuudella on ollut tarkoituksensa. Kokoomus on vaalikaudesta toiseen, olipa se hallituksessa tai oppositiossa, puhunut vahvasti kaupungistumisen edistämisen puolesta ja pitänyt kuntien lukumäärää liian suurena.

Toisin kuin kokoomus teki edellisellä pääministerikaudellaan 2011—2015, kuntien lukumäärän vähentämiseen se ei enää pyri suoraan kuntarakennelain kautta. Nyt samaan päämäärään pyritään jättämällä luvatut uudistukset tekemättä sekä nakertamalla kuntien päätösvaltaa lakisääteisten tehtävien toteuttamistavoista ja tätä kautta pakotetaan kunnat toimimaan tehottomasti ja kalliisti. Tällainen kuntopolitiikka on vahingollista koko julkiselle taloudelle aikana, jolloin hallituksen

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

pitäisi pyrkiä kasvattamaan tehokkuutta ja tuottavuutta. Taloudellisten kriisikuntien tarkoituksellisella tuottamisella ei kuntataloutta vahvisteta. Hallituksen kunta politiikkaa kuvaavat parhaiten sanat kylmä ja vastuuton. Viime kädessä siitä kärsivät kuntien asukkaat korkeampina veroina ja heikentyvinä palveluina.

Hyvinvointialueiden taloudellinen kurjistaminen vaarantaa sote-lähipalvelut

Hallituksen puoliväliriihen perusteella hyvinvointialueiden määräraha laskee kehyskauden 2026—2029 alun 27,1 mrd. eurosta 26,9 mrd. euroon kehyskauden lopussa vuoden 2026 hintatasossa.

Asiantuntijakuulemisissa ministeriöt eivät kyenneet perustelemaan, kuinka väestön palvelutarpeiden kasvaessa jokainen hyvinvointialue kykenisi hoitamaan lakisääteiset palvelutehtävänsä ja pitämään taloutensa lain vaatimassa tasapainossa rahoituksen pienentyessä kehyskauden lopussa. Siksi katsomme, että JTS-selonteossa hyvinvointialueiden rahoitukselle kirjattu tavoite on epärealistinen.

Toinen keskeinen asiantuntijakuulemisissa esitetty näkemys oli, että hyvinvointialueiden rahoituksessa ei tulisi sallia pistemäisiä kertaluontoisia leikkauksia, jotka horjuttavat rahoitusjärjestelmän uskottavuutta ja kannustimia talouden tasapainottamiseksi. Tätä hallitus kuitenkin tekee kaiken aikaa.

Siksi katsomme, että jos hallitus toimisi viisaasti, se keskittyisi tekemään hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmästä toimivan. Vuoteen 2029 asti hyvinvointialueiden rahoituksen kannalta kyse on siirtymävaiheesta ennen kuin rahoitusjärjestelmästä tehdään pysyvä. Siihen mennessä siihen on tehtävä tarvittavat muutokset koskien esimerkiksi tarveperusteisuutta. Valitettavasti hallitus ei ole edes aloittanut tätä työtä.

Toinen hyvinvointialueiden keskeinen haaste on, että niiden tulisi kattaa taseisiinsa kertynyt alijäämä vuoden 2026 loppuun mennessä. Alijäämät ovat johtuneet vuosien 2023—2024 alkurahoituksen alimitoituksesta, jotka aiheutuivat monista eri tekijöistä, joihin edellinen hallitus ja hyvinvointialueet eivät voineet vaikuttaa.

Hyvinvointialueiden yhteenlasketut alijäämät kahdelta ensimmäiseltä toimintavuodelta ovat yhteensä noin 2,5 mrd. euroa. Jos hyvinvointialueet tekevät tänä vuonna nollatuloksen, pitäisi niiden ensi vuonna tehdä yhteensä 2,5 mrd. euroa ylijäämää, jotta alijäämät tulisi katettua lain vaatimassa aikataulussa. Jokainen tietää, että tämä on mahdotonta lakisääteisiä palveluja vaarantamatta.

Sen sijaan, että hallitus olisi yrittänyt tukea hyvinvointialueita niiden uudistustyössä ja vakauttaa niiden rahoituksen, on hallitus vaalikauden puoliväliin mennessä keskittynyt vain hyvinvointialueiden rahoitusleikkauksiin sekä ohjausvallan siirtämiseen sosiaali- ja terveysministeriltä hyvinvointialueille.

Pääministeri Petteri Orpon (kok.) vaalikauden alussa lupaamaa sote-korjaussarjaa ei ole näkynyt eikä kuulunut. Sen sijaan aluevaalien alla pääministeri väitti useimpien hyvinvointialueiden pää-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

sevän taloudellisiin tavoitteisiin. Väite ei pidä paikkaansa, ja se kuvaa hyvin hallituksen kiinnostuksen puutetta hyvinvointialueita ja palveluja tarvitsevia ihmisiä kohtaan.

Asiantuntijakuulemisten sekä sosiaali- ja terveysministeriön talvella tekemän selvityksen perusteella suurin osa hyvinvointialueista ei edes pyri alijäämien kattamiseen vuoden 2026 lopulla, koska se vaarantaisi ihmisten oikeudet sote-palveluihin.

Muun muassa hyvinvointialueet, THL ja talouspolitiikan arviointineuvosto ovat esittäneet hyvinvointialueiden alijäämän kattamisajan pidentämistä kahdella vuodella. Keskusta on tehnyt siitä lakialoitteen marraskuussa 2023. Kovakorvainen hallitus ei ole tähän suostunut, vaikka se ei maksaisi valtiontaloudelle juurikaan rahaa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri totesi ratkaisussaan 23.4.2025 Satakunnan ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueiden tekemään kanteluun, että rahoitusperiaatteen yleisesti vaarantuessa hallituksen tulisi ryhtyä viipymättä tarvittaviin lainsäädäntötoimiin. Oikeuskanslerin mukaan, "jos rahoituksen riittävyyteen liittyy systemisiä ongelmia, voidaan harkita myös hyvinvointialueen alijäämän kattamista koskevan hyvinvointialuelain 115 §:n sisältöä ja määräaikoja. Tässä harkinnassa on perusteltua ottaa huomioon perusoikeuksien toteutumisen turvaaminen yhtenä painavana näkökohtana."

Katsomme edellä olevin perustein, että hallitus ei ole tehnyt vielä läheskään kaikkea hyvinvointialueiden rahoituksen ja ihmisten tarvitsemien sote-palveluiden turvaamiseksi. Sen sijaan hallituksella näyttäisi olevan rajattomasti aikaa ja rahaa pönkittää yksityisten lääkärijättien bisneksiä ohjaamalla sinne sadoilla miljoonilla euroilla lisärahaa Kela-korvausten kautta. Muun muassa Lääkäriliitto ei pidä tätä järkevänä.

Kiinnitämme huomiota myös ilmi tulleeseen palvelutarvekertoimien ja diagnoositietojen aiheuttamaan hyvinvointialueiden rahoituksen eriytymiseen. Ei ole mielekästä, että hyvinvointialueet kilpailevat diagnoosien määrällä rahoituksensa varmistamiseksi. Ongelmaan on löydettävä kestävä ratkaisu, joka ei vääristä rahoitustilannetta.

Turvallisuusviranomaisille kohdistetut säästöt

Sisäministeriön alaiset turvallisuusviranomaiset ovat joutuneet säästökuurille vuosille 2025—2028 hallituksen vuosi sitten kehysriihessä päättämän ns. tuottavuusohjelman perusteella. Sisäministeriön hallinnonalalla säästöt kohdistuisivat mm. poliisiin, suojelupoliisiin, Rajavartiolaitokseen, pelastustoimeen, Hätäkeskuslaitokseen, Kuopion pelastuskouluun ja Maahanmuuttovirastoon.

Yleisenä huomiona toteamme, että tähän asti jokainen ulkomaalaislain kiristämisesitys on lisännyt Maahanmuuttoviraston työmäärää ja kustannuksia. Samansuuntaista viestiä on tullut myös poliiseilta ja tuomioistuimilta. Hallitus ei kuitenkaan ole antanut siihen lisärahaa. Puoliväliirihessään hallitus osoitti lisärahoitusta mm. poliisille, suojelupoliisille ja Rajavartiolaitokselle. Tilanne ei ole heidänkään kannaltansa tyydyttävä, koska lisärahoitus on aina kertaluonteista, mutta tuottavuusohjelman säästövaatimukset ovat pysyviä nakertaen kunkin turvallisuusviranomaisen pitkän aikavälin perusrahoitusta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Turvallisuustilanteen vaikeutuessa korostamme, että turvallisuusviranomaiset tarvitsevat vakaat pitkän aikavälin riittävät rahoitusnäkymät, jotta ne voisivat suoriutua tehtävistään kunnialla. Tähän mennessä turvallisuusviranomaiset ovat jopa joutuneet käynnistämään muutosneuvotteluja hallituksen vaatimien säästöjen seurauksena.

Korostamme, että Suomen turvallisuus on kokonaisuus, joka muodostuu ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja sisäisestä turvallisuudesta. Jokainen osa-alue täytyy pitää kunnossa.

Haluamme erikseen nostaa esiin Kuopion Pelastusopiston vaikean tilanteen. Sille on osoitettu priorisoiduksi tehtäväksi pelastajien koulutusmäärien mittava lisääminen. Riittämätön rahoitus ja Pelastusopistolle kohdistetut säästötoimenpiteet luovat jo uhkaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan tulevaisuuden palvelukyvyyn kannalta, koska hallituksen antamalla rahoituksella Pelastusopisto ei kykene kouluttamaan tarvittavaa määrää uusia pelastusalan ammattilaisia.

Kuopion Pelastusopiston kannalta huomionarvoista on, että hallitus alkoi vuodesta 2024 alkaen rahoittaa Helsingin pelastuskoulua, jota siihen mennessä rahoitti Helsingin kaupunki. Käytännössä Kuopion Pelastusopistolle aiemmin päätetystä lisärahoituksesta puolet kohdistettiin Helsingin pelastuskoululle. Siksi voidaan sanoa, että Kuopion Pelastusopisto on joutunut jo kahteen kertaan leikkausten kohteeksi.

Yhdymme valiokuntakuulemisessa esitettyyn näkemykseen, että nykyiset säästötoimenpiteet voivat vaarantaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan kyvyn vastata tehokkaasti tuleviin haasteisiin ja varmistaa kansalaisten turvallisuus. Nopean aikavälin toimenpiteeksi ehdotamme, että pelastusalan koulutus keskitetään valtakunnalliseen Kuopion Pelastusopistoon, jolla voisi olla toimipiste myös Helsingissä. Tällä voitaisiin ohjata pelastustoimen rahoitusta sinne, minne se alun perinkin kuului.

Lopuksi

Mielikuva Suomesta on kokenut kovia niin maan sisällä kuin ulkopuolelta katsottaessa. Suomea on aiemmin rakennettu yhteistyöllä. Tämä on ollut pienen kansan keskeinen kilpailukykytekijä. Nyt tätä luottamuspääomaa on syöty rajusti.

Samalla Suomeen liittyvät poliittiset riskit ovat kasvaneet. Inhimillisen pääoman kääntyminen laskuun, kahtiajakoinen ilmapiiri ja pitkäjänteisyydestä luopuminen asioiden hoidossa eivät hyvältä näytä.

Jos emme saa taloutta kasvuun, uudet sopeutustoimet ovat taas edessämme ja joudumme näivetyksen tielle.

Keskusta katsoo, että luottamuksen palauttaminen ja tulevaisuuden uskon vahvistaminen ovat tällä hetkellä päättäjien tärkein tehtävä.

Keskusta tekisi sopeuttamisen hallitusta reilummin ja panostaisi samalla rajusti kasvuun. Suomen ollessa tienristeyksessä keskustan valinta on työn ja kasvun tie.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

Ohjelmalla Suomen talous pystytään saamaan kasvuun, laittamaan oikeudenmukaisesti kuntoon ja palauttamaan luottamus talouteen. Keskustan mielestä suuntaa pitää muuttaa ja viedä Suomi reilun kasvun tielle. Tuplataan talouskasvu, pelastetaan palvelut.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin luottamuksen palauttamiseksi, tulevaisuudenuskon vahvistamiseksi sekä Suomeen liittyvien poliittisten riskien vähentämiseksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää parlamentaarisen yhteistyön, jossa valmistellaan ylivaalikautinen sitoumus julkisen talouden pitkäjänteisestä tervehdyttämisestä ja kunnianhimoisiin kasvutoimenpiteisiin satsaamisesta.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että jatkossa hallitus huomioi vahvemmin myös yksinyrittäjät sekä pienet ja keskisuuret yritykset kasvun ja työllisyyden vahvistamiseksi.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa yhteisöveroa rakenteellisesti siten, että verotusta kevennetään yritykseen kasvun tueksi jätettävän tuloksen osalta yhteisöveron yleisen alentamisen sijaan.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee korotuksen yrittäjävähennykseen.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus keventää tuntuvasti alimman eläkeiän saavuttaneiden työn verotusta kannusteeksi jatkaa työelämässä.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdistaa tuloveroalennuksen voimallisemmin keskituloisille kaikista suurituloisimpien sijaan.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee uudistuksen, jossa ansiosidonnaisille työttömyys- ja sairauspäivärahoille asetetaan katto ja samalla kevennetään sosiaalivakuutusmaksuja siltä osin kuin vakuutusosoikeutta ei katon ylittävältä osalta kertyisi.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa investointiverohyvitystä myös pienemmän kokoluokan yritykset huomioivaksi alentamalla alarajan 50 miljoonasta eurosta yhteen miljoonaan euroon.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu aikeestaan kiristää tavallisten palkansaajien verotusta poistamalla eräitä vähennysoikeuksia.*

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa TKI-vähennystä siten, että myös start-up-yritykset voivat hyödyntää niitä täysimääräisesti.*
- 12. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa tutkimuksen ja tuotekehityksen lisäksi myös innovaatiotoiminnan asianmukaiset rahoitusmallit ja turvaa rahoituksen riittävän tason.*
- 13. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi perintö- ja lahjaveroon uudistuksen siten, että otettaisiin käyttöön aito 10 vuoden maksuajaka, jonka korko olisi ainoastaan valtion viitekoron verran.*
- 14. Eduskunta edellyttää, että toteutetaan välittömästi yleishyödyllisten yhteisöjen kymuotoisiin pääomarahastoihin tekemien sijoitusten verovapaus, jolla helpotetaan sijoittamista pörssin ulkopuolisiin kasvuyhtiöihin.*
- 15. Eduskunta edellyttää, että työllistävän kotitalousvähennyksen ehdot palautetaan ennalleen.*
- 16. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja käynnistää viipymättä itäisen Suomen 10 vuoden mittaisen erityistalousaluekokeilun, joka sisältäisi muun muassa alueellisia verohuojennuksia ja osaamiseen satsaamista.*
- 17. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa jatkossa käyttöön seutukuntakohtaiset kasvusopimukset korvaamaan ainoastaan muutamien kaupunkiseutujen kanssa tehtävät MAL-sopimukset.*
- 18. Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee luvituksesta Suomen kilpailukykytekijän ja asettaa tavoitteeksi, että Suomessa on Euroopan nopein luvitusprosessi vuoteen 2027 mennessä.*
- 19. Eduskunta edellyttää, että hallitus lopettaa sellaisen sääntelyn tehtailun, joka lisää yritysten hallinnollista taakkaa ja käynnistää sen sijaan todellisen normien purkamisen sekä sääntelyn sujuvoittamisen.*
- 20. Eduskunta edellyttää, että hallitus neuvottelee eläkeyhtiöiden kanssa siitä, miten niiden edellytyksiä sijoittaa kasvuvaiheen yrityksiin Suomessa voitaisiin vahvistaa.*
- 21. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa julkisen hallinnon sinänsä perusteltujen säästöjen toimeenpanossa, ettei niiden vuoksi aiheudu millään sektorilla viivästyksiä tai muuta haittaa yritysten toimintaan.*
- 22. Eduskunta edellyttää, että hallitus satsaa määrätietoisesti ruokaviennin vahvistamiseen kohdentamalla valtion aktiivista tukea ruokavientiohjelmien toteutukseen sekä panostamalla elintarvikealan yritysten vientiosaamisen kehittämiseen.*

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy laatimaan kunnianhimoista matkailualan kasvustrategiaa, jonka tavoitteena on matkailun tuplaaminen v. 2030 mennessä ja matkailutaseen saaminen tasapainoon.
24. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa alueellisen kuljetustuen ehdot ennalleen.
25. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, jotta Suomessa voidaan saavuttaa tuottavuusloikka tekemällä Suomesta tekoölyn eettisesti kestävä hyödyntämisen ja soveltamisen suurmaa.
26. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee suunnitelman, jonka tavoitteena on saada inhimillinen pääoma reippaalle kasvu-uralle, sekä käynnistää valmistelun asiasta parlamentaarisesti sopimiseksi.
27. Eduskunta edellyttää, että hallitus lopettaa välittömästi koulutuksesta leikkaamisen kaikilla koulutustasoilla.
28. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää keinoja, joilla lapsiperheiden verotusta voitaisiin keventää nykyistä tuntuvammin.
29. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee lakkautetun aikuiskoulutustuen tilalle välittömästi uudenlainen kannustimen aikuisopiskeluun.
30. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin ottaakseen käyttöön esimerkiksi Kanadan ja Australian mallia mukailevan maahanmuuton pisteytysjärjestelmän, jotta varmistamme maahanmuuton tervehdyttävän julkista taloutta ja samalla mahdollistamme sujuvan työperäisen maahanmuuton.
31. Eduskunta edellyttää, että ulkomaisille erityisosaajille ja heidän perheilleen tulee tarjota ja varmistaa kahden viikon palvelulupaus siitä hetkestä, kun hakija jättää hakemuksensa järjestelmään.
32. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa, että Suomeen tulevilla opiskelijoilla on kannustimet jäädä opintojen jälkeen Suomeen työskentelemään.
33. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy selvittämään, miten maailmalle voitaisiin perustaa suomalaisia kieli- ja kulttuurikouluja, joissa suomen kieltä ja kulttuuria oppineille voitaisiin antaa oleskelulupa Suomeen työskentelemään.
34. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa työperäistä maahanmuuttoa hankaloittavan kolmen kuukauden sääntöä koskevan muutoksen.
35. Eduskunta edellyttää, että hallitus vauhdittaa biokaasutuotantoa ja uusiutuvan energian tuotantoa.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

36. Eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä selvittää, millä tavoin se tulee kompensoidaan maa- ja metsätaloudelle liikenteen päästökaupan kansallisesta laajennuksesta aiheutuvat lisäkustannukset.

37. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää useiden päällekkäisten sopeutustoimien kokonaisvaikutukset, erityisesti lapsiperheisiin.

38. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa viipymättä osa-aikayrittäjien sosiaaliturvan epäkohtia korjaavan uudistuksen toteuttamalla yhdistelmävakuutuksen ansioturvaan.

39. Eduskunta edellyttää, että hallitus selkeyttää työvoimaviranomaisen tulkintakäytäntöä pää- ja sivutoimisesta yrittäjyydestä.

40. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiinnittää tietosuojaan huomiota ja turvaa tietosuojavaltuutetun resurssit.

41. Eduskunta edellyttää, että hallitus budjettilakeja valmistellessa arvioi lakien ja niiden muodostaman kokonaisuuden sukupuolivaikutuksia.

42. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, että minkä verran sen politiikan seurauksena kuluneella vaalikaudella lisätään liikenteen korjausvelkaa.

43. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, millaisia lisäkustannuspaineita investointiohjelman mukanaan tuomat uudet väylät aiheuttavat perusväylänpidon riittävälle rahoitukselle.

44. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa väylärahoituksen ja perusväylänpidon rahoituksen olevan ennakoitavaa ja tasaista poukkoilemisen sijaan.

45. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa valtakunnallista laajakaistaohjelmaa ja varaa sille rahoitusta.

46. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii investointiohjelmansa rahoituksesta eikä siirrä kustannuksia seuraavalle vaalikaudelle sekä samalla hallitus selvittää, minkä verran valtio menettää pysyvästi tuloja investointiohjelman rahoittamiseksi myydyin omaisuuden vuoksi.

47. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu Länsiradan toteuttamisesta.

48. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiinnittää huomiota myös poikittaisliikenteen kehittämisen tarpeisiin.

49. Eduskunta edellyttää, että hallitus todella varmistaa lupaamiensa maakuntalentojen rahoituksen eikä siirrä kustannuksia kuntien maksettavaksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

50. Eduskunta edellyttää, että hallitus tunnistaa myös käytännön politiikkatoimissaan maatalouden merkityksen osana huoltovarmuutta ja yhteiskunnan strategista ydintä.
51. Eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä valmistelee ja toteuttaa hallitusohjelman kirjausten mukaisia elintarvikemarkkina-, kilpailu- ja hankintalakien uudistuksia.
52. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiinnittää huomiota itäisen Suomen erityistilanteeseen ja osana kokonaisuutta neuvottelee alueelle kohdennettua EU:n maaseuturahoitusta.
53. Eduskunta edellyttää, että hallitus helpottaa maatilakokoluokan biokaasulaitosten sääntelystä aiheutuvia kustannuksia hyödyntämällä täysimääräisesti EU:n tarjoamat joustomahdollisuudet.
54. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin maatalouden kannalta välttämättömän kuivike- ja kasvuturpeen saatavuuden varmistamiseksi.
55. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin suurpetojen kannanhoidollisen metsästyksen aloittamiseksi pikimmiten.
56. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa riittävät resurssit ympäristölainsäädännön vaatimien ympäristölupien asianmukaiseen ja nopeaan käsittelyyn.
57. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdistaa rahoitusta myös sisävesien suojeluun.
58. Eduskunta edellyttää, että hallitus vauhdittaa yksityisen kompensatiomarkkinan syntymistä vapaaehtoiseen luonnonsuojeluun.
59. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdistaa korjausrakentamiseen ja energia-avustuksiin rahoitusta rakennusalan vauhdittamiseksi.
60. Eduskunta edellyttää, että hallitus lakkauttamisen sijaan ohjaa asumisoikeusasunto- tuotantoa aiempaa vaikuttavammin.
61. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi varhaiskasvatuksen osallistumismäärän noston vaikutukset henkilöstötarpeeseen ja ottaa tämän huomioon aloituspaikkamäärien pysyvänä nostona.
62. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiinnittää huomiota siihen, että suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen kannalta on tärkeää, että kaikilla maahanmuuttotautaisilla, niin lapsilla, nuorilla kuin aikuisillakin, on todellinen mahdollisuus oppia ja opiskella suomen tai ruotsin kieltä ja tuntea kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan.
63. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi mahdollisuuksia vahvistaa lasten ja nuorten lukemista.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

64. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei toteuta enää minkäänlaisia uusia leikkauksia toiselle asteelle eikä toteuta lukukausimaksujen käyttöönottoa.
65. Eduskunta edellyttää, että useiden samanaikaisten muutosten vaikutuksia ammatillisen koulutuksen laatuun, vaikuttavuuteen, osaamistavoitteiden saavuttamiseen ja koulutuksen saavutettavuuteen seurataan aktiivisesti.
66. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu uudet koulutusleikkauksensa, jotka kohdistuvat tällä kertaa korkeakoulutukseen.
67. Eduskunta edellyttää, että aloituspaikkojen lisäämiseen kohdistetaan myös niiden vaatimaa rahoitusta ja varmistetaan korkeakoulujen mahdollisuudet riittäviin henkilöstöresursseihin.
68. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy konkreettisiin toimenpiteisiin kansainvälisten osaajien veto- ja pitovoiman parantamiseksi.
69. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa, että korkeakoulutus säilyy Suomessa maksuttomana.
70. Eduskunta edellyttää, että kulttuuripalveluiden alueellinen eriarvoisuus ei tule kasvaamaan.
71. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi keinoja lisätä suomalaisten liikuntaa ottaen huomioon, että hallitus on toteuttanut leikkauksia liikuntapaikkarakentamiseen sekä korottanut liikuntapalveluiden arvonnalisäveroa.
72. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, millä tavoin se vahvistaa nuorisotyön roolia osana kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää hyvinvointityötä.
73. Eduskunta edellyttää, että hallitus osoittaa ohjelmansa mukaisesti kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityöstä yhteen vastuuministeriöön, joka selkeimmin olisi opetus- ja kulttuuriministeriö.
74. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiinnittää huomiota siihen, että hallituskausi on jo puolivälissä, mutta ensimmäistäkään kuntien talouksia vahvistavaa tai kuntien velvoitteita karsivaa lakiesitystä ei ole annettu eduskunnalle.
75. Eduskunta edellyttää, että hallitus kompensoi lupautensa mukaisesti täysimääräisesti puoliväliriihessä päätetyistä suurista veronkevennyksistä kunnille koituvat verotulomene-tykset.
76. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi hyvinvointialueiden rahoituksen realistisuutta turvaten kansalaisten tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut väestön ikääntyessä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 2 /kesk

77. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa muutokset hyvinvointialueiden alijäämän kattamisajan pidentämiseksi, jotta hyvinvointialueet eivät joudu mahdottoman tilanteen eteen, jossa palveluiden turvaaminen ja rahoituslain yhtäaikainen noudattaminen ei ole kaikille alueille mahdollista.

78. Eduskunta edellyttää, että hallitus tukee hyvinvointialueita niiden uudistustyössä ja antaa hyvinvointialueiden käyttöön tuottavuutta vahvistavia työkaluja ja vakauttaa niiden rahoituksen sen sijaan, että tekee uusia pistemäisiä leikkauksia hyvinvointialueiden rahoitukseen.

79. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja valmistelee kestävän ratkaisun palvelutarvekertoimien ja diagnoositietojen aiheuttamaan hyvinvointialueiden rahoituksen eriytymisen haasteeseen.

80. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi turvallisuusviranomaisten tarpeen vakaille pitkän aikavälin riittäville rahoitusnäkyville.

81. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi, että nykyiset säästötoimenpiteet voivat vaarantaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan kyvyn vastata tehokkaasti tuleviin haasteisiin ja varmistaa kansalaisten turvallisuuden, ja huomioi talousarvioesityksessä erityisesti Kuopion Pelastusopiston resurssitarpeen.

Helsingissä 5.6.2025

Markus Lohi kesk
Mika Lintilä kesk

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

Vastalause 3 /vihr

Perustelut

Hallitus ei onnistu vastaamaan talouden haasteisiin

Suomen talous on suurten haasteiden edessä. Ilmaston kuumeneminen ja luontokato uhkaavat talouden perusteita. Väestö ikääntyy. Uusia osaajia tarvitaan niin päiväkoteihin ja terveydenhoitoon kuin vihreää siirtymää edistäviin yrityksiinkin. Työllisyystilanne on heikko, ja erityistä huolta aiheuttaa nuorten kasvava työttömyys.

Suomi on jäänyt työn tuottavuudessa jälkeen verrokkimaista. Luonnonvaroja käytämme reippaasti yli EU:n keskiarvon. Geopoliittiset jännitteet aiheuttavat epävarmuutta. Trumpin tullit uhkaavat koko euroalueen ja samalla Suomen talouden kehitystä.

Velkaantuminen on ennätyskorkealla ja julkinen talous kroonisesti alijäämäinen. Ennen pitkää tämä kehitys voi vaarantaa hyvinvointivaltion keskeisten tehtävien toteuttamisen, ilmasto- ja luontopolitiikan sekä yhteiskunnan uudistumisen.

Suomeen tarvitaan selkeä ohjelma julkisen talouden vakauttamiseksi mutta samalla ymmärrys siitä, että heikon taloudellisen suhdanteen aikana toteutetut laajamittaiset ja väärin kohdennetut leikkaukset ovat virhe. Krooninen alijäämä ei myöskään taitu ilman rakenteellisia uudistuksia, jotka lisäävät talouden tehokkuutta ja iskunkestävyyttä.

Valitettavasti Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2026—2029 ei tarjoa varteenotettavia vastauksia näihin haasteisiin. Orpon hallitus leikkaa koulutuksesta ja osaamisesta, jarruttaa työperäistä maahanmuuttoa sekä heikentää ilmastokriisin ja luontokadon torjuntaa historiallisella tavalla. Samalla hallitus tekee julkisen talouden kannalta kestävämpiä, hyvätuloisille ja suuryrityksille kohdennettuja veronalennuksia, joiden hyödyt jäävät vaatimattomiksi. Talouden vaikeasta tilanteesta huolimatta hallitus myös jatkaa anteliaiden, ympäristölle haitallisten verotukien jakamista.

Lukuisat valtiovarainvaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat korostaneet hallituksen päätösten merkittäviä riskejä julkiselle taloudelle. Esimerkiksi VTV arvioi suorasanaisesti, että puoliväliriihen päätökset vievät julkista taloutta entistä kauemmaksi sopeutustavoitteesta ja että hallitus ei esitä uskottavaa suunnitelmaa julkisen talouden tasapainottamiseksi. Talouspolitiikan arviointineuvosto toteaa, että kokonaisuutena veromuutoksiin liittyy merkittävä riski verotulojen pienemisestä.

Vihreiden tavoitteena on tehdä Suomesta ilmasto- ja luontoposiitiivinen hyvinvointivaltio, jossa ihmiset ja eläimet voivat hyvin ja talous on tasapainossa. Sen saavuttamiseksi Suomeen tarvitaan parlamentaarinen ylivaalikautinen sitoumus ekologisten reunaehtojen asettamisesta talouden kehitykselle sekä talouden kestävyysvajeen taittamisesta. Talouden kestävyydestä ei voida uskottavasti sopia ilman parlamentaarista näkemystä Suomen ilmasto- ja luontopolitiikan kestävästä linjasta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

Julkisen talouden kestävyys tulee olla jatkuvasti siinä määrin vahva, ettei finanssipoliittikkaa jouduta kiristämään kriiseihin vastatessa.

Vihreät tähtää siihen, että Suomella on mahdollisuus toteuttaa tavoitteiden mukaista talouspolitiikkaa kaikkina aikoina. Aikamme suurimpiin yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaaminen sekä vakaa ennustettava yhteiskunnallinen kehitys edellyttävät finanssipoliittista liikkumavaraa. Esimerkiksi ilmaston kuumeneminen ja luontokato on kyettävä pysäyttämään ennen kuin on liian myöhäistä. Se vaatii mittavia investointeja, jotka on toteutettava suhdanteesta riippumatta. Myös kiristynyt turvallisuuspoliittinen tilanne edellyttää varautumista ja kykyä reagoida muuttuviin tilanteisiin.

Talouden liikkumavaran avulla kriiseistä voidaan selviytyä niin, että kukaan ei putoa kolkasta ja kansantalouden vakaus säilyy. Kansainvälisessä katsannossa Suomi on pieni ja avoin talous, jonka riippuvuus kansainvälisessä taloudessa tapahtuvista muutoksista on erityisen suuri. Suomen viennin pohja on kapea ja siksi haavoittuvainen kansainvälisessä taloudessa tapahtuville muutoksille. Talouteen liittyviin kriiseihin ja häiriöihin liittyy aina riski siitä, että häiriö kroonistuu ja jää pysyväksi.

Finanssipoliittikan riittävä liikkumatila on tärkeää myös, jotta niin sanotut automaattiset vakauttajat, kuten työttömyysturva, voivat tasoitaa suhdannevaihteluita tehokkaasti luottokelpoisuuden tai rahoitusmarkkinoiden luottamuksen vaarantumatta. Vaikuttavaan elvyttävään finanssipoliittikkaan ei ole mahdollisuuksia, jos rahoitusmarkkinoilla vallitsee luottamuspulla julkisen talouden pitkän aikavälin kehitykseen.

Finanssipoliittista liikkumavaraa ei siis rajoita niinkään julkisen talouden velka ja alijäämä yhtenä vuotena, vaan pitkän aikavälin kestävyysvaje ja poliittinen kyvyttömyys rakenteiden uudistamiseksi.

Julkisen talouden vahvistaminen edellyttää rakenteellisia uudistuksia ja kestäväää veropoliittikkaa.

Markkinoiden luottamusta voidaan vahvistaa ja finanssipoliittikan liikkumatilaa kasvattaa toteuttamalla sellaisia yhteiskuntaa uudistavia rakenteellisia toimia, joilla on uskottava potentiaali vaikuttaa positiivisesti julkisen talouden pitkän aikavälin näkymään.

Riittävä finanssipoliittinen tila on mahdollista saavuttaa lisäämällä työvoiman määrää, uudistamalla verotusta, lisäämällä kannusteita innovaatioihin, parantamalla tuottavuutta, kasvattamalla koulutetun väestön määrää ja tekemällä muita julkista taloutta vahvistavia toimia, kuten priorisoida menokohteita. Samanaikaisesti on huolehdittava, että suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet pysyvät vakaina eikä huonoinakaan aikoina murenneta ihmisten välistä luottamusta ja hyvän elämän edellytyksiä.

Talouden sopeuttaminen ympäristön rajoihin, työmarkkinoiden muutokset, hyvinvointivaltion turvaaminen ja Suomen väestön ikääntyminen edellyttävät verotuksen uudistamista. Vihreän verouudistuksen tavoite on kannustaa kuluttajia ja yrityksiä vähäpäästöisiin ja ylikulutuksen pysäyttäviin ratkaisuihin sekä varmistaa hyvinvointivaltion rahoitus oikeudenmukaisella tavalla.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

Käytännössä se tarkoittaa verotuksen painopisteen siirtämistä työn verotuksesta haittojen ja kulutuksen verottamiseen. Lähtökohtana on sosiaalisesti oikeudenmukainen tulonjako, joka poistaa köyhyyttä ja vähentää tulo- ja varallisuuseroja. Ansio- ja pääomatuloverotuksen tasoa tuodaan lähemmäs toisiaan. Verotusta koskevat uudistukset on toteutettava siten, että veroaste on hyvinvointivaltion rahoituksen turvaamisen kannalta riittävällä tasolla.

Valtiontalouden kehysmenettelyä tulee uudistaa niin, että se ottaa huomioon myös päätösten aiheuttamat muutokset valtion tuloissa. Tällä hetkellä esimerkiksi verotuet eivät näy kehyksessä.

Hallituksen finanssipoliittiset tavoitteet lipuvat yhä kauemmas

Hallituksen finanssipoliittiset tavoitteet karkaavat julkisen talouden suunnitelmassa tehtyjen linjausten myötä yhä kauemmas saavuttamattomiin. Hallituksen itselleen asettamat tavoitteet eivät näytä toteutuvan hallituskauden aikana.

Hallituksen tavoitteena oli, että julkisen talouden alijäämä on korkeintaan 1 prosentti suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2027 mennessä. Valtiovarainministeriön viimeisimmän ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä on kuitenkin 3,3 prosenttia vuonna 2027. Tavoitteen ja nykytilanteen välillä on useita miljardeja euroja.

Hallituksen tavoitteena oli vakauttaa velkasuhde ja sen jälkeen kääntää ylivaalikautisesti tarkasteltuna velkasuhde pysyvästi alenevalle uralle. Valtiovarainministeriön tuoreimmassa ennusteessa julkisen talouden velkasuhde kohoaa hallituskauden alun 77,5 prosentista 86,7 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2027. Vuonna 2029 velkasuhde on jo lähes 90 prosenttia.

Hallituksen suunnitelmissa on ottaa miljardin euron laina Valtion Eläkerahastosta ja siten saada velkasuhde keinotekoisesti pysähtymään yhtenä vuotena. Tästä kikkailusta huolimatta velkasuhde lähtee jälleen seuraavana vuonna kasvuun. Asiantuntijat eivät ole pitäneet eläkevarojen käyttöä "siltarahoituksena" tarkoituksenmukaisena keinona puuttua velkaantumiseen. Valtiovarainvaliokunnan saamien asiantuntijalausuntojen perusteella ratkaisu tulee valtiolle kymmeniä miljoonia euroja kalliimmaksi verrattuna tavanomaiseen lainanottoon. Lisäksi on hyvä huomata, että koko ratkaisu olisi tarpeeton, jos asiantuntijoiden niin ikään kritisoimasta, julkista taloutta heikentävästä yhteisöveron alennuksesta luovuttaisiin.

Hallituksen taloutta vahvistavat toimet jäävät riittämättömiksi

Julkisen talouden heikko tilanne vaatii toimia. Hallituksen toimet talouden vahvistamiseksi jäävät kuitenkin riittämättömiksi. Tilanteessa, jossa tuleville vuosille kohdistuu merkittäviä ja poikkeuksellisia menopaineita esimerkiksi puolustukseen ja väestön ikääntymiseen liittyen, on täysin kestämatöntä vähentää valtion verotuloja miljardiluokassa.

Hallitus lataa suurimmat odotukset kahden prosenttiyksikön yhteisöveron alennukseen. Asiantuntijat ovat kritisoineet päätöstä voimakkaasti ja pitäneet hallituksen arvioita yhteisöveron laskemisen vaikutuksista talouskasvuun ylioptimistisinä. Yhteisöveron lasku ei tutkimusten perusteella rahoita itse itseään, vaan päätös tulee lisäämään julkisen talouden velkaantumista. Yhteisö-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

vero oli jo ennen hallituksen päätöstä Suomessa kilpailukykyisellä tasolla, jolloin investointeja houkuttelevan verokilpailun kautta tulevat hyödyt ovat rajalliset.

Aavistuksen vahvempaan tutkimusnäyttöön nojaa päätös keventää suurimpia marginaaliveroja. Päätöksellä saattaa siis olla myönteisiä dynaamisia vaikutuksia, mutta korkeisiin itserahoitusasteisiin pääseminen tapahtunee vasta tulevien vuosikymmenten aikana, kun taas julkista taloutta heikentävät vaikutukset realisoituvat heti. Lisäksi päätös asettuu osaksi Orpon hallituksen epäoikeudenmukaista talouspolitiikan kokonaisuutta, jossa pienituloisille on toistuvasti kohdistettu mittavia leikkauksia, mutta suurituloisten verotusta kevennetään.

Pieni- ja keskituloisten ansiotuloverotuksen keventäminen sisältyy myös Vihreiden tavoitteen vihreästä verouudistuksesta. Hallituksen politiikan ongelmana on se, että käytännössä veronkevennysten vaikutukset vesittyvät verovähennysten karsimisen myötä. Esimerkiksi ammatiliittojen jäsenmaksujen verovähennyskelpoisuuden poistamisen myötä liittoon kuuluva pientai keskituloinen ei juuri hyödy veronkevennyksistä. Tämä lienee hallituksen tavoitekin. Ammatiliittojen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistaminen on linjassa hallituksen aiempien toimien kanssa, joilla on vähennetty järjestäytymisen kannusteita ja heikennetty työntekijöiden asemaa. Toisin kuin hallitus, Vihreät uudistaisi työmarkkinoita tasapainoisesti ja oikeudenmukaisesti.

Rahoittaakseen mittavia veronalennuksia hallitus jatkaa epäreilua leikkauspolitiikkaa. Lisäleikkauksia kohdistetaan esimerkiksi kehitysyhteistyöhön, sosiaali- ja terveysalan järjestöille sekä koulutukseen. Leikkaukset saattavat tuoda säästöjä lyhyellä aikavälillä mutta tulevat suurella todennäköisyydellä kalliiksi myöhemmin. Mittavat valtionhallinnon säästötoimet puolestaan voivat esimerkiksi heikentää lainvalmistelun laatua ja hidastaa viranomaisprosesseja.

Talouden vahvistaminen edellyttää osaamista ja talouden uudistamista

Yksittäisten suurten veronalennusten sijaan Vihreät keskittyisi talouden vahvistamiseksi erityisesti neljään kokonaisuuteen.

Suomen tulee panostaa entistä määrätietoisemmin koulutukseen kaikilla koulutusasteilla, sillä vahvaa taloutta ei ole ilman vahvaa osaamista. Pärjäämme kansainvälisessä kilpailussa vain luovuudella, kekseliäisyydellä sekä korkealla koulutus- ja osaamistasolla. Tulevaisuudessa Suomessa on entistä tärkeämpää panostaa myös innovaatioihin, tieteeseen ja tutkimukseen.

Vihreä siirtymä on Suomen talouden suurimpia mahdollisuuksia sekä ilmastokriisin ja luontokadon pysäyttämisen kannalta välttämätön kehityskulku. Vahvemmillä kannustimilla, laadukkailla viranomaisprosesseilla, ennakoitavalla ja markkinaehtoisella ohjauksella sekä kohdennetuilla täsmätoimilla Suomi voi kotiuttaa kymmenien miljardien investoinnit. Luonnonvarojen ylikulutuksesta eroon pääsemiseksi Suomen pitää siirtyä krääsätaloudesta kiertotalouteen.

Suomi tarvitsee työhön johtavaa maahanmuuttoa. Maahanmuuton edistäminen ja väestökehityksen kääntäminen on yksi hyvinvointivaltion kohtalonkysymyksistä. Suomeen on päästävä nykyistä helpommin tekemään töitä, yrittämään ja rakentamaan elämää. Tämä ei tapahdu itsestään,

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

vaan vaatii aktiivisia tekoja työhön johtavan maahanmuuton pito- ja vetovoiman vahvistamiseksi sekä panostuksia Suomeen muuttaneiden ihmisten kotoutumiseen ja työllisyyteen.

Taloutta on uudistettava ja tuottavuutta parannettava. Suomen ei tule tyytyä alkutuottajan tai raaka-aineviejän rooliin, vaan tähdätä siihen, että meiltä lähtee maailmalle korkean jalostusarvon tuotteita. Suomen tulee panostaa uusiin ja innovatiivisiin aloihin, aineettomiin tuotantotekijöihin, luoviin aloihin ja teknologian mahdollisuuksiin.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden leikkaukset johtavat myöhemmin suurempiin kustannuksiin

Sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottavuuden parantaminen olisi yksi vaikuttavimmista keinoista vahvistaa julkista taloutta.

Sen sijaan hallitus jatkaa politiikkaa, joka leikkaa voimakkaasti ihmisten hyvinvointia ja pitkän aikavälin kestävyttä rakentavia palveluita. Lyhytnäköiset leikkaukset uhkaavat lisätä sosiaali- ja terveysmenoja entisestään tulevina vuosina.

Julkisen talouden suunnitelmassa pidetään yhä kiinni siitä, että hyvinvointialueiden tulee kattaa alijäämänsä vuoteen 2026 mennessä, vaikka on hyvin tiedossa, että kaikilla alueilla ei ole edellytyksiä siihen. Samaan aikaan hallitus aikoo leikata taloutensa tasapainoon saaneelta Helsingiltä. Hyvinvointialueille tulee antaa lisää aikaa alijäämien kattamiseen. Rahoitusmallin kannustimia ei tule rikkoa leikkaamalla niiltä alueilta, jotka ovat saavuttaneet taloustavoitteet.

Hallitus kaataa jälleen rahaa Kela-korvauksiin, vaikka aiempi Kela-korvausmalli oli kallis ja epäonnistunut. Hoitojonot eivät lyhentyneet, mutta rahaa kului ja valui yksityisten terveysjätien taskuihin. Kela-korvausten kasvattaminen heikentää hoidon jatkuvuutta ja pahentaa lääkäripulaa julkisella sektorilla. On myös epäselvää, aikooko hallitus vakiinnuttaa Kela-korvausmallin rahoituksen vai onko kyseessä vain muutaman vuoden lahja yksityisten palveluiden käyttäjille.

Yksi hallituksen julmimmista päätöksistä on välttämättömäksi arvioitun kiireettömän hoidon evääminen paperittomilta henkilöiltä. Päätös on myös julkisen talouden kannalta järjetön. Jos esimerkiksi pitkäaikaissairauksia ei hoideta, niistä kärsivät paperittomat henkilöt päätyvät ennemmin tai myöhemmin päivystysten ja erikoissairaanhoidon piiriin, mikä tulee kalliimmaksi.

Sosiaalipalveluihin kohdistettavat leikkaukset heikentävät lasten, nuorten, perheiden ja vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea. Sosiaalihuollon palveluvalikoiman rajausta osuu muun muassa heikoimmassa asemassa oleviin lapsiperheisiin, vammaisiin sekä mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiviin. Se tulee lisäämään lastensuojelun ja muiden korjaavien palveluiden tarvetta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksiin kohdistuvat leikkaukset nakertavat kansalaisyhteiskuntaa sekä heikentävät järjestöjen mahdollisuuksia toteuttaa ennaltaehkäisevää ja kannattelevaa toimintaa, joka on osaltaan myös vähentänyt julkisiin palveluihin kohdistuvaa painetta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

Teknologia voi tarjota toimivia keinoja lisätä tehokkuutta ja tuottavuutta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vihreät suhtautuu teknologian kehittämiseen ja uudenlaisten toimintatapojen käyttöön-ottoon lähtökohtaisesti myönteisesti. Hallituksen päätös leikata ikääntyneiden ihmisten palveluiden rahoitusta teknologian varjolla on kuitenkin käytännössä leikkaus palvelutasosta.

Hallituksen politiikka kurittaa kuntien taloutta

Kuntien taloustilanne on heikko kaiken kokoisissa kunnissa. Monissa kunnissa on jo nyt käynnissä useamman vuoden mittainen talouden sopeutusohjelma. Hallitus kohdistaa kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen uuden 75 miljoonan euron leikkauksen. Tämän lisäksi kuntien peruspalvelujen valtionosuutta vähentää yhden prosenttiyksikön indeksijarru. On erittäin tärkeää, että yhteisöveroon suunniteltu alennus kompensoidaan kunnille esimerkiksi jako-osuutta muuttamalla — muussa tapauksessa kyse on leikkauksesta kuntien tuloihin.

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että vähennys toteutetaan siten, että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan. Kuntiin on kuitenkin kohdistettu kuluvalle hallituskaudella jo useita rahoitusleikkauksia, minkä lisäksi tehtäväkentän supistuttua kunnilla on myös aiempaa vähemmän mahdollisuuksia menosopeutuksiin. Leikkaukset vaikuttavat siten suoraan peruspalveluihin sekä kasvun edellytyksiin. Kustannusten kasvaessa tämä tarkoittaa todennäköisesti leikkauksia varhaiskasvatukseen ja koulutukseen sekä muihin lasten ja nuorten palveluihin.

Hallituksen ilmasto- ja luontopolitiikka on täysin riittämätöntä Suomen ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttamiseksi

Julkisen talouden suunnitelman esitykset ilmasto- ja ympäristöpolitiikan saralla jäävät täysin vajaksi Suomen ilmasto- ja luontotavoitteiden kannalta. On huojentavaa, että Suomen ilmastolakiin kirjattua hiilineutraalisuustavoitetta ei lopulta romutettu. Silti hiilineutraaliutta edistävät määrärahat pienenevät kehyskaudella merkittävästi muilla sektoreilla kuin tutkimus- ja kehittämistoiminnassa, vaikka EU-tason ilmastovelvoitteiden ja Suomen kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää yhä enemmän toimia.

Erityisen huolestuttava on maankäyttösektorin tilanne, jonka korjaamiseksi hallitus ei edelleenkään esitä uskottavia toimia tai riittäviä määrärahoja. Maankäyttösektorin palauttaminen päästölähteestä nieluksi edellyttää metsähakkuiden rajoittamista. Selkeä yksittäinen toimi hakkuumäärien laskemiseksi ja hiilinielun elvyttämiseksi olisi puun energiakäytön vähentäminen, jota vauhdittaisi esimerkiksi puunpolton veroedun poistaminen. Julkisen talouden suunnitelmassa ei kuitenkaan ole valmiutta tämän tai muidenkaan ympäristölle haitallisten verotukien poistamiseen.

Sen sijaan hallitus tekee toimia, jotka kannustavat lisäämään hakkuita. Metsävähennyksen kasvattamiselle on poikkeuksellisen hatarat perustelut, eikä sitä voida pitää mitenkään hyväksyttävänä tilanteessa, jossa maankäyttösektorin ilmastovelvoitteiden ja kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttäisi päinvastoin hakkuumäärien vähentämistä. Metsähallituksen tuloutuksen kasvattaminen puolestaan lisää valtion metsiin kohdistuvaa hakkuupainetta.

Luontokadon pysäyttäminen edellyttää riittäviä panostuksia suojelu- ja ennallistamistoimiin, mutta myös luonnon heikentämiseen puuttumista. Suomi on osana YK:n luontosopimusta sitou-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp Vastalause 3

tunut selvittämään ympäristölle haitalliset tuet vuoteen 2025 mennessä ja suuntaamaan näitä tukia uudelleen luonnon monimuotoisuutta tukeviksi. Julkisen talouden suunnitelmassa tämä sitoumus ei vielä toteudu, joten hallituksen on syytä palata asiaan viimeistään vuoden 2026 talousarvioesityksessä.

Aikomus määritellä turve kansallisesti strategisesti tärkeäksi raaka-aineeksi on virhe. Turvetuotannolla on haitallisia ympäristövaikutuksia ja päästökaupan vuoksi turpeen energiakäyttö on muuttunut kannattamattomaksi, jolloin sitä ei tulisi verovaroin pyrkiä elvyttämään.

On hyvä, että hallitus laajentaa jäteveroa sekä korottaa kaivosveroa. Kaivosveroa tulee edelleen korottaa verrokkimaiden tasolle. Kaivosten ympäristöhaittojen vähentämiseksi tarvitaan myös muita toimia, kuten tiukempaa sääntelyä kaivosten jätevesien säilytyksen ja ympäristöön lasketavien vesien pitoisuuksien osalta sekä kaivostoiminnan estämistä luonnonsuojelualueilla.

Vihreiden tavoitteena on saada luotua vahvat kiertotalousmarkkinat, jotta kestävyysnäkökulmasta toimet eivät ole pelkästään julkisen sektorin varassa. Tavoitteena on materiaalien vähäisempi ja tehokkaampi käyttö, tuotteiden uudelleenkäyttäminen, kierrätysmateriaalien tarjonnan kasvu sekä jalostusarvon nosto teollisuudessa ja uusien innovaatioiden syntyminen palvelusektorilla. Jotta kiertotalouden ratkaisut olisivat kannattavia ja edelläkävijäyritykset saisivat ansaitsemansa hyödyn, on varmistettava, että neitseellisten luonnonvarojen käytöllä on hinta, joka kuvastaa sen ympäristövaikutuksia.

Luonnonvarojen hinnoittelumiseksi on otettava käyttöön kiertotalouden veropaketti: neitseellisiä maamassoja, kaivosten kaikkea louhintaa sekä jätteen ja puun teollisen mittakaavan polttamista on alettava hinnoitella. Samoin kertakäyttöpakkauksille on asetettava pakkausvero. Jäteveroa on laajennettava koskemaan kaikkea jätettä, ja sen tasoa on korotettava. Näin kierrätettyjen, uudelleenkäytettyjen ja korkeamman jalostusasteen vaihtoehtojen kilpailukyky paranee.

Kierrätettyjen materiaalien markkinoita tulee jouduttaa myös sekoite- ja jakeluvelvoitteilla. Julkisen sektorin rakennushankkeissa on otettava käyttöön uusiomaa-ainesten sekoitevelvoite. Maamassat muodostavat suurimman osan Suomen neitseellisten luonnonvarojen käytöstä, ja sekoitevelvoitteen avulla luotaisiin markkinat sille, että kerran kaivettuja maa-aineita käytettäisiin neitseellisten sijaan. Kierrätyslannoitteiden jakeluvelvoite taas ohjaisi lannoitteiden valmistajia ja myyjiä panostamaan ravinteiden kierrättämiseen. Tämä vahvistaisi myös monissa tapauksissa huoltovarmuutta, sillä iso osa lannoitevalmistuksesta nojaa yhä fossiilisiin polttoaineisiin ja Venäjältä tuotaviin raaka-aineisiin.

Turvallisuutta ei rakenneta vain puolustusmenoja kasvattamalla

Julkisen talouden suunnitelmassa linjataan Suomen tavoitteeksi nostaa puolustusmenot 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2029 mennessä. Tämä kasvattaa julkisen talouden menoja voimakkaasti erityisesti vuosina 2028 ja 2029. Euroopan heikentyneen turvallisuustilanteen ja Venäjän muodostaman sotilaallisen uhan takia puolustusmenojen kasvattamista voidaan pitää perusteltuna, kunhan se tapahtuu tarvelähtöisesti. Samalla on välttämätöntä varmistaa, että määrärahojen kasvaessa voimakkaasti nopeassa ajassa niiden käytön valvonta on tarkkaa ja tehokasta.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

Pysyväksi tarkoitettujen puolustusmenojen kasvun rahoittamisesta on tarpeen laatia parlamentaarinen suunnitelma. Vihreiden mielestä puolustusmenoja ei tule kattaa kokonaisturvallisuutta heikentämällä. Puolustusmenojen nousu ei saa johtaa uusiin leikkauksiin esimerkiksi sosiaaliturvasta, koulutuksesta tai sosiaali- ja terveystalouksista. Näin pidetään yllä sisäisesti vakaata yhteiskuntaa, millä on viime kädessä vaikutusta myös maanpuolustustahtoon. Puolustusmenojen rahoittamisen tueksi tulisi tarkastella esimerkiksi EU-tason ratkaisuja tai puolustusveron kaltaisia uusia instrumentteja.

Globaaleihin kehityskuluihin on vastattava myös muutoin kuin puolustuksen keinoin. Suomessa on perinteisesti ollut vahva ymmärrys laajasta kokonaisturvallisuudesta, jossa ei vain varauduta uhkiin, vaan myös pyritään ennaltaehkäisemään niitä. Kehitysyhteistyörahoituksella on tässä tärkeä rooli. Hallitus kuitenkin toimii päinvastoin ja vähentää kehitysyhteistyön rahoitusta 50 miljoonalla eurolla jo aiemmin tehtyjen leikkausten päälle.

Tilanteessa, jossa Yhdysvallat vetäytyy vauhdilla maailmanpolitiikan näyttämöltä, EU:lla ja Suomella osana sitä on mahdollisuus ja myös velvollisuus ottaa aiempaa vahvempi rooli globaalissa kehityksessä. Etenkin Afrikan alueella tyhjiön täyttävät pian muut toimijat, jos EU:lla ei ole valmiutta vahvistaa yhteistyötä kaupan, turvallisuuden ja kehityksen saralla alueella.

Koulutusleikkausten sijaan tarvitaan panostuksia koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin

Jos tavoitteena on talouden vahvistaminen, on koulutuksesta leikkaaminen erittäin nurinkurista politiikkaa. Juuri koulutus ja osaaminen ovat talouden, työllisyyden ja tuottavuuden parantamisen tärkeimpiä moottoreita. Vahvaa taloutta ei ole ilman vahvaa osaamista.

Hallituksen koulutusleikkaukset kohdistuvat tällä kertaa erityisesti korkeakoulutukseen. Puheet koulutustason nostosta jäävät ontoiksi, kun korkeakoulujen perusrahoitusta nakerretaan jälleen. Samoin T&K-panostusten vaikutukset jäävät vajaiksi, mikäli osaajia ei ole riittävästi. Hallituksen lupaamaa 100 miljoonan euron määräaikaista panostusta koulutustason nostamiseen ei löydy julkisen talouden suunnitelmasta. Jää epäselväksi, aikooko hallitus rahoittaa tämän panostuksen uusilla koulutusleikkauksilla.

Esimerkiksi Unifin mukaan julkisen talouden suunnitelmaan kirjatulla päätöksillä ei ole koulutustasoa nostavaa vaikutusta, vaan leikkausten voi ennakoida joko vähentävän koulutettavien määrää tai vähentävän opiskelijan saamaa opetusta, ohjausta ja tukea.

Julkisen talouden suunnitelmasta puuttuvat odotetut linjaukset opintotuen kokonaisuudistuksesta. Asiantuntijakuulemisissa kävi ilmi, että uudistus on linjattu toteutettavaksi kustannusneutraalisti. Vihreät kannattaa opiskelijoiden toimeentulon vahvistamista ja kehittämistä suuntaan, joka mahdollistaa täysipäiväisen opiskelun eikä lisää nuorten lainataakkaa.

Maksuton koulutus on Suomen tasa-arvoisen koulutuksen kivijalka, jota hallituksen päätöksillä on ryhdytty murentamaan. Vihreät ei tätä hyväksy. Tutkinnonanto-oikeuden myöntäminen avoimelle korkeakoululle voi johtaa koulutuksen entistä voimakkaampaan eriarvoistumiseen. EU- ja

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

Eta-maiden ulkopuolelta tuleville toisen asteen opiskelijoille ollaan säätämässä lukukausimaksuja korkeakoulujen tapaan.

Hallitus on myös tehnyt päätöksiä, jotka ansaitsevat kiitosta. Vihreiden tavoite valmistavan opetuksen vahvistamisesta etenee puoliväliriihen päätösten myötä. On tärkeää, että valmistavan opetuksen jatkuminen kahden lukuvuoden ajan mahdollistetaan tilanteissa, joissa se arvioidaan tarpeelliseksi oppilaan riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi. Hallitus on myös tarttunut Vihreiden esitykseen opintoharjoittelun myöntämisestä avoimeen yliopistoon tai avoimeen ammattikorkeakouluun niille toiselta asteelta valmistaville, jotka ovat jääneet ilman korkeakoulu-paikkaa.

Taiteen, kulttuurin ja luovien alojen merkitys ei saa unohtua

Kulttuuriin ei kohdistu merkittävästi uusia leikkauksia, mutta hallituskauden aikana tehdyt mitattavat leikkaukset tuntuvat karvaasti alan toimijoiden nahoissa. Kulttuurin ja taiteen vapaus ja riittävä rahoitus on turvattava.

Luovien alojen ja kulttuurin merkitys on Suomen tulevaisuuden ja talouden kannalta keskeinen. Suomessa luovat alat työllistävät jo nyt yli 120 000 ihmistä, joista liki kolmannes on yrittäjiä. Suomessa tulee laatia kunnianhimoinen luovien alojen kasvupaketti, jolla tuetaan luovien alojen kasvua sekä vientiä. Luoviin sisältöihin ja niiden immateriaalioikeuksiin perustuvassa liiketoiminnassa olisi aineksia kansalliseksi kärkihankkeeksi.

Audiovisuaalisen alan tuotantokannustin on tehokas ja riskitön tapa luoda kasvua ja auttaa suomalaisia pk-yrityksiä luomaan laadukasta kotimaista sisältöä. Av-tuotannoilla on lisäksi myönteisiä vaikutuksia laajaan alihankintapalveluita tarjoavaan kenttään, majoitus- ja matkailupalveluihin sekä Suomen maakuvaan. Tuotannot edistävät myös musiikin ja kirjallisuuden vientiä sekä peliteollisuuden osaamista. Av-tuotantokannustinta tulisi korottaa.

Verotuksellisia kasvun esteitä luovilta aloilta tulee poistaa. Tekijänoikeustulojen verotuksessa tulee siirtyä Ruotsin malliin, jossa tekijä itse valitsee, haluaako hän tekijänoikeustulot ansiotulona vai yritykselle tilitettävänä tulona. Tämä helpottaisi luovan sisältöliiketoiminnan investointien rahoittamista.

Liikennepolitiikka ja liikenteen verotus

Liikenteen verokertymä sulaa vääjäämättä liikenteen sähköistyessä ja alemmalla verokannalla verotettujen uusiutuvien polttoaineiden yleistyessä. Tämä aiheuttaa tulevina vuosina merkittäviä haasteita julkiselle taloudelle. Samaan aikaan väylien korjausvelka kasvaa ja päätöksiä tiehankkeista ja perusväylänpidosta tehdään aluepoliittisen siltarumpupolitiikan siivittämänä läpinäkyvien perusteiden sijaan. Toisaalta liikenteen päästöt eivät ole viimeisten vuosien aikana merkittävästi laskeneet, vaikka Suomi on sitoutunut puolittamaan liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp

Vastalause 3

Liikenteen verotusta ja rahoitusta kokonaisuutena tulee uudistaa siten, että se varmistaa päästövähennystavoitteen toteutumisen, vauhdittaa kestävästä liikkumista, järkevöittää väylien ylläpitoa ja on fiskaalisesti kestävällä pohjalla.

Tehokkain ja tärkein päästöjä vähentävä ohjausmekanismi on polttoaineiden verotus. Se tulee sitoa indeksiin, jolla varmistetaan, ettei verotus reaalisesti laske, kuten viime vuosina on käynyt. EU:ssa pian voimaan astuva liikenteen päästökauppa tukee päästötavoitteiden saavuttamista kustannustehokkaasti, ja sen toimeenpano ja toimivuus on varmistettava. Se ei silti yksin riitä hinnoittelemaan kaikkia henkilöautoliikenteen ulkoisvaikutuksia, vaan muitakin keinoja tarvitaan.

Suomi ei ole liikenteen rahoitusta koskevien haasteiden kanssa yksin. Esimerkiksi Norjassa ja Tanskassa on viime vuosina valmisteltu tiemaksua, joka uudistaisi tieliikenteen verorakenteen. Itse asiassa Suomea, Viroa ja Liettuaa lukuun ottamatta kaikkialla Euroopassa kerätään tiemaksuja.

Haastavan tilanteen valossa hallitus ajaa liikennepolitiikassa aivan väärään suuntaan. Julkisen talouden suunnitelma ei riittävällä tavalla huomioi liikennepolitiikan keskeistä merkitystä ilmastotavoitteiden saavuttamisessa, talouden uudistumisessa ja kansanterveyden edistämässä. Liikenteen vihreä siirtymä jää lähtökuoppiinsa, kun panostukset joukkoliikenteen palvelutasoon sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen puuttuvat. Kaiken lisäksi työsuhdepyörien verokannustin poistetaan, vaikka se on ollut käyttäytymisvaikutusten osalta poikkeuksellisen onnistunut veroetu. Maakuntalentojen maksamiseen ja raideleveyksien muuttamisen selvittämiseen riittää kyllä rahaa.

Oikeusvaltio ja sisäinen turvallisuus

Julkisen talouden suunnitelmassa kohdistetaan sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi lisäresursseja poliisiin, Rajavartiolaitoksen ja suojelupoliisin suorituskyvyn nostoon ja strategisen suorituskyvyn turvaamiseen. Muuttuneessa turvallisuusympäristössä sisäisestä turvallisuudesta huolehtiminen on tärkeää. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta huolehtiminen edellyttäisi kuitenkin käytettävien lisäresurssien kohdentamista tasaisemmin myös muuhun kuin turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten toimintaan. Kriisinkestävän yhteiskunnan ylläpito edellyttäisi panostuksia myös yksilöiden toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukemiseen. Hallituksen kohdistamat leikkaukset toisaalla muun muassa sosiaali- ja terveydenhuoltoon rapauttavat yhteiskunnan toimintaedellytyksiä kriisitilanteissa.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi olisi tehtävä huomattavasti enemmän. Hallitus on leikannut kautensa aikana esimerkiksi nuorisotyöstä, nuorten kuntoutuksesta sekä järjestöiltä, jotka tekevät korvaamatonta työtä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Järjestöjen toiminta, kuten mielenterveystyö, nuorten tukipalvelut ja väkivallan vastainen työ, tuottaa merkittäviä yhteiskunnallisia hyötyjä. Järjestöjen rahoitus on turvattava, sillä ne edistävät hyvinvointia, ehkäisevät ongelmia ja paikkaavat julkisten palveluiden aukkoja.

Naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen vakava ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelma Suomessa. Väkivallan vastaisen työn rakenteet ja resurssit on varmistettava, rikosvastuun toteuttamista on

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

tehostettava pari- ja lähisuhdeväkivallassa ja väkivallan vastaista palvelujärjestelmää on parannettava.

Julkisen talouden suunnitelma ei sisällä arviota sukupuolivaikutuksista. Yhteiskunnallisten päätösten vaikutusarvioinnissa tulisi tarkastella ehdotusten yhteisvaikutuksia nykyistä laajemmin ja kattavammin ja ottaa sukupuolivaikutusten arviointi osaksi julkisen talouden suunnitelmaa. Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää lausunnossaan huomiota lapsivaikutusten arvioinnin puutteellisuuteen ja toteaa, että lapsiin kohdistuvien vaikutusten kattava arviointi on ainoa keino tunnistaa lasten oikeuksiin ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät siten, että arviointiin perustuvat päätökset olisivat lasten edun mukaisia.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää parlamentaarisen työn ekologisten reunaehto-
jen asettamiseksi talouden kehitykselle sekä talouden kestävyysvajeen taittamiseksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa vihreän verouudistuksen, joka kannustaa
kuluttajia ja yrityksiä vähäpäästöisiin ja ylikulutuksen pysäyttäviin ratkaisuihin sekä var-
mistaa hyvinvointivaltion rahoituksen oikeudenmukaisella tavalla.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu julkista taloutta merkittävästi heikentävästä
ja ylioptimistisiin vaikutusarvioihin perustuvasta yhteisöveron alentamisesta.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu suunnitelmistaan rahoittaa veronalennuksia
lainaamalla rahaa Valtion Eläkerahastosta.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimeen talouden vahvistamiseksi kestävästi ja
pitkäjänteisesti panostamalla koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin, jouduttamal-
la työhön johtavaa maahanmuuttoa, kotiuttamalla vihreän siirtymän investointeja sekä pa-
rantamalla tuottavuutta ja uudistamalla taloutta.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus kehittää työmarkkinoita tasapainoisesti ja oikeuden-
mukaisesti eikä heikennä järjestäytymisen kannustimia.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu lapsiin ja nuoriin kohdistuvat epäoikeudenmu-
kaiset leikkaukset ja ryhtyy toimiin lapsiperheköyhyyden ja nuorten pahoinvoinnin vähen-
tämiseksi sekä sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi talouden tasa-
painotuksessa.*

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee esityksen hyvinvointialueiden alijäämien kattamiseen varatun ajan pidentämisestä kahdella vuodella.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kuntatalouden vahvistamiseksi ja luo-puu kuntien valtionosuuksiin kohdistuvista leikkauksista.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle tarvittavat esitykset, joilla Suomi saavuttaa ilmastolain mukaisen hiilineutraaliustavoitteen vuonna 2035.*
- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle tarvittavat esitykset, jotta Suomi saavuttaa tavoitteen pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä.*
- 12. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa YK:n luontosopimuksen mukaisen si-toumuksen selvittää ympäristölle haitalliset tuet vuoteen 2025 mennessä ja suunnata näitä tukia uudelleen luonnon monimuotoisuutta tukeviksi.*
- 13. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle tarvittavat esitykset toimista, joil-la maankäyttösektorin hiilinieluja vahvistetaan Suomen hiilineutraaliustavoitteiden vaati-malle tasolle.*
- 14. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ympäristölle haitallisten suo-rien tukien sekä verotukien karsimiseksi.*
- 15. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimeen vahvojen kiertotalousmarkkinoiden synnyttämiseksi esimerkiksi hinnoittelemalla luonnonvaroja nykyistä tehokkaammin sekä ottamalla käyttöön kannustimia suitsimaan neitseellisten maamassojen kaivamista ja jou-duttamaan ravinteiden kierrätystä.*
- 16. Eduskunta edellyttää, että hallitus sitoutuu kehityspolitiikan ylivaalikautiseen selonte-koon ja vahvistaa Suomen kehitysyhteistyötä etenkin naisten ja tyttöjen oikeuksien, koulu-tuksen, kestävän talouden ja ihmisarvoisen työn, rauhanomaisten ja demokraattisten yh-teiskuntien sekä ilmastonmuutoksen torjunnan, luonnon monimuotoisuuden vahvistami-sen ja luonnonvarojen kestävän hallinnan ja käytön edistämisessä.*
- 17. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee eduskunnalle tarvittavat ratkaisut, joil-la puolustusmenojen kasvattaminen pystytään rahoittamaan kokonaisturvallisuudesta ja hyvinvointivaltion kriittisistä toiminnoista, kuten koulutuksesta, perusturvasta sekä sosi-aali- ja terveyspalveluista, tinkimättä.*
- 18. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin koulutustason nostamiseksi ja koulutukseen kohdistuvien leikkausten perumiseksi.*
- 19. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää viivyttelämättä poikkihallinnolliset toi-met nuorten työttömyystilanteen ratkaisemiseksi siten, että nuorille rakennetaan siltarat-kaisu heikon suhdanteen yli.*

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 3

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus varaa riittävät resurssit väkivallan vastaiseen työhön sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi.

21. Eduskunta edellyttää, että hallitus säilyttää paperittomien henkilöiden välttämättömät kiireettömät palvelut sekä korjaa maahanmuuttopolitiikan linjaa siten, että se ei aja kasvavaa jo Suomessa työllistyneiden joukkoa paperittomuuteen.

22. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää parlamentaarisen työn, jonka tavoitteena on laatia ylivaalikautinen suunnitelma, jolla luovan talouden osuus bruttokansantuotteesta kaksinkertaistuu ja kulttuurin rahoitusosuus nostetaan yhteen prosenttiin valtion budjetista.

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kulttuurin ja luovien alojen kasvupotentiaalin lunastamiseksi esimerkiksi panostamalla luovien alojen kasvustrategiaan ja sen toimeenpanoon, korottamalla av-tuotantokannustinta sekä uudistamalla tekijänoikeustulojen verotusta.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus painottaa tulevaisuudessa liikenneinvestoinneissaan vähäpäästöisiä liikennemuotoja, erityisesti raideliikennettä sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämistä.

25. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee eduskunnalle tarvittavat esitykset liikenteen verotuksen uudistamisesta siten, että liikenteen päästövähennystavoitteet saavutetaan ja hyvinvointivaltion rahoitus turvataan.

26. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa julkisen talouden suunnitelman linjauksista kattavat sukupuolivaikutusten ja lapsivaikutusten arvioinnit sekä korjaa tehtyjä linjauksia arvioinnin pohjalta siten, että sukupuolten tasa-arvo ja lasten oikeudet eivät heikkene, vaan vahvistuvat.

Helsingissä 5.6.2025

Saara Hyrkkö vihr

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

Vastalause 4 /vas

Perustelut

Vuosien 2026—2028 julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus ei ole saavuttamassa yhtäkään itselleen asettamaansa tavoitetta. Orpon hallituskauden aikana työttömyystilanne on ainoastaan pahentunut ja talouden taantuma pitkittynyt. Pienituloisten ostovoimaa heikentäneet leikkaukset ja arvonlisäveron korotukset ovat osaltaan syventäneet ja pitkittäneet talouden matalasuhdannetta. Hallituksen tavoitteena oli 100 000 lisätyöllistä, mutta saldona on nyt 80 000 työtöntä lisää ja Euroopan toiseksi korkein työttömyysaste.

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2026—2028 osoittaa myös, ettei hallituksen keskeisin tavoite eli Suomen velkasuhteen taittaminen tule toteutumaan. Velkasuhde lähtee kasvuun heti 2028, ja se pysyy stabiilina 2026—2027 ainoastaan, koska valtio tulouttaa yli miljardin Valtion Eläkerahastosta. Hallitus hyödyntää Valtion Eläkerahaston varoja budjetin paikkaamiseen, koska suurituloisille ja yrityksille kohdennetut veronalennukset vähentävät verotuloja sadoilla miljoonilla vuosittain. Kyseessä on vain hetkellinen pikavippi, sillä vuoden 2027 tulouttaminen ei paikkaa tulevien vuosien verotulojen menetystä.

Talouspolitiikan kokonaisvaltainen epäonnistuminen johtuu suhdanteiden ja ulkoisten tekijöiden lisäksi siitä, että hallituksen toimet julkisen talouden tasapainottamiseksi ja talouskasvun vauhdittamiseksi ovat virheellisiä.

Suomen velkasuhde todennäköisesti kasvaa leikkausten vuoksi

Keskeinen syy talouspolitiikan epäonnistumiselle on se, ettei hallitus ole tunnistanut kokonaiskeynsynnän merkitystä Suomen taloudelle eikä omien sopeutumistoimiensa kielteistä kerroinvaikutusta talouteen. Tutkimuskirjallisuuden valossa on laajasti tunnistettu, että maan velkasuhde usein kasvaa, jos se pyrkii sopeuttamaan matalasuhdanteessa. Näin tapahtui esimerkiksi useassa EU-maassa 2010-luvulla. Suomen suhdannetilanne on edelleen vaikea. Suomen talous supistui vuosina 2023 ja 2024. Työttömyys on noussut yli yhdeksään prosenttiin ja pitkäaikaistyöttömyys lähestyy 1990-luvun laman jälkeistä huippua.

Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) tekemät laajat tutkimukset osoittavat, ettei velkasuhteen taittaminen onnistu finanssipolitiikkaa kiristämällä, jos maassa on matalasuhdanne. Tuore Uuden talousajattelun keskuksen (UTAK) selvitys, joka hyödyntää Euroopan komission velkakesävyysanalyysiä, ennakoii, että Suomen velkasuhde tulee kasvamaan yli 90 prosenttiin juuri hallituksen sopeutusten takia. Velka-aste usein kasvaa sopeutuksen myötä matalasuhdanteessa, koska sopeutuksilla on negatiivinen kerroinvaikutus talouteen, eli ne supistavat talouskasvua. Koska velkasuhde mitataan suhteessa bruttokansantuotteeseen, kasvua merkittävästi supistavat toimet kasvattavat velkasuhdetta. Kerroinvaikutus on suurimmillaan matalasuhdanteessa ja kohdistuu pienituloisiin, joilla on korkeampi rajakulutusalttius. Hallituksen sopeutustoimet ovat kohdistuneet pitkälti nimenomaan pienituloisiin kotitalouksiin. Tämä on heikentänyt kotimaan kysyntää. Hallitus vaikuttaa aliarvioineen leikkaustensa negatiiviset kerroinvaikutukset talouteen.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

Kriittinen epäonnistuminen oli myös se, ettei hallitus reagoinut rakennusalan syöksyyn Vasemmistoliiton ja muun opposition vaatimuksista huolimatta. Rakennusalan romahdus heikensi koko kansantalouden tilannetta, ja hintaa tästä maksetaan edelleen.

Kestävä tapa kaventaa julkisen talouden alijäämiä on järkevän suhdannepolitiikan lisäksi pitää huolta verotulokertymästä, väestökehityksestä ja tuottavuudesta.

Hallituksen niin kutsutut kasvutoimet on väärin kohdennettu ja ajoitettu

Orpon hallituksen politiikka on heikentänyt kotimaan kysyntää, kun pienituloisilta ja julkisista palveluista on leikattu, arvonlisäveroa korotettu ja rakennusala päästettiin vapaaseen pudotukseen. Vaikka hallitus nyt pyrkii kuvaamaan uusia päätöksiään kasvua tukevinä, ovat toimenpiteet väärin kohdennettuja. Useat hallituksen niin kutsutuista kasvutoimista kohdentuvat suurituloisiin, joilla on alhaisempi rajakulutusalttius kuin pieni- tai keskituloisilla. Suurituloisille kohdennetut veronalennukset eivät siis merkittävästi elvytä Suomen taloutta. Ne myös lisäävät eriarvoisuutta, joka on jo kasvanut merkittävästi hallituksen mittavien sosiaaliturvaleikkausten myötä.

Hallituksen toimet keskittyvät veronalennuksiin, joilla on huono elvyttävä vaikutus verrattuna muihin toimiin, kuten suoriin investointeihin. Hallitus päätti puoliväliriihessä laskea Suomen yhteisöveroa 20 prosentista 18 prosenttiin vuonna 2027. Se päätti myös laskea korkeimmat marginaaliveroasteet noin 59 prosentista 52 prosenttiin. Koska yhteisöveron laskeminen ja marginaaliveroasteen alentaminen hyödyttävät erityisesti suuryrityksiä ja suurituloisia, niillä ei ole merkittävää kokonaiskysyntää elvyttävää vaikutusta.

Yhteisöveron laskemisen muista positiivisista vaikutuksista talouskasvuun ei ole näyttöä. Suomen yhteisöverokanta on jo nykyisessä tasossaan — eli 20 prosentissa — EU:n keskiarvon alapuolella ja näin ollen erittäin kilpailukykyinen muihin EU-maihin verrattuna. Valtion verotulot vähenevät noin 800 miljoonalla eurolla vuosittain yhteisöveron laskemisen seurauksena, eikä verotulomenetyksiä paikkaavia dynaamisia vaikutuksia ole juuri odotettavissa. Yhteisöveron alennus ei siis todennäköisesti vauhdita talouskasvua, mutta se tulee syventämään julkisen talouden vuosittaisia alijäämiä.

Myöskään suurituloisille kohdennetun marginaaliveron alentamisen kasvuvaikutusten ja itserahoitusasteen mittakaavat ovat epävarmoja. Hallitus odottaa marginaaliveron alennuksen kannustavan suurituloisia lisääntyvään työntekoon mutta on mahdollista, että jotkut suurituloiset reagoivat veronalennukseen tekemällä vähemmän töitä, sillä he voivat saavuttaa saman nettotulotason pienemmällä työmäärällä veronalennuksen jälkeen. Joka tapauksessa veronalennuksen oletetut positiiviset vaikutukset realisoituisivat vasta pitkällä aikavälillä, joten vaikutukset valtion verotuloihin tulevat olemaan lähivuosina negatiiviset. Ennen kaikkea on yhteiskunnan vakauden, koheesion ja kansalaisten oikeudenmukaisuudentunteen kannalta väärin, että samalla kun pienituloisilta leikataan ja heitä kannustetaan kepillä, kannustetaan suurituloisia porkkanoilla ja heille annetaan uusia veronalennuksia, jotka heikentävät verojärjestelmämme progressiivisuutta ja lisäävät valtion velkaantumista.

Vasemmistoliiton omat kasvutoimet keskittyisivät neljään toimenpidekokonaisuuteen sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväen talouskasvun luomiseksi. Ensimmäiseksi kotimaista kysyntää on

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

vahvistettava ja sen painopiste on siirrettävä kestäviin tuotteisiin ja palveluihin. Toiseksi suhdannevaihteluihin on vastattava vastasyklisellä finanssipolitiikalla ja tarvittaessa on oltava valmis kohdennettuihin elvytystoimiin kasvun käynnistämiseksi. Kolmanneksi tuottavuutta on kasvatettava panostamalla työllisyyteen, osaamiseen ja tutkimukseen. Neljänneksi on tehtävä aktiivisempaa ja strategisempaa teollisuuspolitiikkaa reilun siirtymän toteuttamiseksi ja korkean jalostusasteen tuotannon luomiseksi tulevaisuuden kasvualoille.

Hallituksen työllisyyspolitiikka on epäonnistunut

Oikeistohallitus on luvannut, että sen sosiaaliturvaa ja työntekijöiden oikeuksia heikentävät uudistukset kasvattaisivat Suomen työllisyyttä 100 000 uudella työllisellä. Todellisuudessa työllisyys on heikentynyt ja työttömien määrä kasvanut koko hallituskauden ajan. Samat ulkoiset tekijät koettelevat koko Eurooppaa, mutta silti muualla Euroopassa työllisyysaste on pysynyt hyvänä. Suomessa sen sijaan on hallituskauden aikana tullut 80 000 työtöntä lisää ja miesten työttömyysaste on Euroopan huippua.

Oikeistohallituksen työllisyyspolitiikka pohjautuu oletukseen, jossa työttömät työllistyvät, kunhan sosiaaliturvaa leikataan tarpeeksi. Toisin kuin Orpon oikeistohallitus pyrkii esittämään, työvoiman halpuuttaminen, työntekijöiden oikeuksien romuttaminen ja työelämän epävarmuuden lisääminen eivät korjaa heikkoa työllisyyskehitystä. Töihin ei voi mennä, jos työpaikkoja ei ole, koulutus ei riitä tai jos terveys ei sitä mahdollista.

Hallituksen muutokset, jotka heikentävät työntekijöiden asemaa ja oikeuksia, kiristävät tunnelmaa työpaikoilla ja lisäävät työmarkkinoiden epäluottamusta ja epävarmuutta. Sopiminen vaikeutuu, vastakkainasettelut kärjistyvät, yhteishenki rapautuu ja työpahoinvointi yleistyy. Kaikki tämä heikentää yritysten menestystä. Oikeistohallituksen tekemät heikennykset työntekijöiden neuvotteluasemaan hidastavat palkkojen positiivista kehitystä. Tämä puolestaan heikentää palkansaajien ostovoimaa ja kotimaista kysyntää ja on siksi haitallista Suomen talouden kasvulle.

Hallitus on tehnyt virheen keskittyessään vain työn tarjonnan lisäämiseen suotta huomiota työn kysynnän parantamiseen. Useat tutkimukset ovat havainneet, että investoinnit ja talouskasvu pitkälti määrittävät työllisyyden ja työttömyyden tason. Työmarkkinoiden joustavuuden lisäämisellä esimerkiksi työsuhdeturvaa heikentämällä ei sen sijaan ole havaittu olevan toivottuja vaikutuksia työllisyyteen.

Suomen talouden keskeisin ongelma on riittämätön kysyntä, hyvien investointien puute ja matala tuottavuuskehitys. Hallituksen työllisyyden hoidon nimissä tekemät sosiaaliturvan leikkaukset eivät ratkaise näitä ongelmia. Koulutukseen suunnattavat leikkaukset pahentavat tilannetta. Pahenevalla pitkäaikaistyöttömyydellä tulee myös olemaan Suomen talouteen kauaskantoisia negatiivisia vaikutuksia. Kestävä työllisyyden hoito vaatii kokonaiskysynnästä huolehtimista, ajassa elävää teollisuuspolitiikkaa sekä panoksia koulutukseen ja työkykyyn.

Hallituksen kehysriihipäätökset ja vuosia 2026—2029 koskeva julkisen talouden suunnitelma jatkavat Orpon hallituksen ideologista projektia pohjoismaisen hyvinvointivaltion ja sopimussyhteiskunnan alas ajamiseksi. Samalla kun pitkäaikaistyöttömyys uhkaa työ- ja elinkeinoministeriön ennusteen mukaan nousta jopa lama-ajan ennätyslukemiin, julkisen talouden suunnitelmasta

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

puuttuvat kokonaan panostukset työllisyyspalveluihin. Hallitus on leikannut työllisyysmäärärahoja, ja nyt työllisyydenhoidosta vastaavat kunnat joutuvat toimimaan kasvavan asiakasmäärän kanssa riittämättömillä resursseilla. Useiden kuntien ja työllisyysalueiden palkkatukeen ja palveluihin käyttämät määrärahat on tämän vuoden osalta jo kokonaan sidottu. Tämä uhkaa kasvattaa myös rakenteellista työttömyyttä, kun ns. hystereesivaikutuksen myötä osa työttömistä syrjäytyy työmarkkinoilta pitkäaikaisesti tai pysyvästi.

Vasemmistoliiton mielestä kuntien työllisyyspalveluiden resursseja on lisättävä ja samalla on huolehdittava niiden tarkoituksenmukaisesta kohdentumisesta. Nykyinen lakitasolla pikkutarkasti säädelty palveluprosessi hakemustehtailuineen on osoittautunut toimimattomaksi, ja kunnille tulisi antaa enemmän liikkumatilaa toteuttaa aidosti yksilöiden tarpeita vastaavia palveluita työllisyyden edistämiseksi. Myös kuntien palkkatukityöllistämislle asetetut rajoitteet pitäisi poistaa ja palkkatuen käyttöä lisätä kaikilla sektoreilla.

Julkisen talouden suunnitelman yhteydessä sovitut uudet menoleikkaukset kohdistuvat esimerkiksi julkiseen hallintoon, kuntien valtionosuuksiin ja korkeakouluihin. Nämä päätökset ja valmistelussa olevat uudet sote-leikkaukset tulevat edelleen kasvattamaan työttömyyttä myös suorien irtisanomisten muodossa. Lisäksi koulutusleikkaukset heikentävät pidemmän aikavälin työllisyyskehitystä, kun väestön osaamistasoa ei kyetä nostamaan muuttuvan elinkeinorakenteen edellyttämällä tavalla.

Katastrofaalisesta työllisyyskehityksestä huolimatta hallitus ei ole päättänyt edes kaikkein ilmeisimpien virheidensä korjaamisesta. Hallituksen päätös lakkauttaa aikuiskoulutustuki oli vakava virhe, eikä uskottavaa korvaavaa mallia ole edelleenkaan toteutettu. Vasemmistoliitto on sitoutunut palauttamaan aikuiskoulutustuen päästessään seuraavan kerran hallitusvastuuseen. Koko väestön osaamistason nostaminen ja jatkuvan oppimisen edistäminen on tehokkainta työllisyyspolitiikkaa.

Vasemmistoliitto vaatii myös, että työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat tulisi palauttaa. Hallituksen päätös poistaa suojaosat on heikentänyt rajusti osa-aikaisen ja lyhytkestoisen työn vastaanottamisen kannusteita, mikä etenkin heikossa työllisyystilanteessa uhkaa johtaa työttömyyden pitkittymiseen ja syrjäytymisen kasvuun. Nyt hallitus on kuitenkin poistamassa suojaosan myös toimeentulotuesta, mikä edelleen heikentää kannusteita. Tämä osoittaa, että sosiaaliturvaleikkaukset ovat hallitukselle itseisarvo, eikä niiltä välttämättä edes odoteta myönteisiä työllisyysvaikutuksia.

Kehysriihessä hallitus jatkoi myös hyökkäystään ammattiyhdistysliikettä, kollektiivista sopimista ja järjestäytyneitä työntekijöitä vastaan. Hallitus pyrkii aktiivisesti romuttamaan järjestäytymisastetta ja sitä kautta kollektiivisen sopimisen edellytyksiä. Hallitus esittää työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistoa, mikä korottaa tältä osin yli miljoonan työntekijän verotusta. Tämä uhkaa pidemmällä aikavälillä johtaa järjestäytymisasteen alentumiseen ja sitä kautta myös työehtosopimuksien kattavuuden heikentymiseen.

Kollektiivinen sopiminen työehdoista on edistänyt etenkin Pohjoismaissa sekä sosiaalisesti että taloudellisesti kestävä kehitystä ja korkeaa työllisyyttä. Pohjoismaisen työmarkkinamallin alajaminen taas uhkaa heikentää luottamusta, työrauhaa ja tuottavuuden kehitystä Suomessa. Hal-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

litus näkee työelämän laadun kehittämisen vastakkaisena pyrkimyksenä korkealle työllisyydelle, vaikka Pohjoismaiden kansainvälisesti vertaillen korkeat työllisyysasteet osoittavat näiden kulkevan käsi kädessä. Reilu työelämä on perusedellytys sille, että mahdollisimman moni pääsee työelämään mukaan ja pystyy tekemään myös pitkän työuran.

Hallituksen nuiva maahanmuuttopolitiikka on myrkkyä taloudelle

Pidemmän aikavälin työllisyyskehityksen ja huoltosuhteen kannalta on keskeistä, että Suomeen suuntautuu riittävästi maahanmuuttoa ja että kotoutumiseen panostetaan. Hallitus on kuitenkin pyrkinyt kaikin tavoin hankaloittamaan työperäistä maahanmuuttoa ja leikannut kotoutumista edistävistä palveluista, mikä vaikeuttaa maahanmuuttajien pääsyä työelämään. Ulkomaalaisvastaisen politiikan hinta on kova sekä inhimillisessä että taloudellisessa mielessä.

Hallitus jatkaa nuivaa maahanmuuttopolitiikkaa ja hallituksen ministerit jatkavat ulkomaalaisvastaista viestintää. Hallitusohjelmassa, kehysriihessä ja puoliväliriihessä tehtyjen päätösten arvioidaan vähentävän kotoutumisen määrärahoja vuosina 2026—2029 noin 80—90 miljoonalla eurolla vuosittain. Työ- ja elinkeinoministeriön arvio on, että kehyspäätöksen mukaiset määrärahat kotoutumisen edistämiseen eivät todennäköisesti riitä kattamaan todellisia kustannuksia vuosina 2026—2029. Hallituksen nuiva maahanmuuttopolitiikka uhkaa romuttaa Suomen maineen kansainvälisten työntekijöiden keskuudessa, joista ikääntyvät Euroopan maat tulevat vielä käymään kovaa taistelua. Heikko väestökehitys on Suomen ehkä merkittävin taloudellinen haaste, eikä meillä olisi varaa hallituksen ulkomaalaisvastaiseen politiikkaan.

Kasvua ei saada koulutuksesta leikkaamalla

Kuntien rahoitukseen on kohdistettu hallituskaudella lukuisia leikkauksia. Kuntien valtionosuuksien indeksijäädytyksellä on leikattu vuosina 2024 ja 2025 jo yhteensä yli 49 miljoonaa euroa ja leikkaukset jatkuvat tulevina vuosina. Kehysriihessä päätettiin 75 miljoonan euron lisäleikkauksesta valtionsuuksiin. Leikkaukset kuntien valtionosuuksista ovat leikkaus erityisesti kuntien sivistyspalveluista, sillä nämä palvelut muodostavat valtaosan kuntien menoista. Kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia tulisi korottaa täysimääräisesti ja uudet leikkaukset perua.

Leikkaamalla kuntien valtionosuuksista hallitus leikkaa varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta ja toisesta asteesta. Nämä leikkaukset vaarantavat myös yhden tämän hallituskauden tärkeimmistä uudistuksista eli oppimisen tuen uudistamisen. Kuntien mahdollisuudet järjestää lakisääteiset palvelut yhdenvertaisesti koko maassa on turvattava riittävällä valtionrahoituksella.

Hallitus päätti puoliväliriihessään leikata myös korkeakouluilta pysyvää perusrahoitusta. Korkeakoulujen perusrahoitusta vähennetään 30 miljoonalla eurolla vuonna 2026, 20 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 15 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen. Perusrahoitus vähenee yhteensä 65 miljoonalla eurolla vuoteen 2028 mennessä. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön 65 miljoonan euron aiemmin sovituista säästöistä kohdennetaan korkeakoulutukseen 52,7 miljoonaa euroa, josta 35,8 miljoonaa euroa kohdentuu yliopistojen rahoitukseen ja 16,9 miljoonaa euroa ammattikorkeakoulujen rahoitukseen. Korkeakoulujen perusrahoitukseen tulee siis yhteensä melkein 120 miljoonaa euroa leikkauksia.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

Vaikka yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen T&K-toimintaan kohdennettua valtionrahoitusta lisätään parlamentaarisen sovun mukaisesti, lisäysten vaikutus liudentuu tai jopa poistuu, koska hallitus leikkaa toisella kädellä korkeakoulujen perusrahoituksesta. Korkeakoulujen riittävä perusrahoitus on olennaisessa asemassa siinä, että korkeakoulut voivat antaa laadukasta ja riittävää opetusta, jota ilman ei ole tulevaisuuden osaajia ja kasvua.

Korkeakoulujen riittävä perusrahoitus on myös edellytys nuoren ikäluokan korkeakoulutustason nostamiseksi 50 prosenttiin. Lisäksi riittävä ja pitkäjänteinen korkeakoulujen perusrahoitus on tärkeää, koska emme voi varmasti ennustaa, miltä alalta ja minkälaisesta tutkimuksesta tulevaisuuden suuret innovaatiot tulevat.

Opetusministeri Anders Adlercreutz lupasi puoliväliriihen tiedotustilaisuudessa 100 miljoonaa euroa kertaluonteista rahoitusta korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen. Tämä panostus tulee opetusministerin mukaan muutaman vuoden aikana. Nämä määrärahat eivät kuitenkaan sisälly kehyspäätökseen, joten aloituspaikkojen rahoitus on näiltä osin täysin auki. Lisäksi kertaluonteiset panostukset korkeakoulujen aloituspaikkoihin eivät korvaa korkeakoulujen pysyvän rahoituksen menettämistä. Ollakseen aidosti vaikuttavaa korkeakoulujen rahoituksen on oltava ennakkoivaa, läpinäkyvää ja pitkäjänteistä.

Hallitus jatkaa hyvinvointivaltion alas ajamista

Sen lisäksi, että hallitus leikkaa koulutuksesta, se jatkaa hyvinvointipalveluiden romuttamista. Julkisen talouden suunnitelma sisältää 100 miljoonan leikkaukset sosiaalihuoltoon, joiden kohdentamisesta ei ole edelleenkään tietoa. Lisäksi hallitus valmistelee leikkauksia muun muassa vammaispalveluihin sekä vanhusten kotihoitoon. Toteutuessaan leikkaukset tulevat heikentämään ennestään vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa ja lisäämään pahoinvointia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Hyvinvointialuetalous on ollut ensimmäisinä vuosina syvästi alijäämäinen johtuen erityisesti kustannusinflaatiosta ja palkkojen korotuksista. Hyvinvointialueet tarvitsisivat kipeästi lisää aikaa syntyneiden alijäämien kattamiseen. Edelleen hallitus kieltäytyy antamasta hyvinvointialueille lisää aikaa alijäämien kattamiselle, mikä uhkaa johtaa kestävämpään leikkauskierteeseen ja lakisääteisten tehtävien laiminlyöntiin monilla alueilla. Alijäämien kattamisvelvoiteajan pidentämisen lisäksi leikkaukset sote-rahoitukseen tulisi perua ja hyvinvointialueille antaa akuuteimpaan tarpeeseen lisärahoitusta, jotta palveluiden hallitsemattomalta alasajolta välttyttäisiin. Lisäksi sote-rahoitusmalli tulisi kokonaisuudessaan uudistaa siten, että hyvinvointialueiden kustannusindeksi päivitetään vastaamaan paremmin alueiden todellisia menoja, ja investointisääntelyä kehitetään. Hyvinvointialueille tulisi myös antaa verotusoikeus, jotta ne voivat kehittää toimintaansa pitkäjänteisesti ja vastuullisesti.

Hallitus on päättänyt myös uusista lisäleikkauksista sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksiin. Leikkauksien yhteissumma kasvaa vaalikauden aikana jo yhteensä 140 miljoonaan euroon. Järjestöt tarjoavat matalalla kynnyksellä korvaamattoman tärkeää apua juuri niille ihmisryhmille, jotka ovat hallituksen leikkauspolitiikan suurimpia kärsijöitä. Samalla kun avun tarve kasvaa valtavasti, järjestöjen toimintaedellytyksiä heikennetään edelleen.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

Julkisen talouden suunnitelmassa yksityisen sairaanhoidon Kela-korvauksiin ehdotetaan yhteensä 226 miljoonan euron lisäystä vuosina 2026—2027. Hallitus on päättänyt jatkaa yksityisten terveysjätien voittojen paisuttamista, vaikka jo toteutetut Kela-korvauksien korotukset eivät ole lyhentäneet hoitojonoja. Vaadimme tähän käytettävien varojen kohdentamista hyvinvointialueille julkisen perusterveydenhuollon vahvistamiseen: jokaisen kansalaisen tulisi päästä omalle lääkärille viikon sisällä.

Vaikka työttömyys, asunnottomuus, ruoka-avun tarve ja lapsiperheköyhyys ovat kasvaneet hallituksen politiikan seurauksena, hallitus on päättänyt edelleen jatkaa eriarvoisuuskriisin syventämistä. Niin sanotulla toimeentulotuen kokonaisuudistuksella leikataan 74 miljoonaa euroa viimeisijaisesta turvasta, jonka varassa joutuu elämään myös paljon työkyvyttömiä ja pitkäaikaissairaita henkilöitä. Hallitus romuttaa edelleen lyhytkestoisen työn vastaanottamisen kannustimia poistamalla toimeentulotuen suojaosan, minkä lisäksi tukeen tehdään 1,9—3 prosentin tasoleikkaus. Näillä päätöksillä heikennetään kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien toimeentuloa kestävämmällä tavalla.

Kehysriihessä päätetyt massiiviset rikkaille ja suuryrityksille kohdentuvat veronalennukset tulisi perua ja rahat käyttää kärjistyvän eriarvoisuuskriisin ratkaisemiseen sekä peruspalveluiden turvaamiseen. Toteutuessaan hallituksen julkisen talouden suunnitelma sekä lisää valtion velkaantumista että heikentää suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta, luottamusta ja hyvinvointia. Tätä on mahdotonta hyväksyä.

Hallituksen ilmastotoimet ovat riittämättömiä

Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026—2028 ei ole arvioitu luontokadon ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia talouden kestävyydelle ja vakaudelle eikä siihen sisälly merkittäviä päätöksiä ekologisen kestävyuden tukemiseksi. Maatalouden ja maankäyttösektorin ilmastotoimiin esitetty rahoitus ja toimet eivät ole lähellekään riittäviä metsiemme hiilinielun palauttamiseksi EU-sitoumustemme edellyttämälle tasolle. Ilmaston kannalta vaikuttavimpia maankäyttösektorin toimia ei mainita lainkaan.

Julkisen talouden suunnitelmasta ei myöskään käy ilmi, että ympäristöministeriön hallinnonalalle oltaisiin osoittamassa uusia määrärahoja ilmastotoimiin. Esimerkiksi öljylämmityksestä luopumisen tuet sekä energiaremonttiavustukset ovat olleet suosittuja ja toimivia keinoja päästöjen vähentämiseksi, eikä näitä olla pysyvästi palauttamassa. Samalla hiilineutraaliutta edistävät määrärahat pienenevät kehyskaudella merkittävästi muilla sektoreilla kuin T&K-panostuksissa. Suomen EU:n ilmastovelvoitteiden ja kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttäisi kuitenkin uusia toimia. Toimenpidekuilu ilmastotavoitteisiin nähden on valtava. Myös luontotoimien rahoituksen kokonaisuus jää julkisen talouden suunnitelmassa täysin riittämättömälle tasolle.

Hallituksen päätös korottaa metsävähennystä on täysin perusteeton, ja se vie meitä väärään suuntaan suhteessa ilmasto- ja ympäristötavoitteisiimme. Päätös tulee todennäköisesti lisäämään hakkuhalukkuutta metsänomistajien keskuudessa tilanteessa, jossa hakkuutasot ovat jo entisestään liian korkealla. Samoin Metsähallituksen tuloutuksen kasvattaminen on väärä kehityssuunta. Tu-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

loutusta tulisi päinvastoin pienentää valtion metsiin kohdistuvan hakkuupaineen pienentämiseksi.

Suomi ei ole hallituksen nykytoimilla saavuttamassa Suomen kansallisesti ja kansainvälisesti sitovia ilmastotavoitteita. Lisätoimien tarve niin taakanjakosektorin päästövähennystahdin kiihdyttämiseksi kuin hiilinielujen elvyttämiseksi maankäyttösektorilla on ilmeinen, eivätkä julkisen talouden suunnitelmassa esitetyt toimet tuo muutosta tilanteeseen. Suomi on jäämässä kauas kaudelle 2021—25 asetetuista EU:n maankäyttövelvoitteista, joiden mukaan sektorista ei saa kyseisellä aikavälillä aiheutua laskennallisia päästöjä. Mikäli hiilinielujen heikkenemiseen ei puututa, voi Suomi joutua korjaamaan tilannetta ostamalla "nieluyksiköitä" muualta Euroopasta. Näiden hintalappu ja saatavuus eivät ole vielä tiedossa, mutta ne saattavat merkitä miljardiluokan laskua Suomelle. Riskinä on myös, että nieluvelka lankeaa taakanjakosektorille, jos nieluyksiköitä ei saada hankittua tarpeeksi kattamaan alijäämää.

Kiristyvien ilmastotavoitteiden valossa tällainen muualta ostettuihin päästö- tai nieluyksikköihin nojaava ilmastopolitiikka ei ole kestävää saatikka taloudellisesti järkevää. Tarpeelliset toimet hiilinielujen vahvistamiseksi on tehtävä Suomessa, jolloin näihin liittyvät rahat, työ ja toimeliaisuus jäävät kotimaahan. On järkevämpää maksaa suomalaisille maan- ja metsänomistajille hiilen sitomisesta kuin kompensoida päästövaikutusta muualla Euroopassa toteutettavilla kalliilla toimilla tai mahdollisilla sakkomaksuilla EU:lle. Nieluyksiköiden tai päästokiintiöiden hankinta ei myöskään auta Suomea saavuttamaan ilmastolain mukaista kansallista hiilineutraaliustavoitetta, vaan sen saavuttamiseksi nettonielua on vahvistettava välittömästi samalla kun huolehditaan päästövähennysten kirittämisestä.

Vasemmistoliiton tavoitteena on yritystukien rakenteellinen uudistaminen siten, että ne nykyistä paremmin tukisivat talouden ekologista rakennemuutosta ja uuden työn syntymistä. Hallitus esittää julkisen talouden suunnitelmassaan vain hieman yli kymmenen miljoonan euron leikkausta yritystukiin. Kuitenkaan fossiilitaloutta tukevista yritystuista ei olla edelleenkään luopumassa. Osa näin saaduista säästöistä voitaisiin kohdentaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatio- ja energiatehokkuuteen sekä yleisesti tuottavuutta ja jalostusarvoa parantaviin hankkeisiin.

Globaali tilanne pitää huomioida taloussuunnittelussa

Orpon hallitus on toteuttanut mittaluokaltaan historiallisen suuret leikkaukset kehitysyhteistyöhön, kehysriihessä nämä leikkaukset jatkuivat. Kehitysyhteistyöhön kohdistuvat leikkaukset kolmannen kerran näin herkässä maailmanpoliittisessa tilanteessa kaventavat Suomen ulkopoliittista liikkumatilaa ja Suomen painoarvoa varsinkin globaalin etelän maissa. Kun samaan aikaan monet muut valtiot myös toteuttavat isoja rahoitusleikkauksia kehitysyhteistyöhön, ovat kerrannaisvaikutukset maailman haavoittuvimmassa asemassa oleviin väestöryhmiin ja maihin katastrofaalisia. Uusien leikkausten myötä on todennäköistä, että Suomi joutuu purkamaan kansainvälisiä sitoumuksiaan, jotka ovat ylläpitäneet käytännössä sääntöperusteisuutta ja monenkeskisyyttä. Tämä toimii Suomen omaa ulkopoliittista linjaa vastaan.

Hallituksen suunnan pitäisi nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa olla tyystin toinen, ja Suomen tulisi ottaa vakavasti globaali vastuu epävarmassa maailmanpoliittisessa tilanteessa. Ke-

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

hityspolitiikkamme kaipaa jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta. Tämän globaalin vastuun tulisi näkyä muun muassa huomattavana määrärahalisäyksenä Gazan humanitaariseen apuun.

Suomen puolustusmenot ovat kovassa kasvussa turvallisuustilanteen takia ja Naton puolustusmenotavoitteiden saavuttamiseksi. Miljardiluokan menolisäys puolustukseen on valtava valtiontaloudellinen haaste. Hallitus ei ole ainakaan toistaiseksi kuvannut, miten kasvavat puolustusmenot rahoitetaan. Kasvavien puolustusmenojen rahoitustapa on virtahepo olohuoneessa, johon hallitukselta odotetaan pikaista kannanottoa.

Vasemmistoliitto ymmärtää tarpeen vahvistaa puolustusta ja sen rahoitusta. Rahoituslisäysten tulee kuitenkin olla tarveperusteisia ja kustannustehokkaita. Me emme hyväksy leikkauksia hyvinvointivaltion perusrakenteista puolustusmenojen rahoittamiseksi.

Valtiontalouden ohjausjärjestelmää on uudistettava

Lopuksi todettakoon, että valtiontalouden ohjausjärjestelmää tulisi pikaisesti uudistaa niin, että se ottaa tulot ja menot tasapuolisesti huomioon. Nykyinen yksipuolisesti menoja raamittama ohjausjärjestelmä vinouttaa politiikkaa ja on omiaan heikentämään valtion tulopuolta.

Talousspolitiikkaa tehdään aina ajassa. Finanssipolitiikan ohjaussäännön tulee mahdollistaa kulloisenkin suhdannetilanteen mukaan mitoitettu finanssipolitiikka, reagoiminen erilaisiin kriiseihin ja tarpeelliset investoinnit. Valtiontalouden nykyinen ohjausjärjestelmä kohtelee tuloja ja menoja eri tavalla. Kehysjärjestelmän oikeutus ja uskottavuus kärsivät siitä, että miljardiluokan veronalennusten tekeminen on sen puitteissa mahdollista, mutta muutaman miljoonan menopuolen kehysylitykset eivät ole. Menettely ohjaa leikkauksiin sekä kehyksen kiertämiseen veronkevennysten avulla tilanteissa, joissa menolisäykset olisivat kansantaloudellisesti veromuutoksia perustellumpia.

Koska veronalennukset hyödyttävät yleensä varakkaampia ja valtion menojen lisäykset huonommassa taloudellisessa asemassa olevia, ovat nykyisen kehysjärjestelmän kannustimet vinoutuneet. Nykyinen kehysjärjestelmä ei ensisijaisesti ohjaa julkisen talouden tasapainoon, vaan menojen karsimiseen. Kehysjärjestelmää olisi uudistettava niin, että se kohtelee menoja ja tuloja symmetrisesti. Tulo- ja menopuolen symmetrisesti huomioon ottava kehysjärjestelmä olisi myös yhdenmukainen Euroopan unionin finanssipoliittisen ohjauksen kanssa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus muuttaa suurituloisia ja suuryrityksiä suosivan verolinjansa, perääntyy suunnitelmistaan laskea yhteisövero ja ylintä marginaaliveroastetta sekä turvaa Suomen hyvinvointivaltion tulopohjan.

Valiokunnan mietintö VaVM 6/2025 vp
Vastalause 4

- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tukee kokonaiskysyntää ja talouskasvua perumalla pienituloisiin kohdistuvat leikkaukset ja parantamalla pieni- ja keskituloisten ostovoimaa.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus reagoi kasvaneeseen työttömyyteen aktiivisella työvoimapolitiikalla ja peruuttaa työttömiin kohdistuvat leikkaukset ja kiristykset ja lopettaa työntekijöiden asemaa ja järjestäytymisastetta heikentävän politiikkansa.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa koulutukseen ja hyvinvointipalveluihin kohdistuneet leikkaukset ja tuo eduskunnalle viipymättä esitykset, joilla pidennetään hyvinvointialueiden alijäämän kattamisvelvoitetta, uudistetaan hyvinvointialueiden rahoitusmalli vastaamaan paremmin todellisia kustannuksia, helpotetaan hyvinvointialueiden investointien tekemistä ja annetaan alueille verotusoikeus.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo viivästelemättä eduskunnan käsiteltäväksi sellaisen toimenpidepaketin ja määrärahakokonaisuuden, jonka avulla Suomi voi saavuttaa ilmaston ja ympäristöä koskevat tavoitteensa, velvoitteensa ja niin kansalliset kuin kansainväliset sitoumuksensa.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa valtiontalouden ohjausjärjestelmää siten, että se huomioi symmetrisesti valtion menot ja tulot ja mahdollistaa nykyistä joustavammin finanssipolitiikan mitoittamisen kulloisenkin tilanteen edellyttämällä tavalla ja on myös yhdenmukaisempi Euroopan unionin finanssipoliittisen ohjauksen kanssa.*

Helsingissä 5.6.2025

Hanna Sarkkinen vas